

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

матеріали VIII міжнародної
науково-практичної конференції

м. Краків,
29 листопада – 01 грудня 2017

Вінниця
2017

УДК 33 : 34; 93/94; 327
ББК 63, 65-67
40 Еко

40 Еко **Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства:**
матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції
(29 листопада – 1 грудня 2017 року, м. Краків, Польща) / відп. ред.
І. В. Злобін, Т. В. Михайліна Scientific Consulting Community «Open
Europe» (Banska Bystrica, Словаччина). – Вінниця : ЦОП «Документ
Принт», 2017. – 132 стр.

Збірник статей містить матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства» (29 листопада – 1 грудня 2017 року, м. Краків, Польща). Матеріали розкривають напрацювання дослідників з проблем історії, економіки, права та міжнародних відносин.

Рекомендовано широкому колу читачів, яких цікавлять соціально-економічні, юридичні та гуманітарні питання.

УДК 33 : 34; 93/94; 327
ББК 63, 65-67

МАТЕРІАЛИ VIII МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА
РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»

м. Краків, 29 листопада – 01 грудня 2017 року

**VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»
м. Краків (Польща)**

Організатори:

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського,
Scientific Consulting Community «Open Europe» (Banská Bystrica, Словаччина),
Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця),
Чернігівський національний технологічний університет,
Центр української культури (м. Пряшів, Словаччина).

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

Світова економіка та міжнародні економічні відносини.

Мілюкова Н.О., СТРУКТУРА СВІТОВОГО РОЗПОДІЛУ КРЕДИТУВАННЯ ЄБРР	10
---	----

Економіка в кризових та посткризових умовах.

Gudz T.P., DIAGNOSIS OF ENTERPRISE'S FINANCIAL UNBALANCE.....	12
Колодяжна І.В., Букріна К.А., ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СУЧАСНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ	14
Дутова Н.В., Михайлова М.Д., ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ФАКТОРИНГОВОГО ФІНАНСУВАННЯ У ПОСТАЧАЛЬНИКІВ	16
Lavrov R.V., Remnova L.M., FINANCIAL REENGINEERING INTEGRATION INTO THE SYSTEM OF ANTI-CRISIS BANKING MANAGEMENT	18
Храпкіна В.В., Бородіна О.М., СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗРОБКИ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	20

Соціальні проблеми сучасної ринкової економіки.

Воробйова Г.М., СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЛИХ МІСТ УКРАЇНИ.....	22
Маєвська Н.В., Гізатулліна О.М., МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	24

Маркетинг в сучасній ринковій економіці.

Борблік К.Е., СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	26
Гриценко С.І., ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ	27
Кравцова А.В., ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	28
Крупчатнікова Т.С., СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЕКТУВАННІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ	32
Куманецька О.В., ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКУ	34
Мельник С.В., Штельмах О.О., ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ ИНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ БИЗНЕС-КОММУНИКАЦИЙ	36
Самодурова Д.А., ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ „БІЗНЕС-АНГЕЛІВ» УКРАЇНИ ..	38
Янчук Т.В., Тарановська Ю.М., ЗНАЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ОБ'ЄКТАХ	40
Янчук Т.В., Коваль В.Д., АВТОМАТИЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОННИХ ПОСЛУГ	42
Янчук Т.В., Шаповал А.С., АВТОМАТИЗАЦІЯ РОЗДРІБНОЇ ТА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ	44

Економіка праці та управління персоналом.

Алексич К.О., РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ВІДТВОРЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	46
Жук І.Л., СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАЙНЯТОСТІ В СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	48

Рудковський О.В., ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ ВІДДІЛУ МОТИВУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ДО ПЕРЕШКОДЖАННЯ ВПЛИВУ ЗАГРОЗ КОРПОРАТИВНІЙ БЕЗПЕЦІ АГРОХОЛДИНГІВ	50
Вівчар М.О., Павлишин О.Р., SCRUM-МЕТОДОЛОГІЯ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ	52
Темченко О.А., Туз Є.В., Костішин М.Д., СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ЯК УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	54

Економічна безпека.

Лаврик С.С., ПРОБЛЕМА ПЕРЕХОДУ ДО БЕЗГОТІВКОВОЇ ФОРМИ ПЛАТЕЖІВ ЯК ОДИН З ЧИННИКІВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ	56
Єгорова О.М., ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ТОРГОВЕЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	58
Гізатулліна О.М., Маєвська Н.В., ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ	60
Польова О.Л., ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	63

Економіка та управління якістю.

Муравйова А.О., ОЦІНКА ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА ТОВ НВО «ІНКОР І КО»	65
---	----

ПРАВО

Теорія та історія держави і права, філософія права, соціологія права.

Рибікова А.В., ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ЗАКОНІВ ЗА ЧАСІВ АНТИЧНОСТІ	68
Міхайліна Т.В., Белікова А.В., ПРАВОСВІДОМІСТЬ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА	69
Міхайліна Т.В., ДЕФЕКТИ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАВОСВІДОМІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА: АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ.....	71
Бикова С.В., ОСОБЛИВОСТІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	73

Кримінальне право, кримінальний процес, кримінологія, криміналістика.

Бурбеца В.В., ПОНЯТТЯ МАЛОЗНАЧНОСТІ ДІЯННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	74
Адамова В.С., ВІКТИМОЛОГІЯ, ВІКТИМНІСТЬ, ВІКТИМІЗАЦІЯ.....	76
Беспаль О.Л., ДІТИ-ЖЕРТВИ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї	78
Вакаров О.С., УМИСНЕ ВБИВСТВО, ВЧИНЕНЕ З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ	80
Гаврилюк В.Ю., ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ АБО ТКАНИН ЛЮДИНИ	81
Діордіца І.В., КЛАСИФІКАЦІЯ КІБЕРЗЛОЧИНІВ	83
Загорна В.Ю., ЩОДО ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ ВІД НАРКОМАНІЇ ЯК ІНШОГО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХОДУ	84
Журавльова В.Г., СМЕРТНА КАРА: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ	86
Катеринчук К.В., ОКРЕМІ ПИТАННЯ СІМЕЙНО-ПОБУТОВОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ	88
Кириленко Н.В., ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОЛІЗІЇ МІЖ ЗЛОЧИНАМИ, ПЕРЕДБАЧЕНИМИ Ч. 2 СТ. 368 ТА Ч. 2 СТ. 189 КК УКРАЇНИ	89
Кудра І.А., ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	91
Костяна І.Ю., Бідюк Д.А., ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ТА ТЮРЕМНОЇ СУБКУЛЬТУРИ	93

Лихова С.Я., ОКРЕМІ ПИТАННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	94
Ланцедова Ю.О., БАЗИСНІ АНТИДЕЛІКТНІ ТА ІНШІ ПОРЯДКИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСІБ	96
Літвінова І.Ф., ФАКТИЧНІ ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЖИТЛА У ХОДІ ОБШУКУ	98
Лучок А.М., ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ ЗА СТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УЧАСТЬ У НІЙ	99
Mei nyk M.I., INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF COUNTERACTION TO TERRORISM	101
Мельничук І.С., ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ	102
Поляцко А.В., ЗЛОВЖИВАННЯ ДОВІРОЮ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ УЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ	103
Присяжнюк А.М., ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ НЕПОВНОЛІТНИМИ ОСОБАМИ	105
Романович І. І., ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЗНИЖЕННЯ ВІКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД ДІТЕЙ	106
Хомченко О. В., ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	107
Цезар А.Р., ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ СПОСОБІВ ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ	109
Оленюк А.А., ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	112
Ткаченко А.О., ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОКУРАТУРИ ЯК СУБ'ЄКТА СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ В УКРАЇНІ	113
Юрченко Я.Ю., ПІДМІНА ДИТИНИ З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ	114

Адміністративне право та процес, інформаційне право, фінансове право.

Осауленко А.В., ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ТОРГІВЛІ	116
Краковська А.Є., ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	117

Господарське право та процес.

Кулик О.І., ЩОДО ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ВСТАНОВЛЕННЯ «ЗЕЛЕНОГО» ТАРИФУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	119
Корчевець Д.В., Павлюченко Ю.М., ІСТОРІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ» В УКРАЇНІ.....	121

Трудове право, право соціального забезпечення.

Масло Н.М., ПРОБЛЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ДОДЕРЖАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ`	123
--	-----

Земельне, аграрне, екологічне право.

Павлюченко Ю.М., ЩОДО ФОРМ ОРГАНІЗОВАНОГО АГРАРНОГО РИНКУ	125
--	-----

За матеріалами конференції сформована збірка тез доповідей учасників: викладачів, аспірантів, студентів, які взяли участь у VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства», яка проходила з 29 листопада по 01 грудня 2017 р. у м. Краків (Польща).

**VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»
м. Краків (Польща)**

Економіка

Мілюкова Н.О.,

студентка 1 курсу магістратури,

Інститут міжнародних відносин КНУ Шевченка

СТРУКТУРА СВІТОВОГО РОЗПОДІЛУ КРЕДИТУВАННЯ ЄБРР

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) створено з метою підтримки процесу становлення та розвитку приватних ініціатив і підприємництва в країнах Центральної та Східної Європи. ЄБРР також інвестує в проекти розвитку держав Близького Сходу і Північної Африки – він вирішив розширити свою географію після низки революцій в арабських країнах, які відбулися на початку 2011 року. Середнє відсоткове відношення наданих кредитів всім країнам за останні 5 років наведено в таб. 1.

Таб. 1. Надані кредити країнам-отримувачам коштів за 2012-2016 рр., %.

Країна	кредити за 2012-2016рр., %	Країна	кредити за 2012-2016рр., %	Країна	кредити за 2012-2016рр., %
Туреччина	19,57	Македонія	1,58	Сербія	4,14
Азербайджан	1,82	Кіпр	0,60	Словаччина	1,09
Албанія	0,79	Косово	0,46	Словенія	0,64
Білорусь	1,25	Латвія	0,15	Таджикистан	0,95
Болгарія	3,08	Литва	0,15	Туніс	0,98
Боснія і Герцеговина	1,80	Киргизька республіка	0,62	Чеська республіка	0,07
Вірменія	0,88	Марокко	3,26	Угорщина	0,88
Греція	2,25	Молдова	0,99	Узбекистан	0,00
Грузія	1,55	Монголія	2,72	Україна	7,06
Естонія	0,23	Польща	7,83	Хорватія	2,79
Єгипет	6,29	Росія	9,18	Туркменістан	0,16
Йорданія	2,51	Румунія	4,72	Чорногорія	0,57
Казахстан	6,37				

Джерело: складено автором на основі [3].

Графік ілюструє повну географічну структуру наданих кредитів ЄБРР за останні 5 років.

Найбільше отримували Туреччина, Росія, Єгипет, а найменше – Чеська республіка, Естонія, Литва. Ніяких кредитів за цей період не отримував Туркменістан (тільки з 1991 по 2009 рр. надавались кредити), проте він також входить до числа країн-отримувачів інвестицій.

У Туреччині ЄБРР зосереджений на: інвестування в енергоефективність та відновлювані джерела енергії, та підтримку реформ в енергетичному секторі; підвищення якості інфраструктури за участю приватного сектору; збільшення конкурентоспроможності приватного сектора за допомогою інновацій та вдосконалення корпоративного управління; сприяння регіональному розвитку, а також гендерній рівності для підтримки довгострокового потенціалу росту; посилення інвестування капіталу. Найбільше надавалося коштів у фінансовий сектор та сектор торгівлі. В результаті інфляція в Туреччині почала знижуватися, зріс ВВП на 4,1 %, знизилися державний борг і дефіцит бюджету. Банківська сфера розвивається, відбувається сплеск експорту, підвищується рівень державних інвестицій.

Один із пріоритетних напрямків ЄБРР в Україні – фінансування проектів модернізації систем теплопостачання, зокрема муніципальних [1, с. 215]. До основних завдань ЄБРР в Україні належать: підтримка розвитку приватного сектору за допомогою кредитних ліній та інвестиційних фондів для МСП; підтримка зміцнення фінансового сектору з особливим наголошенням на фінансуванні МСП; сприяння приватним інвестиціям у харчову промисловість та розвиток сільського господарства; раціоналізація в енергетичній галузі; модернізація і реформування основних галузей інфраструктури (транспорт, зв'язок тощо). З початку 2014 року ЄБРР надає комплексний пакет підтримки, який сприяє стабілізації та закріпленню реформ в рамках стратегічного плану «Припинення кризи:реформи» [4]. Пріоритети пакету:

стабілізація та реструктуризація банківського сектору; енергетична безпека та реформи енергетичного сектору; фінансування ключових приватних корпоративних гравців. За останні 5 років найбільше кредитувалися сільськогосподарські проекти [5]. В Україні профінансовано енергетичний та сільськогосподарський сектор, в результаті інфляція споживчих цін сповільнилась, резервні активи зросли, банківська система стабілізувалася, проте кредитна активність залишається слабкою.

У Польщі ЄБРР зосереджується на: сприянні веденню енергетичного бізнесу з низьким рівнем вуглецю; підвищення ролі приватного сектора в економіці; сприянні розвитку сталого фінансового сектора та ринків капіталу. Більше половини коштів спрямовується у промисловість та торгівлю, а також у розвиток транспортної інфраструктури. Інвестиції в державу збільшуються, проте приватні інвестиції є низькими. В цілому співвідношення інвестицій до ВВП опустилося нижче 18 %.

Казахстан – одна з країн, де здійснюється найбільша кількість проектів ЄБРР. За останні 20 років інвестовано близько 6,5 млрд доларів. У Казахстані ЄБРР має пріоритети: збалансування ролі державного та приватного секторів; розширення доступу до фінансів, зміцнення банківського сектора та розвиток місцевого ринку капіталу; міжрегіональне підключення та міжнародна інтеграція; перехід до зеленої економіки. На даний час в країні реалізовується 115 проектів, 86 % з яких спрямовано в інфраструктуру та енергетичний сектор. За останні роки ВВП збільшився за рахунок відновлення експорту нафти та посилення активності у розбудові інфраструктури та транспорту.

У Єгипті ЄБРР зосереджений на: підтримці конкурентоспроможності приватного сектору шляхом посилення ланцюжків доданої вартості, поліпшення доступу до фінансування МСП, поліпшення економічної інтеграції та розширення можливостей для жінок, молоді; підвищення якості та стабільності житлово-комунальних послуг шляхом участі приватного сектору; зміцнення системи управління державним та приватним секторами. Загалом інвестування в Єгипет стрімко зростає в останні декілька років, а саме в інфраструктуру (37 %) та фінансовий сектор (27 %). Зростає експорт та надходження закордонних інвестицій, експорт нафти відновився, підвищується конкурентоспроможність національних підприємств.

Фінансування Росії – ЄБРР наразі підтримує лише існуючі проекти: диверсифікація економіки, приватних підприємств, що підтримують зростання неросійського сектору; інвестування та встановлення стандартів модернізації та інновацій: підвищення рівня міжнародних стандартів, корпоративного управління, прозорості, покращення енергоефективності; підтримка приватизації більшості державних компаній та розвиток приватного сектору; проведення політичного діалогу щодо приватизації. Тому 51 % займають проекти приватного, торгового та сільськогосподарського секторів. Спостерігається відтік капіталу в приватному секторі, падіння інфляції, продовження дії санкцій та призупинення інвестування.

Отже, фінансування ЄБРР залежить від конкретності проектів і надається як на зміцнення фінансових інституцій або структурну реорганізацію великих компаній, так і у вигляді дрібних кредитів компаніям, що мають кілька працівників. За період 2012-2016 рр. найбільше фінансувалися проекти Туреччини, України, Польщі, Казахстану і Росії до середини 2014 р. Країни, які бажають отримувати більше коштів, повинні: дотримуватися правил доброчесності; розвивати приватні підприємства зі стабільним функціонуванням, у яких більше 50% капіталу належить резидентам даної країни; прагнути розвитку у суспільно необхідних секторах («зелена економіка», відновлювальні джерела енергії, інфраструктура, сільське господарство); розвивати середній та малий бізнес.

Список використаних джерел:

1. Хорошковський В.І. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями: еволюція, теорія, практика. – К.: Інтеллект, 2007. – 424 с.
2. Guide to EBRD financing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/guide.pdf.
3. Project finance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ebrd.com/work-with-us/project-finance.html.
4. Ukraine overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/overview.html.
5. What we do in agribusiness [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ebrd.com/agribusiness.html.

Gudz T.P.,

PhD, Associate Professor,

Poltava University of Economics and Trade

DIAGNOSIS OF ENTERPRISE'S FINANCIAL UNBALANCE

Diagnosis of financial unbalance is an effective tool for preventing the development of a financial crisis in any enterprise. Let's analyze some deviations from PJSC «Turboatom» financial equilibrium (tab. 1).

Tab. 1: Indicators of static and dynamic financial equilibrium of PJSC «Turboatom» for 2012-2016.

Indicators	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016
Equity, thousand UAH	1,646,357	2,161,308	2,579,448	3,774,128	3,374,477
Financial assets, thousand UAH	1,402,558	1,498,317	1,470,843	2,526,238	2,099,672
Capital, thousand UAH	3,235,117	3,721,030	4,015,326	4,818,962	4,903,606
Nonfinancial assets, thousand UAH	1,832,559	2,222,713	2,544,483	2,292,724	2,803,934
Total liabilities, thousand UAH	1,588,760	1,559,722	1,435,878	1,044,834	1,529,129
Receivables, thousand UAH	574,381	624,735	454,585	266,584	485,090
Payables, thousand UAH	1,586,619	1,559,722	1,274,130	999,674	1,326,885
Share capital, thousand UAH	105,624	105,624	105,624	105,624	105,624
Income, thousand UAH	1,444,542	1,848,338	2,544,865	3,486,613	2,564,195
Costs, thousand UAH	1,135,681	1,265,394	1,860,489	1,853,862	1,498,867
Net profit, thousand UAH	308,861	582,944	684,376	1,632,751	1,065,328
Working capital, thousand UAH	1,071,824	1,561,708	1,897,259	3,164,701	1,586,457
Current financial need, thousand UAH	162,450	647,888	917,772	865,472	392,473
Net cash flow, thousand UAH	463,905	52,823	-188,647	989,186	-1,110,320
First indicator of financial equilibrium, unites	0.898	0.972	1.014	1.646	1.203
Second indicator of financial equilibrium, unites	0.883	0.961	1.024	2.418	1.373
Financial leverage in assets, unites	0.765	0.674	0.578	1.102	0.749
Financial leverage in capital, unites	0.965	0.722	0.557	0.277	0.453
Cash capital, thousand UAH	-186,202	-61,405	34,965	1,481,404	570,543
Equity rate of growth, %	114.81	131.28	119.35	146.32	89.41
Financial assets rate of growth, %	196.29	106.83	98.17	171.75	83.11
Capital rate of growth, %	144.09	115.02	107.91	120.01	101.76
Nonfinancial assets rate of growth, %	119.72	121.29	114.48	90.11	122.30
Total liabilities rate of growth, %	195.83	98.17	92.06	72.77	146.35
Income rate of growth, %	76.20	127.95	137.68	137.01	73.54
Costs rate of growth, %	77.34	111.42	147.03	99.64	80.85
Net profit rate of growth, %	72.28	188.74	117.40	238.58	65.25

Source: [1].

PJSC «Turboatom» is one of the world's largest turbine enterprises with a full production cycle. The enterprise produces steam and hydraulic turbines for thermal, nuclear and hydraulic power.

PJSC «Turboatom» is in perfect condition according to L. Kostyrko methodology for assessing static financial equilibrium [2, p. 179-180]. This conclusion is based on the excess of equity over share capital, the availability of working capital and the surplus of current financial needs. Let's check this conclusion by applying another method.

Enterprise's static financial equilibrium can be defined by cash capital. It shows the adjusted balance of equity in cash, which remains in the enterprise for further development after the repayment of all debts [3, p. 71]. Static financial unbalance at PJSC «Turboatom» had been in 2012-2013. This is evidenced by the negative value of the enterprise's cash capital. It is consequence of enterprise's liquidity deficit to cover liabilities. This state of enterprise's financial resources is called «net borrowing». PJSC «Turboatom» static financial unbalance is due to the excess of financial leverage in assets over financial leverage in capital. This indicates liquidity and profitability enterprise's imbalance in 2012-2013.

PJSC «Turboatom» static financial equilibrium had become «net investment» zone in 2014-2016. So at that time the enterprise had sufficient own funds to finance its development. However, financial resources were used inefficiently. It is confirmed by excess of second over first financial equilibrium indicator.

PJSC «Turboatom» working capital had been steadily exceeding its current financial need during 2012-2016. This indicates high level of finance security enterprise's by own financial resources. However, enterprise's financial policy has focused on maximizing profits. Such the approach has damaged PJSC «Turboatom» liquidity. As a result, in 2016 there were some increase enterprise's liabilities, shortage of net cash flow and decrease its profits.

PJSC «Turboatom» net cash flows deficit was due to the negative balance of cash flows from financial activities. The current stock of liquidity was spent by the enterprise on maintenance of the current solvency. The enterprise has balanced its payments balance using own liquidity provision. It caused some liquidity unbalance. Any disturbance of liquidity balance is the root cause of all financial imbalances at any enterprise.

Under such conditions, the effective use of PJSC «Turboatom» total liabilities is temporary. We mustn't forget about some probable threats to enterprise's financial equilibrium. If liquidity reserves are used to ensure current solvency, enterprise's liquidity will be unbalanced. In turn, the lack of funds to pay lenders' accounts will lead to some payment crisis. Static financial equilibrium violation will be characterized by increase of financial leverage in capital above unit.

PJSC «Turboatom» dynamic financial equilibrium is determined by ranking the growth rates of the main financial indicators. Figure 1 shows that during 2012-2016, the conditions of the dynamic financial equilibrium hadn't been satisfied at the enterprise.

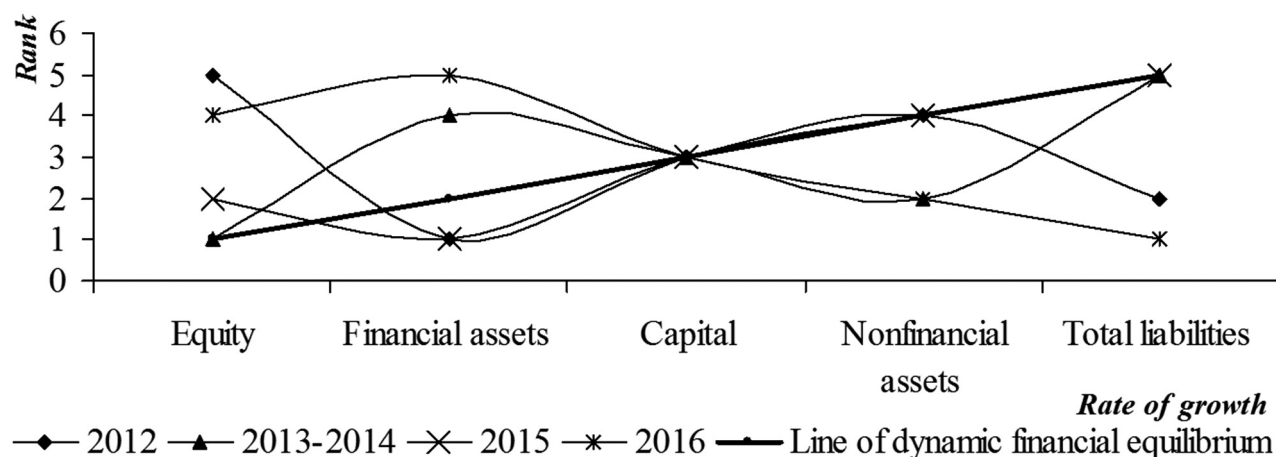

Fig. 1: PJSC «Turboatom» dynamic financial equilibrium in 2012-2016.

The imbalance in the key indicators rates of growth has been typical of PJSC «Turboatom» financial state during 2012-2016. PJSC «Turboatom» financial state was closest to the line of dynamic financial equilibrium in 2015. During this year, the enterprise provided the increase of net sales revenue by 37 % while saving costs by 0.36 %. As a result of this for 2015 the net profit has been grown 2.4 times.

Enterprise's capital rate of growth had been corresponded to the normative third rank during 2012-2016. This was one single sign of PJSC «Turboatom» dynamic financial equilibrium kept at that time. Some stable increase of enterprise's financial potential due to double growth of equity had been since 2012 till 2015.

In 2016 trends changed. Enterprise's equity decreased by 10.6 % while the growth of liabilities grew by 46.35 %. Critical imbalances in PJSC «Turboatom» financial resources structure have not yet occurred. However, some threat of financial imbalance in the long run exists for the enterprise. Systemic signs of PJSC «Turboatom» dynamic financial equilibrium disturbance are: the growth of financial assets isn't as intense as the growth of nonfinancial assets; slowing down the growth of capital.

Consequently, along with observance of static financial equilibrium conditions at PJSC «Turboatom», some dynamic financial equilibrium imbalance is existed. This means that the enterprise is in some bifurcation stage. To select the attractor of further development of enterprise's financial state is the most responsible time. First of all, it is important to maintain enterprise's financial potential. It is necessary to stop the

build-up of debts. This will save some free liquidity reserve of PJSC «Turboatom». It needs the enterprise to provide financial equilibrium at the basic level. With some balanced liquidity, PJSC «Turboatom» will be able to build higher levels of financial equilibrium.

References:

1. Показники фінансової звітності ПАТ «Турбоатом» за 2012-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/participant/05762269>.
2. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства / Л.А. Костирко. – Х.: Фактор, 2008.
3. Грачев А.В. Финансовая устойчивость предприятия: критерии и методы оценки в рыночной экономике / А.В. Грачев. – М.: Дело и сервис, 2010.

Колодяжна І.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган – Барановського

Букріна К.А.,

кандидат економічних наук, доцент,

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СУЧАСНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах трансформації сучасного українського суспільства від держави потрібна мобілізація всіх зусиль для створення умов виходу України із економічної кризи і забезпечення ефективного функціонування національної економіки та її стабільного розвитку.

Для здійснення ефективних заходів антикризової програми необхідно створити адекватний механізм антикризового державного управління, за допомогою якого підвищиться результативність виходу із кризи економіки України, для чого необхідно формування концепції антикризового державного управління. Ефективне функціонування економіки і забезпечення її стабільного розвитку безперервно пов'язано з удосконаленням системи антикризового державного управління.

В Україні недостатньо розвинуті організаційні механізми взаємозв'язку макро- мезо- і мікроекономічного антикризового управління, відсутня ефективно-діюча інституційна структура для прийняття і реалізації антикризових управлінських рішень. Надзвичайно актуальним у системі державного управління є питання найповнішого використання наукового потенціалу антикризового державного управління для забезпечення науково-технічного та інтелектуального прогресу, підготовки конкурентоспроможної інтелектуальної еліти і розробки науково- та активності держави в утвердженні інноваційної моделі розвитку України, так як у цілому істотно підвищується практична витребуваність наукових розробок з організації антикризового державного управління. Управлінських технологій, здатних сприяти виходу України із кризи, формування ринкової інноваційної підприємницької економіки [1, с. 196].

Можна констатувати, що Україна єдина серед європейських країн застрягла в міжкризовому просторі. Після глобальної кризи 2008-2009 рр. Більшості країн вдалося відновити позитивну економічну динаміку, тоді як Україна і сьогодні потерпає від кризових проявів. Нинішня критично слабка економічна динаміка (в умовах триваючої військової агресії, поглиблення і розширення негативних тенденцій в економіці, низького рівня довіри до системи державного управління, високої корупції, слабкої фінансової дисципліни, незадовільної інвестиційної привабливості та надмірного боргового навантаження) вказує на збереження переддефолтних ризиків і втрату країною гідного місця у світовій економіці.

Як відомо, сучасне суспільство прагне до постійного покращання рівня й якості життя, які може забезпечити тільки стійке економічне зростання. Однак спостереження показують, що довгостроковий економічний ріст не є рівномірним, а постійно переривається періодами економічної нестабільності.

У зв'язку з цим ми здійснили порівняння характеристик двох кризових періодів в Україні, щоб виявити спільні та відмінні риси в причинах, тенденціях розвитку та можливих наслідках. Зазвичай причинами кризового стану підприємств практично всіх галузей та секторів економіки України є не тільки вплив зовнішніх факторів: зниження платоспроможного попиту, втрата налагоджених господарських зв'язків, ринків закупівлі та збуту, суттєве збільшення цін на енергоносії, недосконале правове поле господарської діяльності тощо. Водночас залишається проблемним стан управління господарсько-фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання, який не завжди адекватний ринковим вимогам. Якщо розглядати суб'єкти господарювання в галузевому аспекті, то найбільш суттєві деформації криза вносить у роботу промислових підприємств, причому найбільшою тривалістю та багатоетапністю структурних перетворень характеризуються насамперед машинобудівні та металургійні підприємства [2, с. 229-230]. Отже, за недовгий період Україна вже вдруге намагається подолати кризовий шок. Кожен із шоків мав свої особливості, і основу кожного формували свої чинники і складові. Водночас спільність розгортання кризових процесів в Україні в 2008-2009 рр. і 2013-2015 рр. указує на те, що результати та наслідки двох кризових процесів, імовірно, також можуть виявитися близькими.

Влада України намагається стабілізувати економічну та політичну ситуацію, залучаючись підтримкою світової спільноти. Але один день війни коштує Україні 80 млн. грн., не рахуючи податки, які не надходять з Донецька та Луганська. А відновити регіони коштуватиме державі 8 млрд. грн. Саме стільки необхідно для повернення Донбасу до мирного життя.

Міжнародні зусилля, спрямовані на врегулювання «української кризи» шляхом переговорів, що здійснювалися за ініціативи України та партнерів у форматі ООН, ЄС, НАТО, Ради Європи, а також різні переговорні формати (Женевський, Нормандський, Мінський) поки не дали бажаного результату.

На сьогодні Україна, щоб не допустити чергового кризового шоку, ймовірно, може використати антикризові заходи і заходи з економічного відновлення, які належним чином не були враховані та задіяні в посткризовий період 2010-2012 рр. Найважливішою в нинішній ситуації з економічної точки зору є прискорена інтеграція українських виробництв у світові виробничі, торговельні, фінансові мережі, що дало б змогу Україні подолати відставання від світових тенденцій [3, с. 63].

Зауважимо, що модернізація виробництва, поширення нових технологій, оновлення менеджменту, підвищення кваліфікації працівників відбуваються не автоматично, а тому країни (переважно з висхідними економіками) стикаються як із ризиками втрати «традиційних» (для них) ніш і ринків збуту, так і з необхідністю значного часу для освоєння нових конкурентних виробництв (із відносно високою доданою вартістю), що є болісним для економіки.

Для сучасного періоду економічного відновлення України важливими мають стати торгівля та інвестиції. Розвиток світової торгівлі відбувається в умовах парадоксу. З одного боку, переважно всі країни погоджуються з необхідністю прискорення торгівлі, проте протекціоністські заходи, які стримуюче впливали на розвиток торгівлі, а з тим і інвестицій, залишаються вельми популярними.

На жаль, Україні не вдалося запобігти інвестиційним втратам, значимість країни для світової економіки помітно зменшилася (економічне зростання та зміна частки інвестицій набули від'ємних значень).

Характерними для української економіки негативними особливостями, що є глибинними причинами кризового стану, залишаються: низька продуктивність, енергоємні технології, слабка диверсифікованість економіки, низька конкурентоспроможність продукції на світових ринках, залежність від монопольних зовнішніх джерел сировини та енергії. Як результат, і донині кризові хвилі не спонукають український уряд до необхідних структурних зрушень у вітчизняній економіці.

Список використаних джерел:

1. Сапа Н.В. Причини та сценарії розвитку сучасної кризи в умовах глобалізації / Н.В. Сапа // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 46 – С. 195-196.
2. Степанюк Н.А. Аналіз причин кризової динаміки економіки України / Н.А. Степанюк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 10. – С. 229-230.
3. Шинкарук Л.В. Макроекономічні передумови та перебіг економічної кризи в Україні / Л.В. Шинкарук // Економічна теорія. – 2010. – № 2. – С. 61-63.

Дутова Н.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Михайлова М.Д.,

здобувач ступеню вищої освіти «магістр»,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ФАКТОРИНГОВОГО ФІНАНСУВАННЯ У ПОСТАЧАЛЬНИКІВ

У сучасних українських умовах господарювання стан платіжної дисципліни підприємств можна оцінити як незадовільний. Суб'єкти господарювання стикаються із проблемою недостатності обігових коштів, спричинену несвоєчасністю погашення дебіторської заборгованості, що відволікає грошові кошти із господарського обороту та стримує розвиток і розширення діяльності підприємств-постачальників. Схема факторингового фінансування є одним із способів прискорення оборотності коштів, покращення ліквідності й фінансового стану взагалі. В Україні відсутні законодавчо закріплені методичні рекомендації щодо обліку факторингових послуг, що зумовлює актуальність даної теми.

Проблему відображення факторингу в бухгалтерському обліку досліджували О.Г. Веренич, Р.Є. Грачова, О.В. Фартушняк, І.Ю. Пасічник, Н.С. Струк, Є.С. Сурніна, Н.П. Кузик, В.І. Кузь та інші вчені. Та досі серед них не вироблено єдиного підходу до відображення даної операції у бухгалтерському обліку постачальника продукції (товарів, послуг).

Метою даної роботи є дослідження методики обліку факторингових операцій у постачальників, розробка рекомендацій щодо обліку факторингу.

Відповідно до ст. 1077 Цивільного кодексу України, за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) фактор передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до боржника [1].

З метою надання користувачам правдивої, повної та неупередженої інформації про фінансове становище та діяльність підприємства, на цьому підприємстві має бути налагоджена якісна система бухгалтерського обліку. Через відсутність методичних рекомендацій щодо обліку факторингу суб'єкти господарювання обліковують дані послуги на основі власного досвіду.

Під час аналізу наукових джерел було виявлено, що науковці також не мають узгодженої думки щодо облікового відображення факторингу, і існує декілька варіантів:

1. Порівнюючи відступлення прав вимоги заборгованості із її реалізацією, прихильники першого способу пропонують відображати дохід від такої реалізації на рахунку 733 «Інші доходи від фінансових операцій» [2].
2. Автори другого підходу пропонують включати суму отриманого фінансування до поточної кредиторської заборгованості (685 «Розрахунки з іншими кредиторами») [3].
3. Третій варіант обліку має на увазі облік наданого факторингового фінансування на рахунок 681 «Розрахунки за авансами отриманими», а факт передачі дебіторської заборгованості відносити за баланс на рахунок 05 «Гарантії та забезпечення надані» (при факторингу з регресом) [4].
4. Н.С. Струк пропонує відносити надане фінансування при факторингу з регресом на рахунок 607 «Отримане фінансування за договором факторингу», і також використовувати рахунок 05 «Гарантії та забезпечення надані» [5].
5. При даному підході дебіторська заборгованість списується на інші витрати операційної діяльності, а отримане фінансування відображається як доходи майбутніх періодів у кореспонденції з рахунком 377/фактор [6].

За своєю економічною сутністю факторинг є фінансуванням, тому з метою спрощення обліку вважаємо доречним відобразити його за рахунком 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Для обліку витрат, пов'язаних із факторинговими послугами науковці рекомендують використовувати рахунок 951 «Відсотки за кредит» або 952 «Інші фінансові витрати». З огляду на те, що відповідно до Інструкції про застосування плану рахунків на рахунку 952 обліковуються витрати, пов'язані із залученням позикового капіталу, зокрема витрат, пов'язаних з нарахуванням відсотків за договорами кредитування (крім банківських кредитів), доречно застосовувати саме цей рахунок для обліку відсотків за користування факторинговими коштами та комісії за факторингові послуги.

Виникає питання, яким чином вони впливають на податковий облік постачальника. Згідно із ст. 134 Податкового кодексу України об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначають за допомогою коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до НП(С)БО або МСФЗ на різниці, які виникають відповідно до положень даного кодексу. Але третій розділ Податкового кодексу не містить різниць для коригування фінансового результату до оподаткування при факторингу [7].

Відповідно до пп. 196.1.5 Податкового кодексу України факторингові операції не є об'єктом оподаткування ПДВ, тому що об'єктом відступленої заборгованості виступають валютні цінності (валюта України та іноземна валюта). Оподаткуванню ПДВ підлягають операції факторингу, предметом яких виступають активи, відмінні від валютних цінностей та цінних паперів.

У постачальника на дату відвантаження товару (послуги, робіт) виникає податкове зобов'язання з ПДВ. Постачальник виписує податкову накладну, переоформлення якої на фактора не робиться. Тобто факт відступлення прав боргових вимог за договором факторингу не змінює нарахованих зобов'язань з ПДВ і податковий облік клієнта не коригується.

Таким чином, податкове законодавство не містить механізму оподаткування факторингових послуг. Використання факторингового фінансування не зумовлює зміни в податковому обліку клієнта у частині ПДВ та не коригує фінансовий результат до оподаткування.

Наукова література не містить однозначного підходу до відображення факторингових операцій в бухгалтерському обліку, тому підприємства мають зазначати обрану методику в обліковій політиці. Також методика обліку факторингу потребує чіткого визначення на законодавчому рівні з метою недопущення викривлень даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р., № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44.
2. Кузь В.І. Міжнародний факторинг в Україні: обліково-аналітичний аспект / В.І. Кузь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/173.pdf>.
3. Зеленіна О.О. Бухгалтерський облік факторингу як елементу позикового капіталу підприємства // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 4(54). – С. 78-81.
4. Фартушняк О.В. Деякі аспекти відображення факторингових операцій в обліку / О.В. Фартушняк, І.Ю. Пасічник // Економіка розвитку. – 2008. – № 2(46). – С. 67-69.
5. Струк Н.С. Фінансово-облікове забезпечення факторингових партнерських угод в Україні / Н.С. Струк // Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка»: зб. наук. праць. – 2009. – № 647. – С. 221-228.
6. Кондзелка М. Факторинг: облік і правове регулювання / М. Кондзелка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://online.dtki.ua/Book/%C2%AB%D0%94%D0%9A%C2%BB%20%E2%84%9649-2012.epub>.
7. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17.

Lavrov R.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine*

Remnova L.M.,

*PhD in Economics, Professor,
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine*

FINANCIAL REENGINEERING INTEGRATION INTO THE SYSTEM OF ANTI-CRISIS BANKING MANAGEMENT

During the last decade the banking institutions worldwide are functioning in the conditions of increasing uncertainty and instability of financial and business environments that is constantly changing under the influence of globalization and information technology development. The new economic reality leads to serious transformations in business process reengineering in commercial banks in accordance with customers' needs, values and preferences.

At the same time the Ukrainian banking sector within the last three years has been dramatically changed due to so called "cleaning" procedures from the side of NBU (National Bank of Ukraine) that resulted in reduction of banking institutions almost by half and the nationalization of largest commercial bank Privatbank.

As it is shown in Table 1 the number of banks in the country has reduced from 180 in 2013 to 117 banks operating in 2015 and 96 banks in 2016. The most common reasons why 63 banks went bankrupt and removed from the market are: the loss of liquidity, problem assets, problem balance sheet liabilities, high level of corruption, inability to form the statutory fund of 500 mln. UAH. As it is clear from Table 1 under the influence of combination of three types of crisis (macroeconomic, political and military) the banking sector of Ukraine had negative meaning of ROE (return on equity) and ROA (return on assets) during the last three years. In such conditions financial reengineering should be regarded as an effective instrument of banking activities' radical redesign on a new innovative base with the help of advanced information technology. In Ukrainian case it means not only the reduction of number of banking activities with the accent on obtaining improvements in quality of business operations, their process time, costs, level of service but also needs integration of financial reengineering into the system of anti-crisis banking management. In that context the main aim of financial reengineering is to provide financial rehabilitation of banking institutions with the help of excluding non-effective business processes and adding new value due to providing excellence in the banking services on innovative base.

Table 1: The results of the «cleaning» stage in the development of the Ukrainian banking sector.

Indicators	At the beginning of the year				
	2013	2014	2015	2016	2017
1. Number of banks with banking license	176	180	163	117	96
2. The share of foreign capital in the authorized capital of banks, %	39,5	34,0	32,5	43,3	54,7
3. Assets, mln. UAH	1127192	1278095	1252570	1254385	1256299
4. Revenues, mln. UAH	150449	168888	210201	199193	190691
5. Costs, mln. UAH	145550	167452	263167	265793	350078
6. Returns, mln. UAH	4899	1436	-52966	-66600	-159388
7. ROA, %	0,45	0,12	-4,07	-5,46	-12,60
8. ROE, %	3,03	0,81	-30,46	-51,91	-116,74

Source: [3].

The investigation of financial science evolution has shown that it has passed through three main stages during the last century: 1) descriptive phase with the main focus on institutional and legal aspects at the beginning of the 20th century; 2) analytic phase after the development of modern portfolio theory in the middle of 1950s which has become the methodological basics of investment and financial management as a whole; 3) engineering phase of finance by the end of 20th century after appearance of advanced information technologies that made it possible to provide flexibility and financial innovations into business processes.

So concerning banking industry the term financial engineering is widely used to distinguish the new epoch of banking management and refers to the design, development and implementation of innovative financial instruments and business processes of commercial banks and searching the innovative solutions to financial decision making problems. As the speed of banking financial innovations' development and their changes is dramatically increasing in the 21st century the term "financial reengineering" is commonly used in the sense of radical redesign and fundamental rethinking of former business processes and banking services' circuit on the flexible innovative base.

Scientists distinguish three methods of bank transformation: improvement, rebuilding, reengineering. They are differentiated "according to the philosophy of transformation, the frequency of application, the scale of change, the way of implementation, efficiency, cost and complexity" [2]. Considering the peculiarities of the banking business the most appropriate for the banking structure is the concept of evolutionary reengineering that means the redesign of certain procedures to eliminate the disadvantages of the hierarchical composition of the banking management system. At the same time reengineering is a modern strategy of banking business aimed at providing the deepest satisfaction of clients' needs and preferences taking into account changes in the exogenous and endogenous environment by the means of successful implementation of innovative financial technologies. Thus, financial reengineering in banking concerns not only the creation of new banking services and products, but also the management of banking activities in accordance with the macro and microeconomic situation [1].

There are three types of banking reengineering: 1) development; 2) operational; 3) crisis. The development banking reengineering is focused on meeting the needs of clients that can be formed in the future. The operational banking reengineering is oriented to meet the needs of existing bank customers. And finally, the crisis banking reengineering is focused on solving the bank's tasks in case of narrowing of competitive advantages, dissatisfaction of clients with quality or spectrum of banking products, etc. The integration of financial reengineering into the system of anti-crisis banking management is one of the effective solutions on the current stage of the Ukrainian banking sector's development. Figure 1 illustrates the methodological basics on which the mechanism of financial reengineering integration into the system of anti-crisis banking management could be build.

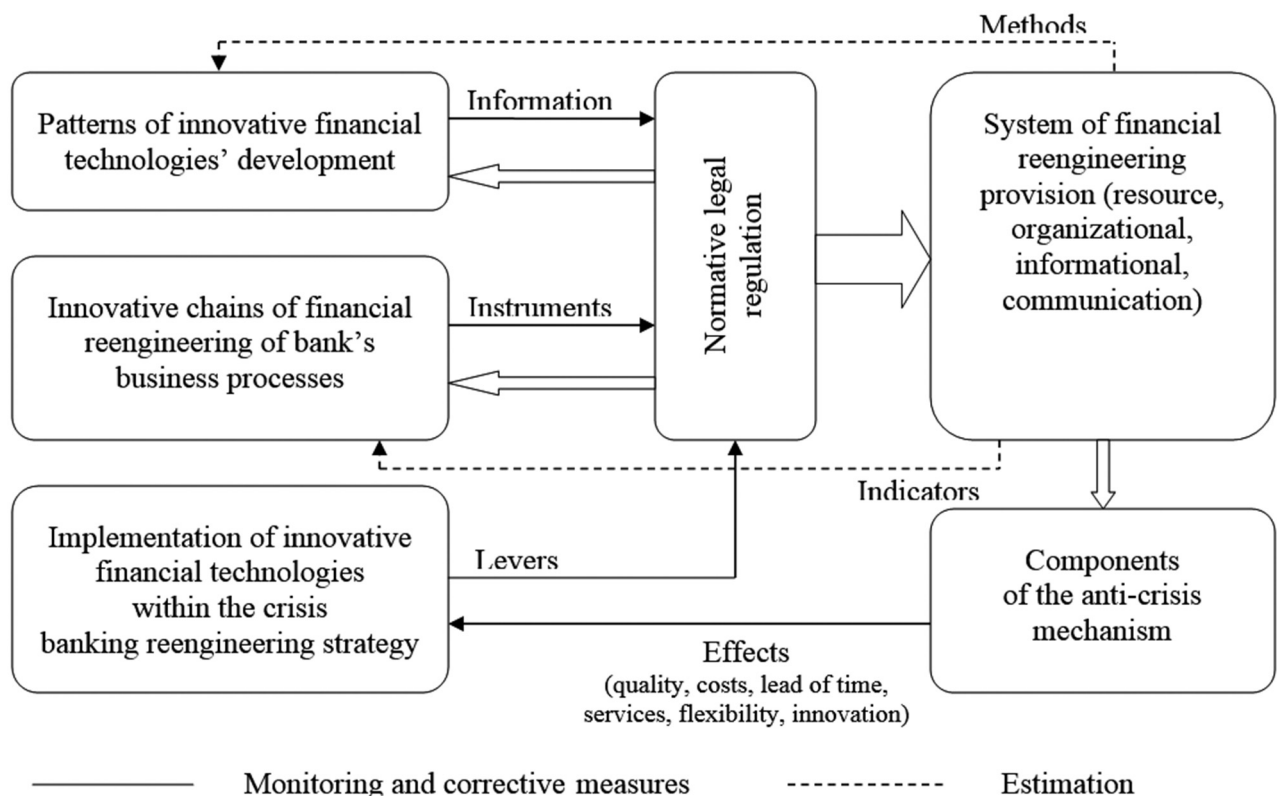

Figure 1 – Methodological basics of the mechanism of financial reengineering integration into the system of anti-crisis banking management

The application of proposed mechanism of banking crisis reengineering should improve the efficiency of main business processes and quickly affect on bank's financial results as a whole (increase liquidity, optimize assets, balance sheet liabilities, provide positive ROE and ROA).

References:

1. Лианский М.Е. Реинжиниринг бизнес-процессов для эффективной адаптации предприятий к изменениям внешней среды / М.Е. Лианский // Инновации. – 2006. – № 5. – С. 87-89.
2. Масленченков Ю.С. Концепция развития банковской группы / Ю.С. Масленченков // Оперативное управление и стратегический менеджмент в коммерческом банке. – 2002. – № 2. – С. 55-68.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/.

Храпкіна В.В.,

доктор економічних наук, професор,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

Бородіна О.М.,

кандидат економічних наук, доцент,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗРОБКИ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови господарювання українських підприємств характеризуються зміною основних орієнтирів економічної діяльності, що обумовлено підвищенням рівня мобільності зовнішніх чинників і посиленням їх впливу на внутрішнє середовище.

В умовах сучасних складних виробничих і управлінських процесів, підвищеної нестабільності зовнішнього середовища, зростання і глобалізації особливого значення набуває визначення перспективної стратегії управління, яка має бути обґрунтованою на основі аналізу передбачувальних визначальних економічних, технологічних, соціальних та інших перетворень. У зв'язку з цим, очевидно і актуальною є потреба розвитку науково-теоретичних досліджень в цій області, їх вивчення і обґрунтоване вживання на практиці.

В сучасних умовах стратегія управління має спиратися на людський потенціал як на основу організації та орієнтувати свою виробничу діяльність на запити споживачів, здійснюючи гнучке регулювання і своєчасні зміни в організації, що відповідають виклику з боку оточення, що в результаті дозволяє організації виживати і досягати своєї мети в довгостроковій перспективі [2, с. 12].

Таким чином стратегія управління повинна забезпечити відповідність внутрішніх сил і можливостей підприємства зовнішнім потребам.

Стратегія управління передбачає ідентифікацію чотирьох складових:

1) ринкових можливостей, або, які зовнішні потреби підприємство може задовольняти в процесі своєї виробничо-господарської діяльності;

2) потенціалу підприємства – загальних компетентностей і ресурсів;

3) власних цінностей і прагнень, тобто що підприємство прагне робити;

4) підтверджених зобов'язань перед суспільством і його членами, тобто, що підприємство повинно робити.

При цьому потрібно пам'ятати, що кожне підприємство «відповідає» за свою перспективу самостійно, а в ринковій економіці може бути перспективою як успіх, так і розорення.

Підприємство в умовах високої нестабільності зовнішнього середовища постає перед розв'язанням таких завдань [1, с. 34]:

- дослідження ринку та виявлення потреб споживачів для забезпечення існування підприємства в довгостроковій перспективі;
- самостійне визначення цілей розвитку та підтримки власної життєздатності;
- визначення необхідних обсягів виробництва, структури постачання та постачальників;
- налагодження ефективних зв'язків з партнерами та організаціями регуляторами; громадськістю для формування позитивного іміджу – головного «капіталу» підприємства;
- створення та постійне поповнення власних банків даних і знань, які б забезпечували обґрунтування рішень, що приймаються, та захист інформації (комерційної таємниці) від конкурентів;
- забезпечення конкурентоспроможності підприємства завдяки вибору адекватних стратегій та нагромадження (підтримки) конкурентних переваг. Інвестування та управління фінансами підприємства з метою отримання високих економічних результатів діяльності (прибутковості);
- визначення необхідного для існування та розвитку підприємства кадрового складу з конкретними кількісними (чисельність) та якісними (кваліфікація) показниками.

Зазначені завдання не охоплюють усього переліку, з яким кожне підприємство нині стикається у своїй діяльності, однак основні перелічено. Головне тут – орієнтація концепції управління на розробку та впровадження інструментів і методів системи стратегічних змін.

Концепція стратегічного управління лежить в основі стратегічного мислення і знаходить вираз у певних характерних рисах її застосування:

1. Базується на певному поєднанні теорії: системному, ситуаційному та цільовому підходах до діяльності підприємства, що трактується як відкрита соціально-економічна система. Використання тільки однієї із зазначених засад не дає змоги досягти потрібних результатів – розвитку підприємства у довгостроковій перспективі [3, с. 64].

2. Орієнтує на вивчення умов, в яких функціонує підприємство. Це дозволяє створювати адекватні цим умовам системи стратегічного управління, що будуть відрізнятися одна від одної залежно від особливостей підприємства та характеристик зовнішнього середовища.

3. Концентрує увагу на необхідності збору та застосуванні баз стратегічної інформації. Аналіз, інтерпретація та застосування інформації для прийняття стратегічних рішень дає змогу визначити зміст та послідовність дій щодо змін на підприємстві завдяки зменшенню невизначеності ситуації.

4. Дозволяє прогнозувати наслідки рішень, що приймаються, впливаючи на ситуацію шляхом відповідного розподілу ресурсів, встановлення ефективних зв'язків та формування стратегічної поведінки персоналу.

5. Передбачає застосування певних інструментів та методів розвитку підприємств (цілей, «дерева цілей», стратегій, «стратегічного набору»), стратегічних планів, проектів і програм, стратегічного планування та контролю.

Вищенаведені ознаки слугують для визначення ефективності стратегічного управління підприємства. Вони дозволяють розглянути управління як комплексну систему з рядом елементів, які взаємодіють між собою та впливають один на одного.

Список використаних джерел:

1. Гевлич Л.Л. Стратегічна діагностика підприємства: монографія / Л.Л. Гевлич. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 199 с.
2. Довбня С.Б. Стратегія підприємства. Частина 1: навч. посібник / С.Б. Довбня, А.О. Найдовська, М.М. Хитько. – Дніпропетровськ: НМетаАУ, 2011. – 71 с.
3. Порожня В.М. Стратегічне управління: навч. посібник / В.М. Порожня, Т.О. Безземейна, Т.А. Кравченко. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 224 с.

Воробйова Г.М.,

викладач економічних дисциплін,

Роменський коледж Вищого державного навчального закладу

«Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЛИХ МІСТ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розбудови держави в малих містах має місце складна економічна та соціальна ситуація, передусім у сфері формування і функціонування ринку праці. Недостатнє врахування специфіки малих міст під час проведення економічних реформ загострило соціально-трудова відносини в них, призвело до безробіття в значних масштабах. Виконання соціально-економічних і культурних програм розвитку територіальних громад цих міст не забезпечено фінансовими ресурсами.

Малі міста (міста з чисельністю населення до 50 тис. чоловік) посідають особливе місце в історичному розвитку України. У них формувалася національна культура, вони є основою прогресу, гарантом стабільності держави і суспільства.

З малими містами безпосередньо пов'язане життя майже 22 млн. міських та сільських жителів. Ці міста відіграють важливу роль у розвитку і розміщенні продуктивних сил України.

Найбільш гострими загальними проблемами розвитку малих міст є:

- недостатній рівень соціального розвитку;
- відсутність необхідних фінансових ресурсів;
- одностороння спеціалізація підприємств і недостатня завантаженість їх потужностей;
- обмеженість вибору професій та інше.

На прикладі міста Ромни Сумської області можна спостерігати наслідки складної соціально-економічної ситуації в регіоні.

Місто Ромни економічний і культурний центр Сумської області, розташоване в 100 км від обласного центру. Територія міста – 0,2868 тис. кв. км. Чисельність населення станом на 01.03.2017 року складає 40,9 тис. осіб. Кількість живонароджених у січні-лютому 2017 р. становила 64 особи, померлих – 138 осіб, природне скорочення 74 особи. У порівнянні з тим же періодом минулого року – чисельність населення міста складала 41,0 тис. осіб, упродовж січня-лютого 2016 р. зменшилася за рахунок природного скорочення – на 66 осіб. Отже, спостерігається негативна тенденція природного приросту населення в місті Ромни.

Станом на 31.12.2016 загальний обсяг прямих іноземних інвестицій у місті Ромни склав 391,1 тис. доларів США (0,2 % від загального обсягу), що на 3,24 % менше показника на початок року.

З метою створення привабливого інвестиційного клімату Роменською міською радою проводиться інформування суб'єктів підприємництва з питань участі в інвестиційних форумах, конференціях, семінарах через офіційний сайт та місцеві газети.

Місто Ромни співпрацює з Швейцарським центром ресурсів та консультацій з питання розвитку «Підтримка децентралізації в Україні» ДЕСПРО з реалізації Програми модернізації та розвитку централізованої системи водопостачання міста Ромни в мікрорайоні Засулля (номер та дата державної реєстрації – № 2133-03 від 04.09.2013 року).

Упродовж березня 2017 р. заборгованість із виплати заробітної плати працівникам підприємств міста зменшилася на 7,2 % і на 1 квітня 2017 р. становила 445,6 тис. грн. Вся сума боргу припадала на економічно активні підприємства. У порівнянні з попереднім роком упродовж березня 2016 р. заборгованість із виплати заробітної плати працівникам підприємств м. Ромни збільшилася на 9,6 % і станом на 1 квітня 2016 р. становила 959,5 тис. грн. Економічно активні підприємства винні своїм працівникам 80,0 % боргу, решту заборгували підприємства-банкрути. Спостерігаються позитивні тенденції у скороченні заборгованості по заробітній платі, але це питання залишається досить актуальним і потребує пильної уваги і термінового вирішення.

У січні-лютому 2017 р. підприємствами міста реалізовано промислової продукції (товарів, послуг) на суму 154,4 млн. грн, що становить 2,4 % загальнообласного обсягу реалізованої продукції. Для порівняння у січні-лютому 2016 р. підприємствами міста реалізовано промислової продукції (товарів, послуг) на суму 110,6 млн. грн, що становить 2,2 % загальнообласного обсягу реалізованої продукції. Так спостерігається зростання обсягів реалізації промислової продукції (товарів, послуг) на суму 43,8 млн. грн., частка загальнообласного обсягу реалізованої продукції зросла з 2,2 % до 2,4 %.

У січні-березні 2017 р. підприємствами міста виконано будівельних робіт на суму 868 тис. грн, що складає 0,5 % загального обсягу по області. Для порівняння у січні-березні 2016 р. підприємствами міста виконано будівельних робіт на суму 2871 тис. грн, що складає 2,1 % загального обсягу по області. В будівництві спостерігаються негативні тенденції у порівнянні з минулим роком.

Упродовж січня-березня 2017 р. у Роменському міськрайонному центрі зайнятості статус безробітного отримали 374 особи, у порівнянні з тим же періодом 2016 року статус безробітного отримали 514 осіб.

На кінець березня 2017р. на обліку залишалось 629 безробітних, що на 4,1 % менше, ніж на кінець лютого 2017 р. У порівнянні на кінець березня 2016 р. на обліку залишалось 1005 безробітних осіб, що на 7,5 % менше, ніж на кінець лютого 2016 р. отже, кількість зареєстрованих безробітних скоротилася з 1005 осіб на кінець березня 2016 року до 629 осіб на той же період 2017 року. Це означає, що не зважаючи на складну економічну ситуацію в країні, населення стає більш активним в пошуках роботи не тільки через центри зайнятості, які сприяють працевлаштуванню, але і через самозайнятість. Це сприяє зростанню ділової активності, розкриттю творчого потенціалу кожної особистості.

Система місцевих бюджетів зіткнулася з наступними проблемами:

- сплата податків підприємствами не по місцю знаходження, а по місцю реєстрації призводить до суттєвого недоотримання коштів у місцевий бюджет (зокрема зарахування податку на доходи фізичних осіб до відповідних місцевих бюджетів за фактичним місцезнаходженням структурних та відокремлених підрозділів юридичних осіб);

- незадовільна екологічна ситуація в містах.

Напрямки вирішення проблем:

- переглянути розподіл екологічного податку між рівнями місцевих бюджетів, збільшивши частку відрахувань такого податку до бюджетів міст;

- передбачити зарахування 10 відсотків рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату до загального фонду бюджетів міст обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад.

До вирішення проблеми наповнення бюджету міста необхідно підходити з різних позицій.

Основні перспективні напрямки розвитку малих міст:

- розроблення програм економічного розвитку міста;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- розроблення проектів, участь у конкурсах з метою залучення додаткових позабюджетних коштів до розвитку громади;

- реалізація програми представлення міської громади на міжнародному рівні через участь у представницьких заходах (семінари, виставки-форуми, обмін, інше).

Список використаних джерел:

1. Довідка про соціально-економічний розвиток міста Ромни за січень-лютий 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://romny.osp-ua.info>.
2. Малі міста отримають державну підтримку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.auc.org.ua/.
3. Соціально-економічні проблеми розвитку монофункціональних міст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua.
4. Скібіцький О.М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент: навч. посіб. / О.М. Скібіцький. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 408 с.

Маєвська Н.В.,

кандидат наук з державного управління, доцент,
Макіївський економіко-гуманітарний інститут

Гізатулліна О.М.,

кандидат економічних наук, доцент,
Макіївський економіко-гуманітарний інститут

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Соціальна політика є найбільш значущою сферою інтересів сучасного суспільства і найважливішою частиною діяльності сучасної держави. Соціальна політика найтіснішим чином пов'язана з типом і рівнем розвитку суспільства, з тими цілями і завданнями, які ставить суспільство перед собою в своєму соціальному розвитку.

Основними напрямками соціальної політики в Україні на сучасному етапі розвитку є:

- політика в сфері доходів населення, яка передбачає встановлення соціальних стандартів життя, параметрів життєвого рівня, забезпечення зростання заробітної плати;
- політика зайнятості та охорони праці, яка передбачає законодавче встановлення засобів охорони праці, видів і форм соціального страхування, забезпечення повної продуктивної зайнятості населення, запобігання безробіттю;
- соціальний захист, що передбачає визначення та встановлення параметрів пенсійного забезпечення та інших видів соціального страхування, соціальної допомоги, соціального обслуговування, а також соціальних пільг і гарантій;
- демографічна політика, яка передбачає стимулювання репродуктивного зростання населення, державну допомогу сім'ї, регулювання міграційних процесів;
- політика розвитку соціальної сфери: культурна, мовна, релігійна, молодіжна, рекреаційна політика, охорона здоров'я, в сфері освіти, науки, тощо [1].

Джерелами фінансового забезпечення системи соціального захисту та соціального забезпечення, відповідно до Бюджетного кодексу України, є державний та місцевий бюджети. До видатків соціального спрямування належать видатки на охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення [2].

При цьому вагому роль в здійсненні загальнодержавних соціальних завдань, в першу чергу в розподілі державних коштів на утримання і розвиток соціальної інфраструктури суспільства, відіграють місцеві бюджети.

Місцевий бюджет є особливою формою перерозподільних відносин, яка пов'язана з відокремленням частини національного доходу, у вигляді фонду життєзабезпечення конкретної території, завдяки якій здійснюється фінансування найважливіших галузей соціальної, комунальної та інших сфер діяльності адміністративно-територіальних одиниць.

З метою оцінки ролі місцевих бюджетів у фінансовому забезпеченні витрат на соціальні потреби проаналізуємо видаткову частину бюджету м. Краматорськ [3].

Зведений бюджет м.Краматорськ складається з міського бюджету та 4-х бюджетів селищних рад: Біленьківської, Красноторської, Шабельківської та Ясногорівської.

Доходи бюджету без урахування трансфертів за перше півріччя 2017 р. склали 452338,1 тис. грн. при плані з урахуванням змін 760039,7 тис. грн. на рік, тобто 59,5 % до річного планового завдання. У порівнянні з першим півріччям 2016 р. до бюджету міста надійшло доходів на 144061,4 тис. грн., або на 46,7 % більше.

За рахунок міського бюджету утримується 130 установи та надається фінансова підтримка 2 установам, а саме: дитячо-юнацькій спортивній школі, підпорядкованій ПАТ «Енергомашспецсталь» та КП «Об'єднання парків культури та відпочинку».

Видаткову частину загального фонду міського бюджету у I півріччі 2017 р. виконано у сумі 806722,6 тис. грн., або на 53,3 % до уточненого річного плану (1512766,1 тис. грн.) та на 90,6 % до уточненого плану I півріччя (890329,4 тис. грн.). У порівнянні з аналогічним періодом 2016 р. касові видатки міського бюджету збільшились на 120903,6 тис. грн. або на 17,6 % (в основному, за рахунок збільшення видатків на соціальний захист населення, що пов'язано із збільшенням кількості одержувачів субсидій через зростання тарифів на оплату житлово-комунальних послуг, із збільшенням кількості переселенців тощо).

З них 63,8 % (514353,3 тис. грн.) склали видатки за рахунок субвенцій, в т.ч. 514338,3 тис. грн. з державного бюджету – на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист населення; з обласного бюджету (15,0 тис. грн.) – на надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг інвалідам 1 та 2 групи по зору.

У I півріччі 2017 р. касові видатки загального фонду міського бюджету спрямовувались на:

- утримання установ та здійснення заходів у соціально-культурній сфері – 716390,1 тис. грн., або 88,8 %;
- утримання житлово-комунального господарства – 30092,6 тис. грн. або 3,7 %;
- органи місцевого самоврядування – 29379,0 тис. грн. або 3,6 %;
- інші видатки загального фонду – 30860,9 тис. грн., що складає 3,9 % від загального обсягу видатків.

Видатки соціально-культурної сфери міста Краматорськ у I півріччі 2017 р. розподілились наступним чином: на освіту – 193208,1 тис. грн., охорону здоров'я – 130894,9 тис. грн., соціальний захист та соціальне забезпечення – 364507,5 тис. грн., культуру – 24341,1 тис. грн., фізичну культуру і спорт – 3438,5 тис. грн.

В структурі видатків загального фонду 92,9 % (749409,7 тис. грн.) займають захищені статті, в т.ч.: видатки на заробітну плату з нарахуваннями – 306453,3 тис. грн.; на енергоносії – 39430,4 тис. грн.; на медикаменти – 13714,1 тис. грн.; на продукти харчування – 12104,9 тис. грн.; інші виплати населенню (надання пільг та субсидій, стипендій, пільгові рецепти тощо) – 354200,6 тис. грн., трансферти органам державного управління інших рівнів – 23465,6 тис. грн., обслуговування місцевого боргу – 13,5 тис. грн., оплату послуг з охорони комунальних закладів культури – 27,3 тис. грн., а 7,1 %, або 57312,9 тис. грн. склали видатки на утримання бюджетних установ, виконання міських програм, трансферти комунальним підприємствам, на виконання поточного ремонту та утримання об'єктів благоустрою.

Таким чином, на підставі дослідження частки соціальних витрат бюджету м. Краматорськ, можна зазначити, що витрати соціальної спрямованості займають значну питому вагу серед витрат місцевого бюджету. При цьому, необхідно зазначити, що кількісні характеристики соціальних видатків ще далекі від оптимальних, при їх плануванні не враховується повна потреба в витратах на соціальний захист та соціальне забезпечення.

Сформований підхід до фінансування системи соціального захисту в Україні видається недостатньо ефективним. Незважаючи на зростання соціальних витрат, проблема дефіциту бюджетних коштів зберігається, що передбачає об'єктивну необхідність оптимізації бюджетних витрат на соціальну сферу.

Список використаних джерел:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р., № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р., № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Про виконання міського бюджету у I півріччі 2017 року: Рішення виконкому міської ради № 538 від 02.08.2017 // Офіційний сайт Краматорської міської ради. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.krm.gov.ua/article/view/521#met170.

Борблік К.Е.,

*аспірант кафедри маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського*

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Україна має значний туристичний та курортно-рекреаційний потенціал, що обумовлюється особливостями географічного становища країни, наявністю об'єктів оздоровлення та відпочинку, курортних територій, об'єктів екскурсійних показів тощо. Особливістю туристичної діяльності є те, що туристична послуга для кінцевого споживача є ланцюгом послуг (розміщення, харчування, лікування, розваги, переміщення тощо), що передбачає значну кількість учасників туристичного ринку, і споживач розглядає цінність туристичної послуги з точки зору її комплексності, проєктуючи свої враження від спожитих послуг України. У зв'язку з наявністю значної кількості суб'єктів туристичного ринку та їх диференційованістю, діяльність учасників ринку часто буває не узгодженою, що призводить до зниження цінності туристичного продукту для споживача, і таким чином, знижує ступінь його конкурентоспроможності, що є причиною відмови споживача здійснити подорож у даний туристичний регіон [1, с. 297].

У той же час, сфера туризму і курортів в Україні не відіграє значної економічної ролі, діяльність багатьох підприємств туристичного бізнесу є збитковою, податкові надходження від надання туристичних послуг – незначними, значна частина туристичної інфраструктури здійснює економічну діяльність у тіньовому сегменті. За таких обставин дослідження щодо обґрунтування напрямів та важелів стимулювання розвитку сфери туризму України і курортів, у тому числі через використання непрямих інструментів впливу, представляє значний теоретичний, науково-практичний та прикладний інтерес.

Рівень розвитку туризму на Україні, ступінь його конкурентоспроможності безпосереднє впливає на рівень соціально-економічного розвитку, на чому наголошується в Концепції стійкого розвитку туризму від Всесірної туристичної організації [2, с. 33-42]. У концепції розглядається вплив туристичного комплексу як функціонально-територіальної системи на розвиток туризму з ряду напрямків:

- витрати туристів перетворюються в прибутки суб'єктів туристичного господарювання, що забезпечує можливості розвитку відтворювальних процесів, створення нових туристичних продуктів та їх продажі;

- вплив соціального характеру: розширений характер відтворювальних процесів призводить до створення нових робочих місць, зростання доходів домогосподарств, підвищення рівня якості життя населення.

Інтеграційні процеси між учасниками туристичного ринку спостерігаються як на горизонтальному, так і на вертикальному рівні. Горизонтальна інтеграція формується як співробітництво між підприємствами, що створюють і просувають туристичний продукт на ринок, формуючи пропозиції туристичного продукту згідно зі спеціалізацією. Зв'язок між елементами ринку формується на основі ринкової і комунікаційно-технічної інфраструктури (фінансової, маркетингової, транспортної, телекомунікаційної тощо). Ступінь інтенсивності горизонтальних інтеграційних зв'язків: відтворювальних, розподільчих, управлінських, прямих, зворотних та інших – напряму залежить від наявності і структури конкурентних переваг, інтенсивності попиту на туристичний продукт.

На основі цього визначаються масштаби діяльності туристичного ринку та його спеціалізація. Вертикальні зв'язки підприємств, організацій туристичного ринку з іншими компонентами соціально-економіко-екологічного комплексу території – матеріальним виробництвом, невиробничою сферою, громадськими організаціями, державними органами, місцевим населенням – формується на основі участі в територіальному розподілі праці і спеціалізації. Однією з перспективних форм економічної інтеграції є формування кластерів, які представляють собою групи підприємств, фірм, організацій та установ, діяльність яких знаходиться в одній (чи споріднених) сферах бізнесу за економічними інтересами. У туризмі кластерний підхід широко використовується для формування нових висококонкурентних ту-

ристичних дестинацій і рекреаційних центрів. Необхідність державного управління туристичною галуззю є наслідком наукових обґрунтувань такої необхідності в усіх сферах суспільного життя, а також зумовлена специфікою самої галузі. Проблемні аспекти виникають, насамперед, у процесі зіткнення інтересів ринку та його суб'єктів із загальнодержавними інтересами, направленними на суспільний поступ через зростання рівня економічного добробуту населення. Ця проблематика висвітлена у ряді праць вітчизняних учених. Так, за твердженням авторів, необхідність втручання держави в економіку зумовлена створенням умов для ефективного функціонування самого ринкового механізму, усуненням негативних наслідків ринкових процесів, захистом національних інтересів на світовому ринку, вирішенням проблем, які ринковий механізм вирішити не може або вирішує їх погано [4, с. 332-334].

Ситуація, що склалася у туристичній сфері, потребує термінових і дієвих заходів для подолання кризових явищ та інтенсифікації виробництва туристичного продукту із забезпеченням необхідної його якості. Підґрунтям для прийняття і здійснення таких заходів стало формування цілеспрямованої державної політики в галузі туризму з визначенням пріоритетів її розвитку, а саме: вдосконалення правових засад регулювання відносин у галузі; забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць; розвиток внутрішнього туризму, зокрема сільського та екологічного (зеленого); утвердження України на світовому туристичному ринку; створення сприятливих для розвитку туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання [3, с. 186-190].

Вищезазначене актуалізує наукове завдання державного управління – формування механізму публічного управління розвитком державної туристичної дестинації як структурно-функціонального підґрунтя комплексної реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристично – рекреаційного комплексу України.

Список використаних джерел:

1. Захарін С.В. Сталий розвиток сфери туристичних послуг: глобальні тенденції, міжнародна взаємодія, уроки для України / С.В. Захарін, В.П. Соболев, Ю.В. Мельник // Економічний вісник університету. – 2013. – № 20/3. – С. 297-303.
2. Каплан Ф. Аналіз залежностей між прибутками від туризму та економічним зростанням на прикладі окремих середземноморських країн / Ф. Каплан, А. Акташ // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 33-42.
3. Лебедев К.А. Маркетинговые технологии стимулирования рекреационно-туристического потенциала регионов / К.А. Лебедев // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 11. – С. 186-190.
4. Федупин А.А. Организационные аспекты повышения квалификации специалистов в сфере туризма // А.А. Федупин, Е.С. Сахарчук, О.Е. Лебедева // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 332-335.

Гриценко С.І.

*доктор економічних наук, професор,
Національний авіаційний університет*

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ

В умовах загострення конкурентної боротьби на світовому економічному просторі відбувався поступовий перерозподіл ресурсів, де маркетинг історично був затребуваний практикою у зв'язку з виниклими труднощами із збутом товарів раніше, ніж логістика. В середині ХХ століття орієнтація виробництва на випуск потрібного на ринку товару і застосування маркетингових методів вивчення попиту і дії на попит виявилися вирішальним чинником підвищення конкурентоспроможності. Завдання створення систем, що забезпечують наскрізне управління матеріальними потоками, актуаль-

ності тоді не мало, по-перше, зважаючи на відсутність технічних можливостей побудови таких систем в економіці, а по-друге, з огляду на те, що за рахунок застосування нових для того часу маркетингових прийомів можна було набути значних конкурентних переваг. Нині підвищити конкурентоспроможність тільки на базі застосування маркетингу вже неможливо. Виявлений маркетингом попит повинен своєчасно задовольнятися за допомогою швидких, точних, якісних поставок, а це область налагодженої системи логістики.

Маркетингова логістика сфокусована на способах, за допомогою яких обслуговування клієнтів може бути використане для досягнення конкурентної переваги. Вона управляє областю взаємодії між маркетингом і логістикою в контексті ланцюга поставок [1, с. 7]. На початку компанія повинна дослідити вимоги цільового ринку, а потім на їх основі формувати ланцюг поставок з урахуванням даних про витрати.

При заданому рівні обслуговування споживачів необхідно мінімізувати загальні логістичні витрати, а не просто намагатися понизити витрати по окремих видах діяльності, оскільки це часто призводить до зростання загальних витрат. Менеджерам необхідно враховувати компромісні варіанти витрат на маркетинг і логістику з урахуванням їх цілей. Мета маркетингу – розподілити ресурси по елементах маркетинг-міксу так, щоб добитися максимальної довгострокової рентабельності компанії. Мета логістики – мінімізувати загальні витрати з урахуванням мети обслуговування споживачів. При виборі системи маркетингової логістики необхідно досліджувати загальні витрати різних систем і вибрати ту, яка дозволяє добитися мінімальних витрат для досягнення встановленого рівня сервісу. Загальні витрати включають транспортні витрати, витрати на складування, витрати на оформлення замовлень і інформаційну підтримку, витрати на формування партії відправок / виробництва, витрати на утримання запасів [2, с. 577], витрати, пов'язані з упущеними угодами, із-за затримок постачання (упущена вигода). Для того, щоб мінімізувати загальні витрати, менеджери компаній спільними зусиллями повинні розуміти, зіставляти вплив компромісних варіантів цілей маркетингу і логістики щодо планування ланцюга формування попиту в цілому. Завдяки обміну інформацією партнери по ланцюгу поставок можуть синхронізувати свої дії і тим самим наблизитися до попиту на ринку. Заміна традиційної системи, заснованої на товарно-матеріальних запасах, що спотворюють реальний попит, на співпрацю між партнерами по ланцюгу поставок, засновану на відкритішому обміні інформацією, стала керівним принципом менеджерів по логістиці. Для них рухливість, максимальна міра прозорості ринкової інформації є основним механізмом інтеграції ланцюга поставок.

Маркетингова логістика включає створення необхідної інфраструктури, впровадження і контроль над матеріальними потоками матеріалів, готової продукції, починаючи з пунктів походження і закінчуючи пунктами призначення, в цілях задоволення потреб споживачів і одночасного отримання прибутку [3, с. 588].

Обслуговування клієнтів стало полем конкурентної боротьби компаній у зв'язку із зростаючою тенденцією збільшення вимогливості споживачів, оскільки традиційна концепція маркетингу не задовольняє сучасним вимогам конкурентного середовища, так як пропозиція на ринках перевищує попит. Споживачі зацікавлені у своєчасній доставці товарів, готовності постачальника до екстрених поставок, акуратному поводженні з продукцією під час перевезення, швидкій заміні дефектних виробів, а також в тому, щоб постачальник узяв на себе витрати зберігання і усі складові компоненти встановленого рівня сервісу не гірше чим у конкурентів.

Ключем до досягнення найвищої ефективності в роботі компанії являється завоювання і утримання конкурентної переваги. Фірми можуть отримати конкурентну перевагу за рахунок диференціації пропозиції свого товару, яка забезпечує найвищу споживчу цінність, або ж за допомогою управління з метою досягнення переваги по витратах [4, с. 489].

Диференціація може досягатися за допомогою управління параметрами маркетингового комплексу, а перевага по витратах – за допомогою управління витратами. Компаніям необхідно також визначати сферу своєї конкурентної боротьби з широким охопленням деякої галузі або ж концентрацією на досить вузькому сегменті. Можливе використання основних стратегій: диференціація в межах галузі, перевага по витратах, вузькомасштабної диференціації і вузькомасштабної переваги по витратах.

Для формування конкурентної позиції по диференціації або низьким витратам компанії необхідно зрозуміти суть і джерела потенційних можливостей досягнення конкурентної переваги. Суть таких джерел складають перевага в кваліфікації основних співробітників і ресурсах компанії. Перевага в ресурсах досягається за рахунок: кількості торговельного персоналу, що працює на ринку; витрат на рекламу і просування товару; наявності дистриб'юторів; витрат на НДДКР; масштабу і типу виробничих потужностей; джерел фінансування; капіталу торговельної марки. Виявленні переваги в кваліфікації і ресурсах можуть допомогти при аналізі ланцюга цінності, як складових окремих видів діяльності, здійснюваних компанією у своїй роботі.

Стратегії маркетингової логістики ґрунтуються на загальній корпоративній стратегії, а не тільки на бажанні скоротити витрати. Кінцева мета маркетингової логістики – ефективно задоволення вимог покупців і отримання компанією-постачальником прибутку з використанням набутих конкурентних переваг.

Список використаних джерел:

1. Кристофер М. Маркетинговая логистика / М. Кристофер, Х. Пэк. – М.: Издательский Дом «Технологии», 2005. – 200 с.
2. Сток Дж.Р. Стратегическое управление логистикой / Дж. Р. Сток, Д.М. Ламберт. – М.: ИНФРА-М, 2005, XXXII. – 797 с.
3. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер. – СПб.: Питер, 2005. – 800 с.
4. Джоббер Д. Принципы и практика маркетинга / Д. Джоббер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 688 с.

Кравцова А.В.,

студентка,

Донецький Національний університет імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

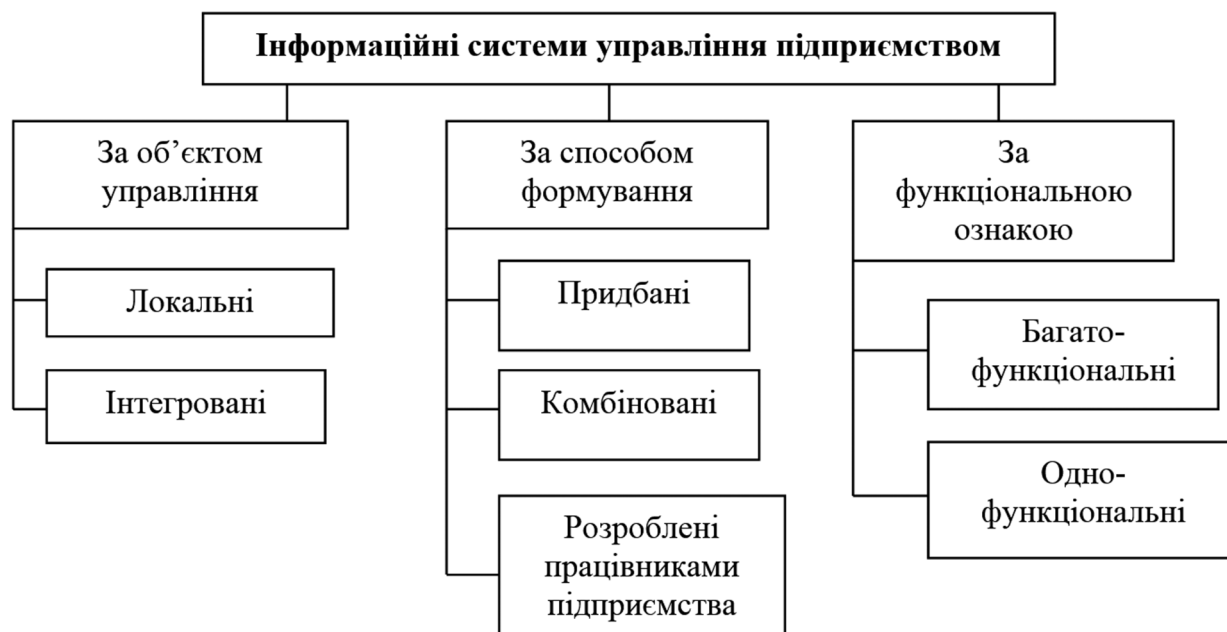
Актуальність теми. На сьогодні інформаційні системи допомагають забезпечити автоматизацію управління сучасним підприємством, оскільки це складний бізнес-процес. Завдяки використанню інформаційних систем на підприємстві обробляється великий об'єм інформації, покращується взаємодія підрозділів, збільшується швидкість та якість обслуговування клієнтів, відбувається аналіз внутрішньої та зовнішньої інформації та розробляються прогнози. Впровадження на сучасних підприємствах інформаційних систем підвищує ефективність їх управління, що в свою чергу призводить до зростання їх прибутковості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням впровадження інформаційних систем на підприємствах приділяли свою увагу як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, а саме: Андропова А., Вінарик Л., Гужва В., Івлєв В., Касьяненко В., Кузьмін О. [1], Матвієнко О.[2], Пономаренко В.[3], Скрипкін В., Ткаченко А., Чумаченко М., Хеллґрен М., Ходжсон Дж., Янчук Т. [5] та інші. Однак стосовно інформаційних систем та технологій, що використовуються на підприємствах залишається багато невирішених питань.

Мета роботи. Дослідити особливості інформаційних систем, що використовуються в діяльності сучасних підприємств та запропонувати пропозиції щодо підвищення ефективності їх застосування.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, коли ринкове середовище нестабільне та зростає конкуренція, успішне функціонування підприємства неможливе без використання інформаційних систем управління.

Інформаційні системи – це сукупність управлінської інформації, суб'єктів інформаційної діяльності, інформаційних технологій та зв'язки між ними [1, с. 12]. Використання ІСУ на підприємстві забезпечує керівника повною та достовірною інформацією, яка допомагає приймати ефективні управлінські рішення та аналізувати, планувати і прогнозувати діяльність підприємства.

На рис. 1 класифіковані ІСУ, що впроваджені та використовуються зараз на українських підприємствах. Локальні ІСУ, зазвичай використовуються при управлінні окремими структурними підрозділами, інтегровані ІСУ використовують для управління підприємством в цілому. Однофункціональні – це виконання ІСУ однієї функції, багатофункціональні – це зазвичай інтегровані ІСУ.

Розробка та впровадження ІСУ складається з наступних етапів:

1. На підприємстві відбувається обстеження та підготовка (це оцінка стану підприємства, підготовка до впровадження);
2. Проектування (за основу беруть поставлені замовником вимоги і розробляється технічне завдання, погоджується черговість впровадження та вибудовується модель бізнес-процесів ІСУ);
3. Запуск системи (навчається група замовника, пробні роботи, проводять пусконаладжувальні роботи, запуск системи та підтримка експлуатації протягом декількох місяців) [2, с. 28].

Не існує ІСУ, яка б підходила одразу всім підприємствам, оскільки кожне підприємство має свої особливості, отже неможливо придбати вже готову ІСУ, що буде відповідати всім вимогам підприємства. При виборі ІСУ потрібно визначитись, чи буде вона сумісна з вже існуючими програмами на підприємстві; наскільки легко можна провести інтеграцію нової системи та який продукт обрати [3, с. 46].

Таб. 1: Основні компанії та програмні продукти по автоматизованому управлінню підприємством.

Назва програмного продукту / Компанія розробник	Сфери застосування	Галузева спрямованість
SAP R/3 / SAP	SAP ERP Financials – управління фінансами; SAP ERP Human Capital Management – управління персоналом; SAP ERP Operations – управління оперативною діяльністю; SAP ERP Corporate Services – управління сервісними службами.	Металургія, машинобудування, фармацевтика, хімічна та нафто-газова промисловості, енергетика, ЗІІ, зв'язок, банківська діяльність, торгівля, будівництво, страхування
Oracle E-Business Suite / Oracle	Oracle ERP (Enterprise Resource Planning) – автоматизація управління виробництвом, фінансами, персоналом та їх оптимізація; Oracle CRM (Customer Relationship Management) – автоматизація управління продажами продукції, маркетингом, сервісом; Oracle E-Hub (електронна комерція) – організація електронних торгових майданчиків	Машинобудування, металургія, хімічна промисловість, телекомунікації, фінансовий сектор

Назва програмного продукту / Компанія розробник	Сфери застосування	Галузева спрямованість
BAAN ERP / BAAN	Моделювання діяльності підприємства; управління виробництвом; управління фінансами; управління постачанням, збутом, складом; управління проектами; сервісне обслуговування клієнтів	Харчова, хімічна та нафто-газова промисловості, енергетика, ЗМІ, зв'язок, банківська діяльність, торгівля, будівництво, страхування, логістика
Галактика ERP / Галактика	Бухгалтерський та складський облік; управління виробництвом; управління якістю продукції; управління персоналом; управління взаємовідносинами з клієнтами	Машинобудування, будівництво, харчова та хімічна промисловість АПК, металургія, фармацевтика, торгівля, страхування, поліграфія, державні установи
ІТ-підприємство / корпорація «Інформаційні технології»	Управління виробничою діяльністю; логістика; бюджетування і контролінг; управління персоналом; аналіз та оптимізація діяльності; бухгалтерський та податковий облік	Металургія, суднобудування, машинобудування, хімічна, харчова та кабельна промисловості

В таб. 1 наведено основні компанії та програмні продукти по автоматизованому управлінню підприємством. Впровадження будь-якої з представлених систем дасть змогу керівництву підвищити якість управління на підприємстві, контролювати, аналізувати, приймати оперативні рішення, підвищувати ефективність діяльності підприємства.

На сьогодні, достатня кількість українських підприємств вже має досвід впровадження ІСУ, але цей процес не завжди був вдалим. На нашу думку, основними причинами невдалого впровадження є:

- недостатність кваліфікованих фахівців для впровадження ІСУ;
- недостатня підтримка вищого керівництва, або взагалі відсутність зацікавленості;
- нечітко сформована «нова» модель функціонування та взаємодія з основними бізнес-процесами.

Висновок. Аналізуючи все вищенаведене, можна сказати, що при виборі ІСУ потрібно враховувати, по-перше, новизну технології управління, вона має повністю забезпечувати керуючу систему інформацією для прийняття оптимальних та ефективних рішень. По-друге, це економічність розробки та впровадження ІСУ, тобто ефект від її використання має перевищувати витрати на її розробку та впровадження.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О.Є. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства: монографія / О.Є. Кузьмін, Н.Г. Гергіаді. – Л.: «Львівська політехніка», 2006. – 368 с.
2. Матвієнко О.В. Основи менеджменту інформаційних систем: навч. посіб. / О.В. Матвієнко, М.Н. Цивін. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 176 с.
3. Пономаренко В.С. Інформаційні системи і технології в економіці / В.С. Пономаренко. – К.: «Академія», 2002. – 544 с.
4. Сайт видавництва «КомІздат» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.comizdat.com.
5. Янчук Т.В. Економічний механізм впровадження інформаційних технологій на підприємствах малого та середнього бізнесу: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Тетяна Василівна Янчук. – Хмельницький, 2015. – 271 с.

Крупчатнікова Т.С.,

студентка,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЕКТУВАННІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ

Постановка проблеми. Розвиток торгівлі тісно пов'язаний з розширенням і зміцненням її матеріальної бази, головним елементом якої є основні фонди, а перш за все – будівлі. Правильно спроектований торговельний об'єкт, його зовнішній вигляд, внутрішній план будівлі, рівень комфорту та безпеки, сприяє успішній реалізації та підвищенню ефективності комерційної діяльності [2]. У сучасному будівництві активно впроваджуються інформаційні технології, спрямовані на скорочення термінів проектування, автоматизацію трудомістких етапів розробки і виходу проектної документації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання необхідності використання та розвитку інформаційного моделювання в будівництві активно вивчається такими вченими, як А.С. Білик [1], М.А. Беляєв [1], Х.М. Гоц [3], Д.О. Кіріченко [4], О.С. Шиляєв [4], Р.В. Трач [5], В.В. Талапов та ін. Проте залишаються актуальними питання реалізації можливості впровадження сучасних комп'ютерних технологій в процес проектування торговельних об'єктів.

Головною метою цієї роботи є дослідження ролі сучасних інформаційних технологій в проектуванні торговельних об'єктів.

Виклад основного матеріалу. Швидкий розвиток інформаційних технологій призвів до появи нового підходу в архітектурному проектуванні. Building Information Modeling (BIM) – технологія інформаційного моделювання об'єктів будівництва, яка є розвитком відомої системи автоматизованого проектування (САПР). Окрім побудови трьохмірної моделі об'єкта, BIM-проектування відрізняється від САПР наявністю у моделі бази даних, яка містить детальну інформацію про технічні, технологічні, архітектурні, інженерно-будівельні, економічні та інші характеристики будівлі. В залежності від поставлених вимог база може доповнюватись екологічною, юридичною, експлуатаційною та іншою інформацією. Технологія являє собою процес колективного створення та використання даних про об'єкт на етапах його життєвого циклу (від планування до будівництва, експлуатації і знесення / реконструкції) [4].

Переваги використання BIM технології [3]:

1. Скорочення термінів проектування. Спеціалісти створюють єдиний багатовимірний простір, що спрощує взаємодію між співробітниками. Технологія розділяє обов'язки, допускає віддалену роботу і попереджає виникнення колізій.

2. Зменшення витрат на реалізацію проекту. Кваліфіковане використання BIM-проектування виправдовує себе тим, що для роботи над моделлю не потрібно залучати додаткових спеціалістів і переплачувати за аутсорсинг.

3. Можливість швидко виправити інформаційну модель. Змінивши який-небудь параметр, інші характеристики отримують нові значення автоматично.

4. Підвищення продуктивності праці завдяки простоті отримання інформації.

5. Можливість інтеграції. BIM-продукти легко інтегруються з іншими системами автоматизованого проектування.

6. Покращення процесів узгодження будівельної документації.

Building Information Model – це цифровий опис фізичних і функціональних властивостей споруди, що є джерелом знань і різних даних про об'єкт та повною мірою доступний для учасників інвестиційного процесу і становить основу для прийняття рішення в процесі будівництва, від розробки концепції до знесення будівлі. Суттєвою перевагою та новаторським підходом є те, що опис параметрів BIM відбувається параметрично. Проте однією з основних ідей є можливість визначення й опису не тільки геометричних і матеріальних параметрів торговельного об'єкта, а також часових і грошових факторів [5].

На сучасному ринку існує багато програм, які підтримують концепцію BIM. Характеристика основних програм наведена у таблиці 1.

Таб. 1: Характеристика основних програм, які підтримують концепцію BIM.

Назва	Revit	ArchiCAD	Allplan
Розробник	Autodesk	Graphisoft	Nemetschek Allplan Systems GmbH
Операційна система	64-bit Windows	Microsoft Windows Apple MacOS X	Windows 64-Bit
Опис	програмний комплекс, який реалізує принцип інформаційного моделювання будівель (BIM). У ньому інтегрується фізична модель з незалежно редагованою аналітичною моделлю для конструктивного аналізу, проектування і документування. Дана система забезпечує високий рівень спільної роботи фахівців різних дисциплін і значно скорочує кількість помилок. Дозволяє створювати будівельні конструкції і інженерні системи будь-якої складності.	програмний пакет призначений для проектування будівельних конструкцій і рішень, при роботі якого використовується концепція Віртуальної будівлі (Virtual Building). Ця концепція дозволяє фактично «будувати» будинок, плануючи зведення стін, розміщення перекриттів, дверей та вікон. База зберігає всю необхідну інформацію, від докладних креслень планів поверхів, будівель в розрізі, загальних фасадів, до архітектурних креслень окремих вузлів і фрагментів, також кошторису будівель і специфікації окремих елементів, матеріалів будівлі. ArchiCAD визначається як перший продукт САПР для персональних комп'ютерів.	програмний пакет включає такі розділи будівельного проектування: архітектура, дизайн, оцінка вартості та кошторису, будівельні обсяги, інженерні системи будівель, генплан, металоконструкції, залізобетонні конструкції. Це програма, орієнтована на створення об'єктів для проектування, в якій можливо створити всі рівні проектів – від простого 2D-ескізу, 3D-моделювання, до віртуальної моделі будівлі. При цьому, користувач сам визначає, як бажає працювати. В залежності від потреби Allplan може переходити від 2D до 3D-простору.

Джерело: [1].

Висновки. Отже, сучасна практика вирішення завдань по проектуванню торговельних об'єктів потребує застосування сучасних інформаційних технологій. Інформаційна модель будівлі сьогодні – це структурований та організований набір даних, яких допускає на виході як графічне, так і будь-яке інше числове представлення, яке використовується різними програмними засобами проектування. Наявність різних типів вихідної інформації забезпечує ефективність та універсальність BIM як нового підходу в проектуванні об'єктів. Технологія BIM має великі перспективи впровадження та розвитку в Україні, вже зараз показує можливість досягнення високої швидкості, об'єму і якості будівництва, а також позитивного економічного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Білик А.С. BIM-моделювання. Огляд можливостей та перспективи в Україні / А.С. Білик, М.А. Беляєв // Промислове будівництво та інженерні споруди. – 2015. – № 2. – С. 9-15.
2. Войнаренко М.П. Інформаційні системи і технології в управлінні організацією: навч. посіб. для студентів ВНЗ / М.П. Войнаренко, О.М. Кузьміна, Т.В. Янчук. – Вінниця: Едельвейс і К, 2015. – 496 с.
3. Гоц Х.М. Використання сучасних технологій САПР для проектування енергоефективних будівель / Х.М. Гоц // Управління розвитком складних систем. – 2012. – Вип. 11. – С. 100-106.
4. Кіріченко Д.О. BIM: історія розвитку і перспективи впровадження / Д.О. Кіріченко, О.С. Шиляєв // Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. – 2017. – Вип. 67. – С. 32-36.
5. Трач Р.В. Інформаційне моделювання в будівництві (BIM): сутність, етапи становлення та перспективи розвитку / Р.В. Трач // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 16. – С. 490-495.

Куманецька О.В.,

студентка,

Донецький Національний Університет імені Василя Стуса

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКУ

Актуальність теми дослідження обумовлена зростаючим впливом досягнень в області електронних інформаційних технологій на світову економічну систему, що веде до появи і розвитку електронного бізнесу, і в остаточному підсумку, до істотної зміни всієї системи економічних і управлінських відносин. Тому існує необхідність у подальшому вивченні особливостей та змін у процесі функціонування електронного бізнесу.

Основною метою дослідження є визначення усіх переваг та недоліків автоматизації функціонування електронної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень. Вивченням електронної торгівлі займалися такі вчені, як: А.М. Береза, І.Т. Балабанов, М.П. Войнаренко, М.В. Макарова, В.В. Царьов, А.А. Кантарович, Д. Козьє, І. Успенський та ін., вони створили значний теоретичний потенціал для організації та управління підприємствами електронної торгівлі в умовах ринкової економіки. Але дана тема потребує подальших досліджень, оскільки у сфері електронної торгівлі відбувається багато структурних змін, які ще не розглянуті у наукових працях авторів.

Основна частина. Для характеристики переваг та недоліків електронної торгівлі необхідно дати визначення саме електронній торгівлі. Електронна торгівля – це торгівля через мережу Інтернет за допомогою комп'ютерів покупця і продавця товарів [1].

З кінця минулого сторіччя у світовій економіці завдяки швидкому розвитку інформаційних технологій відбулися значні зміни. Зростаюча конкуренція спонукає виробничі підприємства використовувати і вдосконалювати існуючі інформаційні системи та створювати нові. Відсутність діяльності будь-якого характеру у всесвітній мережі для підприємства нині розцінюється як недолік. Брак часу у споживачів змушує все більше придбань робити через Інтернет, а це, в свою чергу, зумовлює ще більший розвиток електронної торгівлі завдяки появі нових її різновидів.

Очікується, що менш ніж через 3 роки товарообіг електронної торгівлі випереджатиме традиційну торгівлю (рис. 1). У 2016 р. лідером електронної торгівлі стали США, на їх частку припадало 34 % загальносвітового обсягу продажів. Обсяг роздрібних продажів США через Інтернет у 2016 р. склав близько 51 млрд. дол.

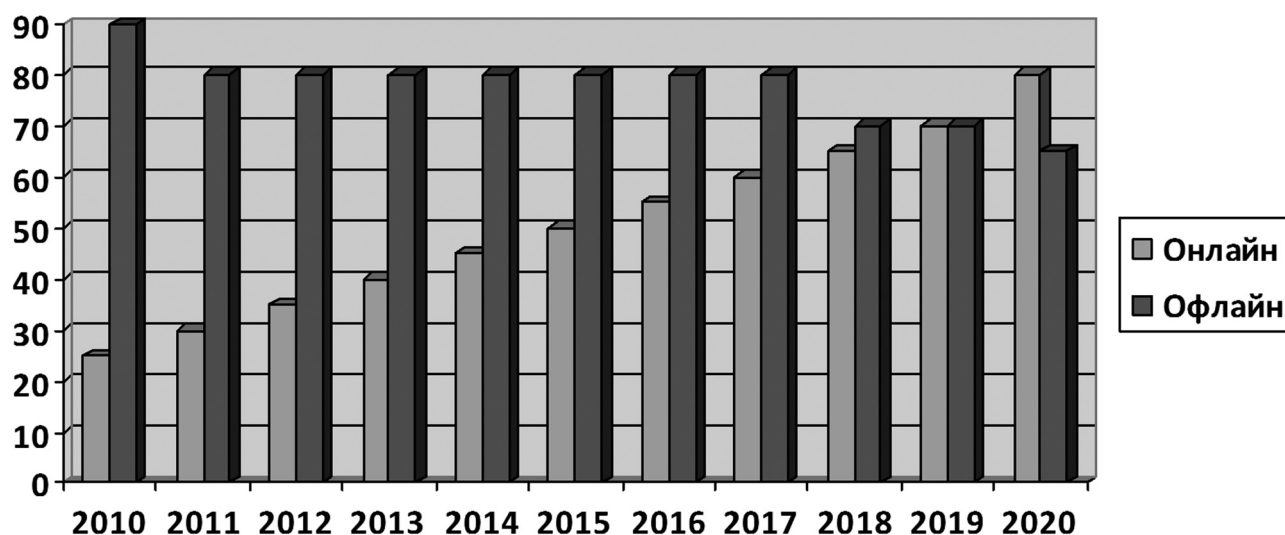

Рис. 1: Прогноз зростання традиційної та електронної торгівлі в 2010-2020 рр, млрд. дол. США [2].

Через те, що Інтернет володіє величезними потенціальними можливостями для формування зацікавленого мережевого суспільства комерційних організацій, існує можливість для створення мереж типу «бізнес-бізнес» (мережі, що забезпечують міжкорпоративний зв'язок), які дозволяють об'єднати всесвітні компанії, їх постачальників, клієнтів і стратегічних партнерів у єдину інформаційну систему, що забезпечує більш оперативний і більш простий спосіб спільного ведення бізнесу.

Електронна торгівля дає змогу вирівняти становище в міжнародному поділі праці. Причина цього полягає у такому: по-перше, інформація про національні і світові ринки, ціни, кон'юнктуру, різні тендери та конкурси, особливості попиту та пропозиції на ті чи інші товари, доступна в основному тільки великим міжнародним корпораціям з промислово розвинених країн, стає все більш доступною всім, хто має доступ до Інтернету, незалежно від країни місцезнаходження, становища на ринку, зв'язків та ін. По-друге, кожна фірма може розмістити інформацію про свій товар в Інтернеті, і ця інформація стане доступною всьому світу. Таким чином, малі і середні фірми із країн, що розвиваються, отримують можливість виходу на світові ринки [5]. Це може дещо похитнути ситуацію, що склалася, при якій у міжнародній торгівлі домінують компанії промислово розвинених країн, які зовсім необов'язково виробляють кращу продукцію за кращими цінами. Велика інформаційна «прозорість» ринків, ймовірно, буде сприяти більш справедливому географічному розподілу міжнародних економічних відносин.

Незважаючи на позитивні сторони впливу електронної торгівлі на світову економіку, існують також недоліки, які полягають у недосконалості системи Інтернет. Один з головних – це недосконалий захист даних при проведенні транзакцій, в результаті чого є небезпека зловживань у разі розкриття номера рахунку покупця. Також тут можна зазначити, що сфера Інтернет – це середовище, що постійно перебуває в русі, практично кожного дня відкриваються все нові й нові його грані. А постійні зміни та певна бюрократична відсталість керуючого апарату, як на державному, так і на міжнародному рівнях породжують ситуацію недостатнього контролю за операціями, що здійснюються за допомогою Інтернет [4].

Висновок. Отже електронна торгівля є феноменом у розвитку світової економіки та еволюції міжнародних економічних відносин. Вона характеризується швидким кількісним (за вартісним обсягом) зростанням і все більш глибоким упровадженням в економічні структури розвинених країн та країн, що розвиваються. Електронна торгівля сприяє інтернаціоналізації структурних елементів світового господарства, подальшому поступальному просуванню процесу глобалізації. Разом з тим до цього часу електронна торгівля здійснюється переважно в національних і регіональних рамках. Глобалізація в самій сфері електронної торгівлі поки перебуває на стадії розвитку, але достатньо швидкими темпами просувається вперед.

Список використаних джерел:

1. Балабанов И.Т. Электронная коммерция: учеб. пособие / И.Т. Балабанов. – СПб., 2001. – 335 с.
2. Goldman Sachs Research and International Data Corporation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.goldmansachs.com.
3. Лозикова А.Н. Internet-технологии в международном бизнесе / А.Н. Лозикова. – Донецк: ДЭГИ, 2008. – 144 с.
4. Кобелев О. Актуальные проблемы электронной коммерции Украины / О. Кобелев // Маркетинг. – 2010. – № 4. – С. 3-15.
5. Янчук Т.В. Стратегічні напрями впровадження та використання інформаційних технологій на сучасних підприємствах / Т.В. Янчук // Управління економічними системами: концепції, стратегії та інновації розвитку: матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький: ФОП Мельник А.А, 2014. – С. 135-139.

Мельник С.В.,
студентка,
Донецкий национальный университет имени Василя Стуса
Штельмах О.О.,
студентка,
Донецкий национальный университет имени Василя Стуса

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ ИНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ БИЗНЕС-КОММУНИКАЦИЙ

В настоящее время маркетологи разрабатывают целевые маркетинговые коммуникации для создания и поддержания отношений с клиентами на определенных целевых рынках. Кроме того, существенное развитие информационных и коммуникационных технологий активизирует переход к персонализированным маркетинговым коммуникациям, расширяет права и возможности клиентов, которые сегодня рассматриваются в качестве партнеров в текущих деловых отношениях.

В своих трудах такие специалисты, как И. Манн, Райс Эл, Траут Дж., Ф. Котлер [5], К. Джонс, М. Миллер, Д. Чаффи, К. Джонстон, Р. Майер, Б. Элей, Ш. Тиллей, А. Гавриков, а также украинские специалисты, такие как Дергачёва В.В. [4], Божкова В.В. рассматривали теории новых методов маркетинга и их влияния на стратегию предприятия, но в современном мире, важно изучить инструменты интернет-маркетинга и их влияние на бизнес-коммуникации, а также преимущества их использования в современных условиях.

Интернет обладает уникальными характеристиками, значительно отличающимися от традиционных инструментов маркетинга. Одним из основных свойств среды Интернета является ее гипермедийная природа, характеризующаяся высокой эффективностью в представлении и усвоении информации, что значительно повышает возможности маркетинга в усилении взаимосвязи предприятий и потребителей [1].

На сегодняшний день каждая крупная компания, торговая фирма и производственное предприятие имеют интернет страницу (сайт). Это связано с постоянным увеличением числа пользователей интернета на 25-30 %, т. е. большое количество потенциальных клиентов и перспективных партнеров может получить необходимую информацию о компании, не выходя из дома.

Интернет-маркетинг подразумевает практическую деятельность по применению всех аспектов традиционного маркетинга в виртуальной среде по средствам Интернет, затрагивающую ключевые компоненты маркетинговой деятельности: цена, продукт, место продаж, продвижение (рис. 1) [6].

По статистике большинство пользователей интернета проводят массу времени в социальных сетях. Именно поэтому так важно разместить информацию о товаре или услугах в Instagram, Facebook и других платформах. Специалисты по продвижению найдут целевую аудиторию продукта и привлекут людей в нужные группы.

Для грамотного продвижения сайта и привлечения внимания пользователей в интернете, в первую очередь нужно обратить внимание на качество предоставляемой информации-контент. Современный интернет-маркетинг включает в себя такие понятия, как SEO, SMO и SMM [2].

SEO (Search Engine Optimization), поисковая оптимизация – практика совершенствования и продвижения сайта для того, чтобы увеличить количество посетителей сайта. Чем лучше поработал SEO-специалист, тем выше сайт компании находится в поисковой выдаче, тем больше целевой аудитории заходит на сайт через поисковые системы. Правильный подбор слов и правильный сценарий – это залог успеха продвижения запросов, который гарантирует SEO [3].

SMO (Social Media Optimization), социальные медиа – создание онлайн-контента, который может использоваться совместно через социальные сети. SMO – это направление продвижения сайта, подобное поисковой оптимизации (SEO), но направленное на продвижение ресурсов в социальных сетях. Эта система помогает увеличить количество ссылок с блогов и форумов.

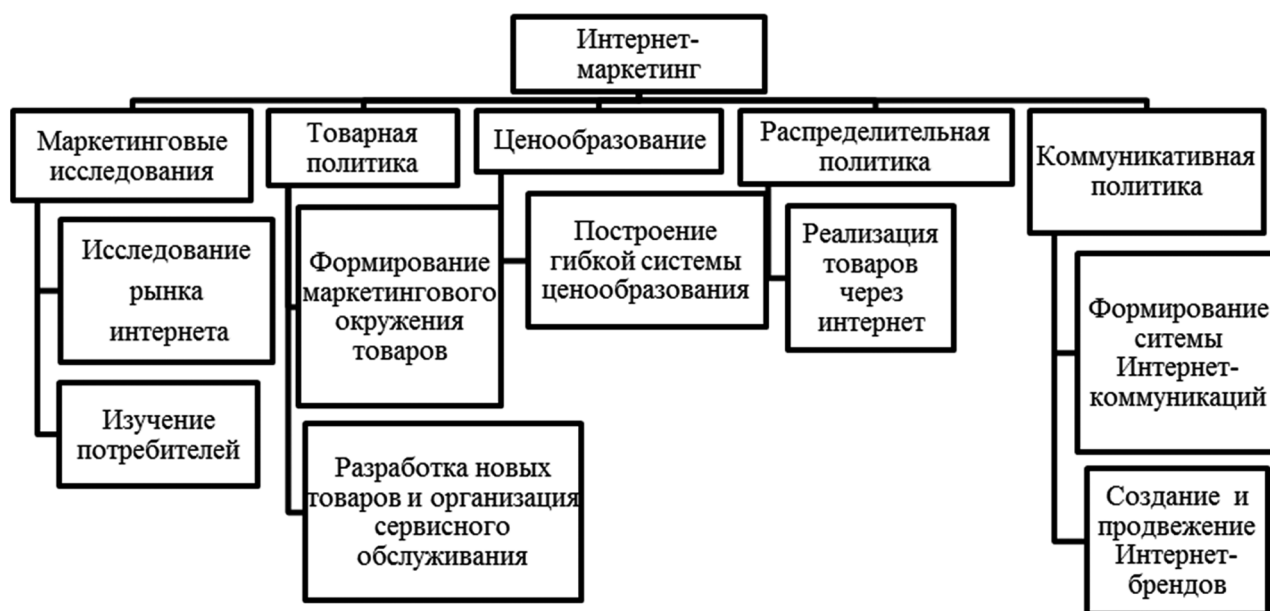

Рис. 1: Возможность использования Интернета в системе маркетинга предприятия.

Но, в то время как SEO служит для улучшения сайта соответственно поисковым системам, SMO призвано улучшать сайт для людей.

SMM (Social Media Marketing), маркетинг в социальных сетях – продвижение в социальных сетях товаров и услуг посредством публикаций свежих интересных материалов в сообществах, форумах, блогах. Это также означает постоянную связь с пользователями, скрытой рекламы продуктов и услуг. Возможно, с использованием аудио- и видеоматериалов.

Таб. 1: Преимущества использования инструментов интернет-маркетинга.

SEO	SMO	SMM
– Для того, чтобы вывести сайт в TOP – нужно этот самый сайт сделать максимально удобным, информативным для пользователя. – Согласно данным исследований – 80 % переходов на сайты поступает именно с поиска. – Подавляющее большинство людей относятся к органическим результатам выдачи с большим доверием, чем к рекламе. – Устойчивые результаты.	– Доступность аудитории. Можно без особых проблем найти именно тот слой пользователей, который заинтересуется продвигаемыми товарами или услугами. – Так называемое «сарафанное радио». Если сайт действительно хороший, то слава про него за несколько дней разлетится по всей социальной сети. – Таргетирование. Можно быстро и легко найти людей из нужного региона, с нужным уровнем доходов или в нужной языковой категории.	– Направленность на человека. При работе с людьми лучше всего использовать именно социальные сети. – Высокая вирусность заключается в том, что информация передается в геометрической прогрессии. – Минимальные финансовые затраты. По сути, вся работа сводится к активности в социальных сетях – переписка, поиск друзей, создание групп, размещение комментариев.

Данный вид продвижения имеет хорошие перспективы. Число пользователей в сетях будет только расти, а время, проводимое людьми в виртуальном пространстве, только увеличиться.

Выводы. Использование различных инструментов социального продвижения в Интернете не просто позволяет эффективно наладить коммуникацию с потенциальными и реальными потребителями товаров и услуг, но и решает ряд других не менее важных задач: раскручивает бренд, формирует лояльность у целевой аудитории, помогает «отстроиться» от конкурентов, увеличивает объем продаж и т.д. При этом методики SMO и SMM являются более тонкими и более дей-

ственними інструментами, чем традиційна реклама або навіть SEO просування. Вже інформація в соціальних мережах розповсюджується з неймовірною швидкістю, і немає більш підходящої і ефективною реклами, ніж рекомендації друзів, знайомих або визнаних в тій або іншій області експертів.

Список использованных источников:

1. Бенедичук А.Ю. Тенденции Интернет-маркетинга: социальное доказательство и персонализация / А.Ю. Бенедичук // Интернет-маркетинг. – М.: Издательский дом «Гребенников», 2013. – № 5. – С. 314-322.
2. Евтушенко Д.Д. Электронный бизнес, электронная коммерция, Интернет-торговля: сущность и взаимосвязь понятий / Д.Д. Евтушенко. – Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины. – 2014. – № 8. – С. 184-188.
3. The beginners guide to SEO // MOZ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://moz.com/beginners-guide-to-seo>.
4. Дергачева В.В. Глобализация бизнеса и интернет-маркетинг: Монография / В.В. Дергачева, О.О. Скибина. – Д.: ДонДУЕТ, 2007. – 280 с.
5. Котлер Ф.. Хаотика: управление и маркетинг в эпоху турбулентности / Ф. Котлер, Дж.А. Каслионе; пер. с англ. – К.: Химджест, ПЛАСКЕ, 2009. – 208 с.
6. Войнаренко М.П. Информационные системы и технологии в управлении организацией: учебник / М.П. Войнаренко, О.М. Кузьмина, Т.В. Янчук. – Винница: ТОВ «Едельвейс и Ко», 2015. – С. 196-201.

Самодурова Д.А.,

аспірант,

Інститут економіки промисловості НАН України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ «БІЗНЕС-АНГЕЛІВ» УКРАЇНИ

У сучасних економічних умовах підприємствам доступні наступні форми фінансування: кредитування, проектно фінансування, прямі інвестиції, залучення венчурного капіталу. Зараз в Україні найпоширенішими є банківське кредитування та інвестиції. Система венчурного інвестування складається з двох частин: формальний та неформальний сектори. Формальний сектор – це «Фонди венчурного капіталу», де власники розпоряджаються капіталом учасників фонду задля отримання максимальної фінансової вигоди. Неформальний сектор – «бізнес-ангели» – багаті люди, які інвестують власні кошти у ризикові підприємства.

Дослідженню теми інвестиційної діяльності бізнес-ангелів приділено багато уваги, як вітчизняних вчених, так і іноземних. Найвідоміші серед них: К.М. Масон, Л. Олександрова, М.В. Оснобрюгге, О. Ульяницька, Л. Федулова, А. Філі, Н. Фонштейн, Р.Т. Харрісон, Т. Ярошенко та інші. Так за М.В. Оснобрюгге бізнес-ангели – люди з високим рівнем власного капіталу, які вкладають свої гроші безпосередньо у компанії, що не котируються, в яких вони не мають сімейних зв'язків, на етапах запуску та раннього розвитку, інвестуючи у значно більше підприємств, ніж інституціональні фонди венчурного капіталу [1, с. 92]. О. Ульяницька, Т. Ярошенко зазначають, що бізнес-ангели – це неформальні приватні інвестори, які вкладають власні кошти в ризикові проекти без надання будь-якої застави [2, с. 72].

Результати дослідження літературних джерел дозволили зробити висновки, що бізнес-ангели вкладають свій капітал у молоді компанії, що не котируються. Вони не мають сімейних або інституціональних зв'язків з підприємствами, які фінансують.

Інвестиційна діяльність бізнес-ангелів має значний вплив на рівень підприємницької активності в економіці. Важливість інвестування „ангелів” набуває визнання не тільки у розвинутих країнах, але і у країнах, що розвиваються по всьому світові.

Існують декілька типів бізнес-ангелів. Перші – минулі керівники вищого ланцюжка, що шукають нові робочі місця. Другі – досвідчені підприємці, які бажають розширити свої інвестиційні портфелі. Ще одні роблять інвестування своїм хобі, невеликою кількістю у різних підприємствах. Та, нарешті, деякі альтруїстично, задля соціального розвитку [1, с. 94-96].

Бізнес-ангели здебільшого мають такі мотивації:

- участь у процесі становлення та подальшого функціонування підприємств, в які вони інвестують;
- отримання фінансової вигоди;
- задоволення альтруїстичних спонукань, наприклад, передача досвіду та знань новим підприємцям.

Фінансова вигода не завжди є головним пріоритетом, оскільки найчастіше бізнес-ангели отримують практичну участь (акції) у підприємствах, які вони фінансують. Вони часто втілюють ризиковані ідеї, що правда і беруть за це немало. В обмін на інвестиції вони вимагають значну частку капіталу від 25 % до 75 %, а інколи і до 90 %. Наприклад, європейське співвідношення часток від 25 % до 49 %, тобто бізнес-ангели не можуть отримати контрольний пакет акцій. А в Україні, тим часом, бізнес-ангели готові ризикувати своїми фінансами в обмін на 80-90 % акцій підприємств. Вони обґрунтовують це тим, що більше ніж 40 % проектів закінчуються повною або частковою втратою вкладених грошей [4].

Слід зазначити, що в Україні в основному функціонують декілька категорій бізнес-ангелів. Перший – ІТ-сектор. Вони інвестують у десятки стартапів з надією на успіх хоча б декількох. Цей ринок знаходиться на початковому етапі розвитку. Інший сектор – українські мігранти та діаспора – велика кількість людей, які працюють у різних країнах світу. Що дає змогу не зважати на будь-які кризи всередині нашої країни, а це в свою чергу, забезпечує стабільність інвестиційної діяльності цього сектору [3].

У 2006 році в Україні було створено Асоціацію «Приватні інвестори України» (АПІУ), яка у 2008 році стала повноправним учасником Європейської мережі бізнес-ангелів. Ефективна інвестиційна діяльність асоціації залежить від ряду факторів, зокрема, на законодавчому рівні – це закріплення статусу «ангелів», визначення прав та обов'язків, встановлення пільг та заохочень. За відсутності державного регулювання не відбуватиметься покращення інвестиційного клімату Держави. Встановлення гнучкої митної, фінансової та податкової системи підвищить рівень привабливості інноваційних проектів, як для інвесторів нашої країни, так і для іноземних [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що неформальний сектор венчурного інвестування є дуже перспективним та актуальним. Бізнес-ангели є найбільшими джерелами фінансування ризиків для підприємств. Подальші дослідження слід спрямовувати на методи активізації інвестиційної діяльності бізнес-ангелів України.

Список використаних джерел:

1. Van Osnabrugge, Mark. A comparison of business angel and venture capitalist investment procedures: an agency theory-based analysis / Mark, Van Osnabrugge // *Venture Capital* 2. – 2000. – № 2. – С. 91-109.
2. Ульяницька О. Бізнес-ангели як альтернативна форма фінансування підприємницького сектору в Україні / О. Ульяницька, Т. Ярошенко // *Механізм регулювання економіки*. – 2009. – № 2. – С. 72-79.
3. Гайдуцкий А. Бизнес-ангелы Украины: кто они? / А. Гайдуцкий // *Forbes Украина*. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/opinions/1394482-biznes-angely-ukrainy-kto-oni>.
4. Бизнес-ангел, Бизнес-ангелы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.progressive-management.com.ua/glossary-management/146-biznes-angel-business-angels.
5. В Украине начала работу Ассоциация международных инвесторов // Веб-сайт delo.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://delo.ua/businessman/v-ukraine-nachala-rabotu-associacija-mezhdunarodnyh-investorov-282586/>.

Янчук Т.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Донецький Національний університет імені Василя Стуса

Тарановська Ю.М.,

студентка,

Донецький Національний університет імені Василя Стуса

ЗНАЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ОБ'ЄКТАХ

Постановка проблеми. Стрімкий, випереджальний ріст і диференціація попиту на всі види інформації на українському ринку, підвищення вимог до змісту і форм уявлення знань про тенденції та докорінні зміни в економічному середовищі є стимулами для широкого застосування інформаційних технологій (ІТ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальною основою зазначеної тематики є роботи таких вчених, як: Ф.Ф. Бутинця, Р. Ван дер Віла, І.І. Каракоза, А.Н. Кашаєва, Т.М. Ковальчук, М.С. Пушкаря, О.Х. Румак, В.К. Савчука, В.В. Сопка, О.М. Кузьміна [3], Л.П. Федулова, Т.В. Янчук [2] та інші. Вони вивчали особливості впровадження ІТ на підприємствах. Дане питання є актуальним і потребує постійного вивчення, задля удосконалення даного процесу.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних і методологічних основ процесу інформатизацій торговельних об'єктів.

Основна частина. Інформатизація поступово стають технологічним фундаментом цивілізації. Тому сьогодні зростає роль інформаційних процесів у житті суспільства. Так як інформація перетворилася в стратегічний ресурс, який при споживанні не зменшується, а зростає. Інформаційна революція вбирає в себе все нові і нові сфери людських інтересів. Комп'ютер став свого роду ядром «інформаційної революції». Комп'ютер, комп'ютерні мережі і їх програмне забезпечення є основою сучасних ІТ.

Відповідно до Статті 1 Закону України «Про національну програму інформатизації» (1998 р.) [1], інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів і ІТ, що ґрунтуються на застосуванні сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Якщо розглянути впровадження ІТ на торговельних об'єктах, то даний процес являє собою сукупність заходів, спрямованих на використання інформаційних технологій для досягнення поставленої мети. Ефективне функціонування ІТ в управлінні торговельними мережами забезпечується за умов органічного поєднання всіх її компонентів, виділення яких, як ключових елементів будь-якої інформаційної технології, започатковано в роботі Ю. Орлова [5]. До компонентів ІТ належать (Рис. 1.): апаратне забезпечення (hardware); програмне забезпечення (software) – набір правил, базових принципів й алгоритмів, необхідних для забезпечення роботи апаратного забезпечення; інтелектуальне забезпечення (brainware) – інтелектуальні здібності контролерів та програмістів, які дозволяють, залежно від очікуваних результатів та цілей, а також конфігурацію та вимоги до нього в кожному конкретному випадку.

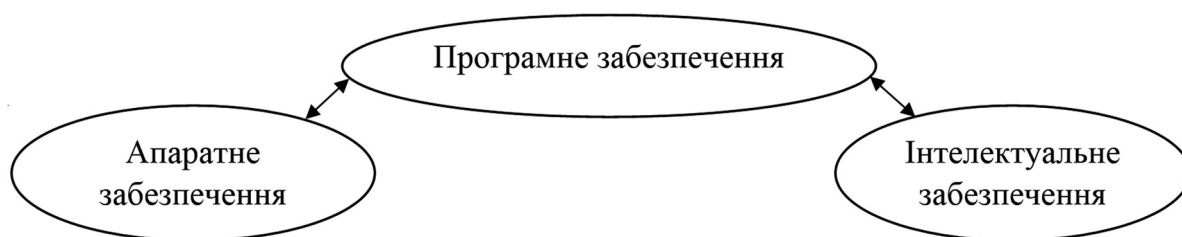

Рис.1: Компоненти ІТ в управлінні торговельними мережами.

Впровадження у діяльність на вітчизняних підприємствах новітніх досягнень техніки та технології передбачає низку наслідків, серед яких [2]:

Позитивні: підвищення обґрунтованості управлінських рішень за рахунок використання прогресивних засобів збирання, сортування, накопичення, обробки та розповсюдження інформації; підвищення компетентності робітників завдяки опануванню методами роботи із сучасною технікою та прогресивними ІТ; скорочення трудомісткості посередницьких та інформаційно-пошукових робіт й послуг; формування нової інформаційної структури, що дозволяє найповніше використовувати зростаючий освітній потенціал сучасної висококваліфікованої робочої сили та прогресивні ІТ.

Негативні: порушення конфіденційності інформації через можливість поєднання різних баз даних та здатність сучасних комп'ютерів аналізувати та зіставляти факти; декваліфікація робітників через автоматичне виконання окремих функцій без занурення у їхню сутність та зміст – «роботизація» людини, зайнятої інформаційною працею; зниження ефективності робітників у результаті небажання відмовлятися від традиційних методів; збільшення фінансових витрат підприємства у зв'язку з необхідністю адаптації працівників до умов роботи в інформаційному середовищі та постійного підвищення професійного рівня.

Таким чином, основні проблеми полягають в тому, що існуючий господарський механізм не сприяє широкомасштабній та ефективній інформатизації, відсутня система психологічної підготовки суспільства до усвідомлення необхідності інформатизації, оцінки її значущості для перебудови і демократизації життя. Поряд з цим, на нашу думку, необхідне прийняття комплексу законодавчих і нормативних актів, які створюють необхідну правову основу інформатизації. Для покращення ситуації щодо інформатизації малого та середнього бізнесу потрібно поступово нарощувати фінансові ресурси для впровадження нових технологій, розвитку науково-технічного та інтелектуального потенціалу.

Результатами впровадження інформатизації на підприємства мають бути показники стабільності діяльності підприємства та зацікавленість споживачів у продукції. Це надасть можливість збільшити обсяги виробництва і продажу продукції, розширити сферу послуг, розвинути систему електронної торгівлі, а також зменшити витрати на рекламну діяльність. Потрібно зазначити, що найбільший економічний ефект властивий тим підприємствам, які активно використовують сучасні засоби комунікацій та мережеві технології. Але все це вимагає відповідної кваліфікації фахівців і систем керування інформаційними ресурсами [3].

Висновки. Торговельні об'єкти для того, щоб підвищувати свої економічні показники на ринку, повинні бути в постійному пошуку механізмів покращення результативності своєї діяльності. Але на даний момент не кожний торговельний об'єкт спроможний ефективно застосовувати даний інструмент, що зумовлено фінансовою неготовністю та технологічною неоснащеністю деяких вітчизняних підприємств. Проте впровадження ІТ підвищить потенційні можливості українського сектору торгівлі, визначить умови ефективного формування експортного потенціалу економіки, забезпечить підвищення технологічного оснащення українських підприємств до конкурентного світового рівня.

Список використаних джерел:

1. Про національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р., № 74/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/lav/.
2. Янчук Т.В. Економічний механізм впровадження інформаційних технологій на підприємствах малого та середнього: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / Янчук Тетяна Василівна. – Хмельницький, 2015. – 271 с.
3. Кузьміна О.М. Проблеми інформатизації підприємств малого та середнього бізнесу / О.М. Кузьміна, С.А. Яремко // Інноваційна економіка. – 2016. – № 3-4(62). – С. 230-235.
4. Федулова Л.І. Передумови формування інформаційно-технологічної інфраструктури торговельних підприємств / Л.І. Федулова, Д.Б. Кучер // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. – № 1. – С. 73-86.
5. Орлов Ю.В. Использование информационных технологий и систем для повышения эффективности управления бизнес-процессами организации / Ю.В. Орлов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2007. – № 5. – С. 31-40.

Янчук Т.В.,

кандидат економічних наук,

Донецький Національний університет імені Василя Стуса

Коваль В.Д.,

студентка,

Донецький Національний університет імені Василя Стуса

АВТОМАТИЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОННИХ ПОСЛУГ

Актуальність дослідження. Розвиток інформаційної сфери відкриває нові можливості для України в галузі економіки, політики, міжнародних відносин. Цього вже давно досягли інші розвинуті країни, в різних обсягах і з різною інтенсивністю [4]. Успіх будь-якої діяльності цілком залежить від повноцінного і своєчасного планування. Як показує практика, є прямий зв'язок між витратами на планування та ефективністю інформаційно-аналітичного забезпечення: слід затратити певний час на дану функцію, щоб потім менше витратити час на допоміжні операції [2]. Впровадження інформаційних технологій на підприємствах об'єктивно викликає зміну в роботі і взаємодію всіх структурних підрозділів, в результаті чого покращується робота, підвищується продуктивність праці. У зв'язку з цим набувають актуальності дослідження питань автоматизації діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях проблем і перспектив автоматизації маркетингової діяльності підприємств, а також ефективності застосування інформаційних технологій в їх діяльності зробили відомі українські вчені, такі як: Береза А.М. [1], Войнаренко М.П. [2], Гужва В.М. [3], Захарченко В.І. [4], Зелинский С.Е. [5], Іванечко Н.Р. [6], Романенко К.М. [7] та інші. Науковцями досліджено теоретичні основи та методичні аспекти впровадження автоматизованих інформаційних технологій для успішного управління бізнесом. Наша мета акцентувати свою увагу на автоматизацію саме маркетингової діяльності підприємства, змістовне вивчення напрацювань у напрямку автоматизації діяльності підприємства ефективністю бізнес-процесів підприємств в сфері охоронних послуг. Взагалі, організація охорони – це діяльність з визначення умов та розроблення заходів, необхідних для забезпечення охоронності майна та його цілісності, особистої безпеки фізичних осіб [2].

Постановка завдання. Обґрунтувати теоретичні засади автоматизації маркетингової діяльності та формулюванні методики доцільності впровадження інформаційних технологій як напрямку оптимізації діяльності підприємства у сфері охоронних послуг.

Виклад основного матеріалу. Маркетингова діяльність як найважливіша функція у галузі підприємницької діяльності забезпечує стійке, конкурентоспроможне функціонування і розвиток всіх суб'єктів маркетингової системи на ринку товарів і послуг з урахуванням стану внутрішнього і зовнішнього середовища. Вона оснований на проведенні маркетингових досліджень і розробці на їх основі стратегії і програми маркетингових заходів, які повинні використовуватись з метою підвищення продуктивності діяльності підприємства і посилення ефективності задоволення потреби кінцевого споживача [1]. Якщо говорити про автоматизацію маркетингової діяльності, то це, перш за все, є одним з напрямів науково-технічного прогресу, який спрямовано на застосування саморегульованих технічних засобів, методів і систем керування, що звільняють людину від участі у процесах отримання, перетворення, передачі і використання інформації [5]. Для ефективного управління маркетинговою діяльністю підприємства в охоронній сфері життєво необхідна система комплексної автоматизації. Автоматизація бізнесу покликана полегшувати виконання колосального обсягу робіт, і якщо вона грамотно організована, тоді вона дозволяє усувати безліч управлінських недоліків. Існують певні види програмних продуктів в галузі маркетингових інформаційних систем організацій в охоронній сфері [2]:

1. Облікові програми і CRM-програми. Призначення – це накопичення і аналіз інформації про продажі, аналіз продуктів, клієнтів; основними користувачами програм цієї групи є штатні співробітники

компанії. облікові програми («1С: Підприємство», «Парус», Microsoft Excel, Access), CRM-продуктів (Sales Expert, MySAP CRM, Монітор 3.0 CRM).

2. Програми для аналізу продажів і продуктів. Основне завдання програм цієї групи полягає у забезпеченні аналізу прибутковості певних товарів і товарних груп, прогнозуванні попиту на товари. (С.М.А.Р.Т., «Галактика», Business Intelligence, «Консія – Прогнозування продажів»).

3. Програми для моніторингу зовнішнього маркетингового середовища. Програми даного типу «заточені» під регулярний збір і зручне зберігання інформації про мікро- і макросередовище компанії, забезпечуючи накопичення і структуровану видачу інформації про конкурентів і цінах на їх продукцію.

4. Програми для проведення маркетингових досліджень. Основне завдання програм – підготовка дослідницького інструментарію, проведення опитувань, аналіз результатів опитувань (Ulter Systems Pulsar, Ulter Systems iMercury, VORTEX, «Консія – Anketter», «Консія»).

З даних видів найбільш актуальними продуктами для охоронної фірми є «1С», «LanDocs», «eDOCS», «OPTIMA-WorkFlow», «CORPORATE BUSINESS», «UMS Does», «DocUnity», «DocsVision», «ЕСКАДО» тощо [6].

Найбільш важливою проблемою керівника при введенні комплексної автоматизації виробництва є: забезпечення вибору найбільш ефективної бізнес-стратегії та здійснення сумісності додатків з бізнес-процесами. Автоматизація маркетингової діяльності стає необхідною умовою підвищення гнучкості та ефективності системи управління підприємством. Будь-яке дослідження пов'язане з великою роботою з пошуку джерел даних високої достовірності та повноти відображення реальних ринкових процесів [3]. Помилковий вибір джерела інформації призводить до невірної оцінки економічної ситуації, неправильної інтерпретації даних і, як наслідок, до прийняття помилкових управлінських рішень.

Висновки. Впровадження автоматизованої системи допоможе підприємцям орієнтуватися у світі інформаційних послуг, вирішувати питання комплектування інформаційної бази підприємства та підвищити ефективність використання інформаційних ресурсів у маркетинговій діяльності. Проте сама по собі інформаційна технологія не може бути єдиним інструментом в досягненні поставлених цілей при прийнятті маркетингових рішень. Важливим, але недостатньо вивченим питанням є дослідження впливу на якість маркетингових рішень індивідуальних якостей осіб, що входять до групи ухвалення рішень. Також слабо вивчені динамічні аспекти маркетингових рішень, хоча багато які з них, наприклад ті, що стосуються асортиментної політики, цін, просування продукції тощо утворюють ланцюги взаємозв'язаних в часі дій. Складність імовірнісної оцінки альтернатив та високий ступінь невизначеності при ухваленні маркетингових рішень робить процес їх вивчення і оцінки аналітичними методами у край трудомістким [1-4].

Список використаних джерел:

1. Береза А.М. Інформаційні системи і технології в економіці: навч.-метод. посібник / А.М. Береза. – К.: КНЕУ, 2002. – 80 с.
2. Войнаренко М.П. Інформаційні системи і технології в управлінні організацією: навч. посібник / М.П. Войнаренко, О.М. Кузьміна, Т.В. Янчук. – Вінниця: ТОВ «Едельвейс і Ко», 2015. – 497 с.
3. Гужва В.М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: навч. посібник / В.М. Гужва. – К.: КНЕУ, 2001. – 400 с.
4. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посібник / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов. – К.: ЦУЛ, 2012. – 448 с.
5. Зелинский С.Э. Автоматизация управления предприятием / С.Э. Зелинский. – К.: Кондор, 2006. – 518 с.
6. Іванечко Н.Р. Процес формування маркетингової стратегій / Н.Р. Іванечко // Вісник Дніпропетровського університету. – 2013. – № 7(146). – С. 123-130.
7. Романенко К.М. Маркетингові технології як механізм реформування державного управління в Україні / К.М. Романенко // Економіка та держава. – 2010. – № 3. – С. 121-123.

Янчук Т.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Донецький Національний університет імені Василя Стуса

Шаповал А.С.,

студентка,

Донецький Національний університет імені Василя Стуса

АВТОМАТИЗАЦІЯ РОЗДРІБНОЇ ТА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, новітні технології охопили практично всі сторони життя людини. На торговельних підприємствах комп'ютерні технології стали необхідністю, задля підвищення ефективності діяльності. Саме через низку людських факторів таких як: неорганізованість, неузгодженість дій та халатність – репутація підприємства знижується, в наслідок чого зменшується кількість клієнтів, що веде до значних збитків [2]. Тому за допомогою автоматизації можливе збільшення прибутку, внаслідок чого підвищується швидкість та якість обслуговування. Але при впровадженні автоматизації виникають чимало проблем, які потрібно вчасно виявляти та вирішувати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження питання про автоматизацію оптової та роздрібною торгівлі вклали багато відомих вітчизняних та зарубіжних вчених. Особливо цікавими є дослідження та праці А.О. Аветисової, І.О. Бланка, В.Г. Герасименка, Н.І. Кабушкіна, Г.А. Карпової, В.І. Карсекіна, В.А. Квартальнова, Л.П. Малюк, О.О. Нестеренко, В.В. Чаговець, В.В. Землянко, Т.В. Янчук та ін.

Мета дослідження – розкриття найбільш популярної вітчизняної системи автоматизації управління роздрібною та оптовою торгівлі, а також основних проблем, з якими стикаються під час їх вибору.

Основна частина. Розгалужена система торговельних підприємств та рівень їх товарного обороту свідчить про велику кількість взаємозв'язків між учасниками ринкових відносин, що оформлюються відповідними документами. Через перенавантаження персоналу паперовою роботою скорочується продуктивність та раціональність використання робочого часу, що в свою чергу призводить до появи численних помилок та до незапланованих витрат. Автоматизація управління допомагає уникнути подібних проблем і вести повний і точний облік продукції. Тому для цього використовується централізована база даних із відкритим доступом для всіх співробітників.

На сьогоднішній день існує низка поширених і визнаних систем автоматизації роздрібною та оптовою торгівлі, але для правильного вибору програмної системи, яка б оптимально підходила розміру і спеціалізації підприємства, необхідно врахувати наступні чинники [1]:

1. Зручність у використанні.
2. Функціональність. Програмне забезпечення має допомагати виконувати чимало функцій та заходів, які спрямовані на проведення управління асортиментною лінією, ціноутворення, запаси, відносини з партнерами і клієнтами, а також здійснення загальної організації роботи магазину.
3. Доступність технічної підтримки.
4. Підтримка бухгалтерського та податкового обліку.
5. Продуктивність роботи.
6. Підтримка можливості мережної структури підприємств. Дана опція підходить підприємствам, які мають декілька магазинів, або планують впроваджувати додаткові відділення.
7. Можливість адаптації до діючих на підприємстві цілей і завдань.
8. Наявність успішного досвіду.

Останнім часом на ринку програмних засобів автоматизації запропоновано десятки систем, які забезпечують належне ведення автоматичного обліку та технічну ефективність. Для оптової та роздрібною торгівлі українськими фірмами розроблено чимало програм: «Бест», «Pacioli», «Дебет плюс», «Банкомзв'язок», «Марка», «Протока», «Система», «K-Trade», «GrossBee», «ITOGO», «Альоша», «Інталев», «Інфополіс» та іншими. За результатами досліджень, які проводились в 2015 році, часто автоматизацію магазину здійснюють на базі платформи програмного пакету «1С:Підприємство» з використанням двох конфігура-

цій «Торгівля та склад для України» та «Бухгалтерський облік для України» (Рис. 1). До вибору конфігурацій потрібно поставитись відповідально, адже кожна з них має свої переваги в різних ситуаціях.

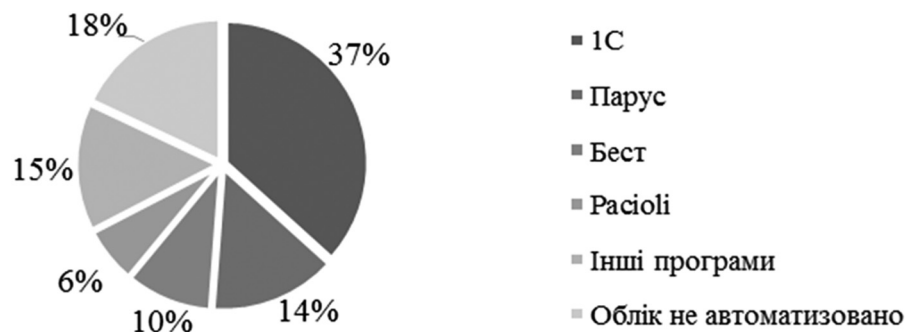

Рис. 1: Програмні продукти, які використовуються на торговельних підприємствах України, 2015 р.

Джерело: [5].

Розглядаючи конфігурацію «Торгівля та склад», можна сказати, що вона є досить гнучка для здійснення оптової та роздрібною торгівлі, для роботи з асортиментом товарів, цін та місць зберігання, а також із торговельним обладнанням певного типу. Якщо торгівлю здійснює фірма, організація, яка має вести повний облік, то до цієї конфігурації потрібно додатково застосовувати конфігурацію «Бухгалтерський облік» і здійснювати взаємообмін даних між двома конфігураціями. Щоб здійснити таку процедури потрібно присутності 500 осіб підготовленого персоналу або до налаштування типових конфігурацій під здійснення даних дій автоматизовано, з мінімальною кількістю дій персоналу. Сама конфігурація «Бухгалтерський облік для України» для автоматизації закладу роздрібною та оптовою торгівлі не дуже зручна у використанні, адже у ній відсутні спеціальні інтерфейси та модулі підключення торговельного обладнання, також складно працювати з документами та необхідна підготовка персоналу. Проте саме ця конфігурація має значну кількість переваг, які пов'язані із повним циклом документів обліку: всі дані про товарно-матеріальні цінності, кошти, взаєморозрахунки, заробітну платню вже є у базі й їх не потрібно повторно вводити [1].

Опираючись на досвід автоматизації магазинів різної спрямованості, можна сказати, що завдяки доволі невеликим витратам на автоматизацію власники отримують повнофункціональний магазин, який зручний у використанні навіть для недосвідчених користувачів комп'ютерних систем та універсальний для бухгалтерів і менеджерів, а самі власники та дирекція мають повний доступ до звітів для повного контролю та аналізу ефективності діяльності магазину, окремих відділів та персоналу тощо [4].

Висновок. Проаналізувавши різного роду програмні забезпечення, які використовуються для автоматизації роздрібною та оптовою торгівлі, можна зробити висновок, що сучасні комп'ютерні технології дозволяють суттєво скоротити витрати людської праці на створення та обробку первинних документів, тим самим сприяючи виникненню помилок, які можуть призвести до втрати іміджу та скорочення прибутку. Автоматизація всього облікового процесу на підприємствах торгівлі дасть змогу оперативно і в повному обсязі отримувати всю необхідну інформацію щодо виникнення заборгованості за розрахунками та її погашення завдяки багаторівневному обліку автоматизованого програмного продукту.

Список використаних джерел:

1. Чаговець В.В. Сучасний стан та проблеми автоматизації управління підприємствами ресторанного бізнесу та торгівлі / В.В. Чаговець, В.В. Землянко. – К.: Промінь, 2010. – С. 495-501.
2. Нестеренко О.О. Інформаційні технології управління підприємствами роздрібною торгівлі / О.О. Нестеренко // Ученые записки Крымского инженерно-педагогического университета. Экономические науки. – 2012. – Вып. 33. – С. 170-175.
3. Бурак І.О. Переваги автоматизованого обліку розрахунків на підприємствах торгівлі / І.О. Бурак // Економіка. Управління. Інновації. – 2015. – Вип. 1(13).
4. Янчук Т.В. Теоретичні засади функціонування механізму використання інформаційних технологій на промислових підприємствах / Т.В. Янчук // Науковий журнал «Молодий вчений». – Херсон: ТОВ «Видавничий дім «Гельветика», 2015. – № 1(16). – Ч. 2. – С. 110-114.

Алексич К.О.,
аспірант,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ВІДТВОРЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Вивчення ролі персоналу в підвищенні конкурентоспроможності підприємства набуває все більшого значення з огляду на те, що інноваційний підхід до розвитку організації передбачає формування інтелектуального працівника, який володіє знаннями, вміннями та навичками, що дозволяють підприємству успішно конкурувати на ринку. Інформація та можливість її застосування у вузькій спеціалізованій області стають значущими факторами конкурентоспроможності.

Управління організацією як ціннісно-орієнтованою структурою є досягненням останніх років і відноситься до категорій креативного та стратегічного мислення. Ціннісно-орієнтований підхід сприяє розумінню сутності «стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства» [1, р. 58].

Під управлінням персоналом підприємства розуміються дії, спрямовані на оптимальний підбір і розстановку персоналу, навчання, оновлення знань, морально-психологічний вплив, уникнення конфліктних ситуацій в колективі з метою забезпечення злагодженої та ефективної роботи підприємства [2, р. 33].

Розглядаючи рівень конкурентоспроможності персоналу підприємства, важливо з'ясувати, які переваги організації створюють додану вартість її товару. Отже, необхідно визначити, які фактори беруть участь у доданій вартості, та їх питому вагу в загальному обсязі чинників, а також які працівники та в якій мірі брали участь у створенні доданої вартості. Основним фактором підвищення продуктивності праці стає інтенсифікація всіх бізнес-процесів за рахунок впровадження технологічних, інформаційних та інших видів інновацій. У кожному показнику інтенсивності міститься нематеріальна частина праці, тому узагальнюючим критерієм конкурентоспроможності персоналу за той чи інший період часу є частина доданої вартості, виробленої за рахунок інтенсивних чинників (рис. 1).

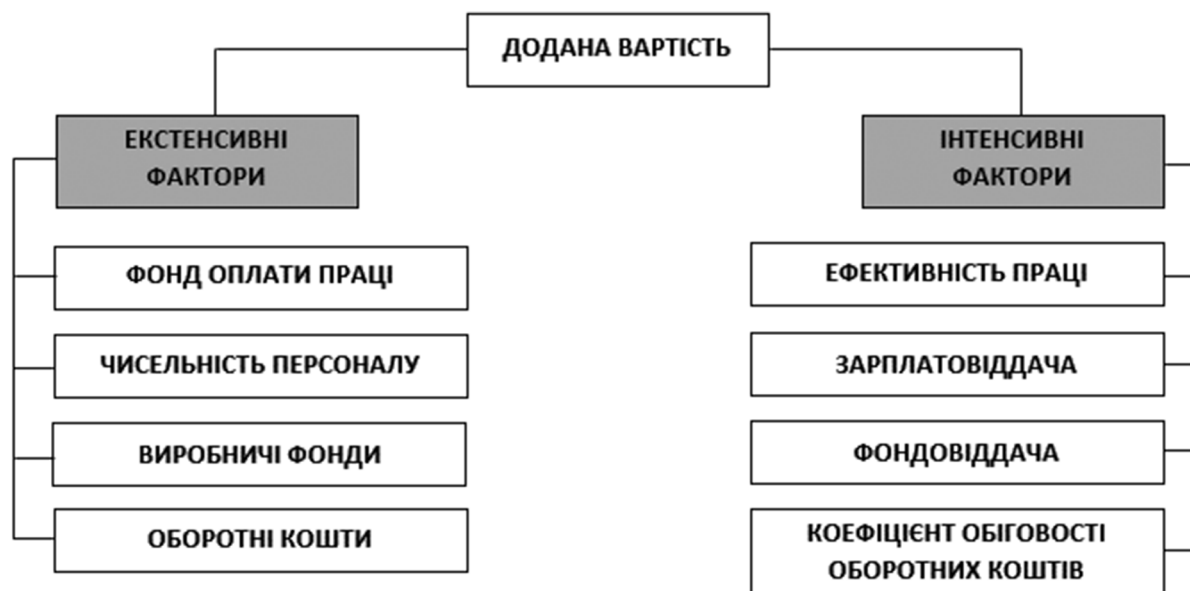

Рис. 2: Механізм відтворення та підвищення конкурентоспроможності трудового потенціалу підприємства

Джерело: складено автором.

Ефективність організаційно-управлінських заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємства може бути досягнута за допомогою вдосконалення механізму відтворення трудового потенціалу, заснованого на принципі поєднання активного використання та безперервного навчання персоналу (рис. 2) – циклу процесів забезпечення (планування, наймання, відбір, прийом, адаптацію, вивільнення

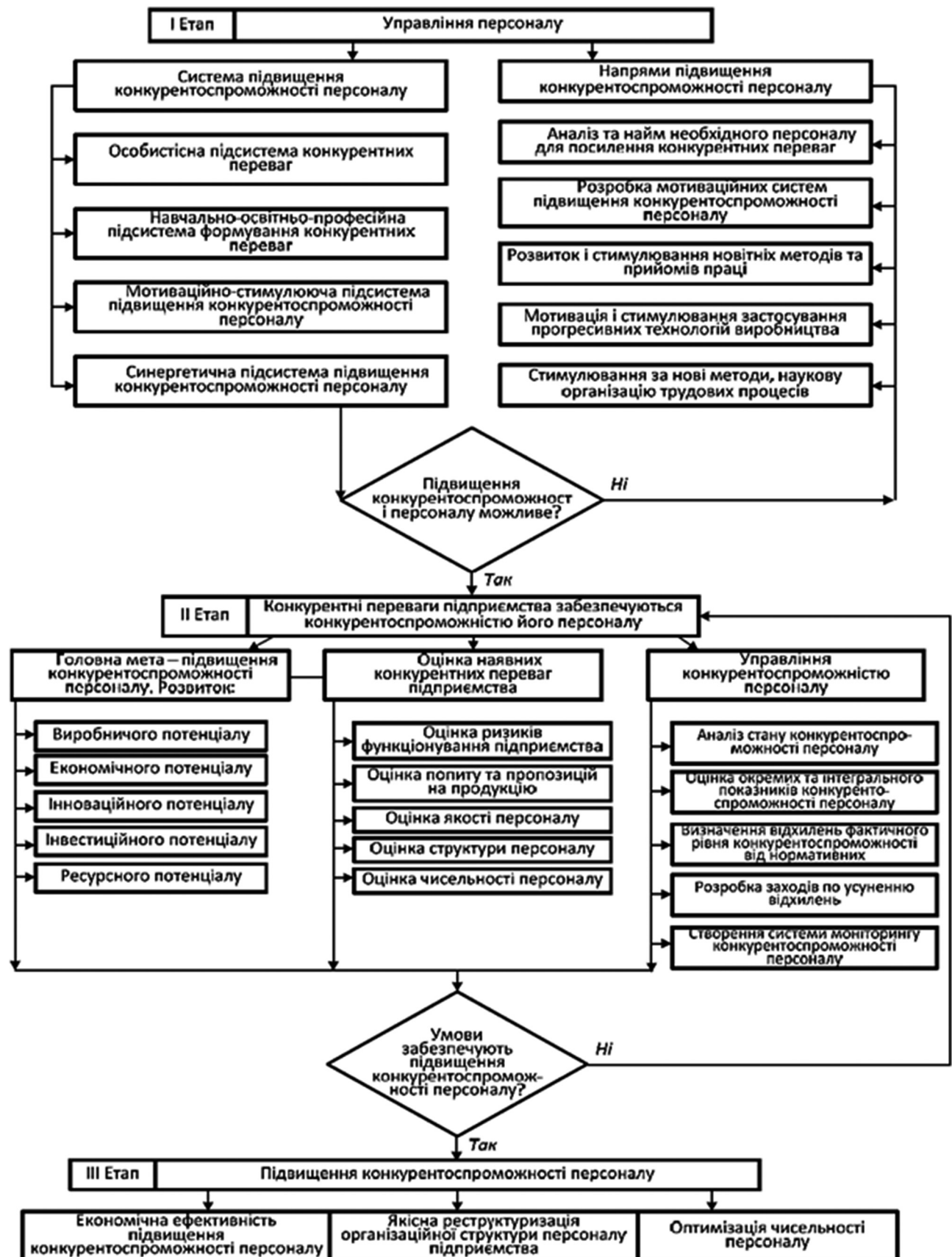

Рис. 2: Механізм відтворення та підвищення конкурентоспроможності трудового потенціалу підприємства

персоналу), розвитку (навчання, планування службової кар'єри, забезпечення соціальної стабільності, формування корпоративної культури та іміджу підприємства) і реалізації (організація праці, координація трудової діяльності, мотивація, контроль, оцінка результатів праці), які дозволяють нарощувати трудовий потенціал персоналу з формуванням і розвитком його конкурентних переваг.

Згідно концепції відтворення трудового потенціалу, з'являється можливість вирішення певних завдань управління ним у різні періоди:

1. Адаптаційний період: організація консультативної допомоги та психологічної підтримки; формування інституту наставництва; створення системи соціальної підтримки працівників, включаючи стійкість посадового та соціального статусів; моніторинг стану трудового потенціалу.

2. Період активного освоєння виробничих процесів: періодичне коригування форм і методів цільового професійного навчання, підвищення кваліфікації та їх організаційне оформлення; коригування форм і підтримка ефективних методів стимулювання професійно-кваліфікаційного зростання, мобільності, ротатії кадрів; створення резерву на заміщення фахівців вищого рівня управління; соціальна підтримка працівників; підвищення ефективності використання трудового потенціалу; моніторинг стану трудового потенціалу.

3. Період досягнення високого рівня компетентності: створення системи соціальної підтримки працівників, залучених до процесу відтворення трудового потенціалу; розвиток інституту наставництва; створення системи безперервного професійного навчання та підвищення кваліфікації; організація внутрішньовиробничого навчання з використанням робітників високої кваліфікації; підвищення ефективності використання трудового потенціалу.

Таким чином, управління персоналом підприємства є комплексом взаємопов'язаних економічних, організаційних і соціально-психологічних методів, які забезпечують ефективність ведення трудової діяльності та конкурентоспроможність підприємства. Цей комплекс можна розглядати з двох позицій: як процес (послідовність дій) і як систему (сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих один з одним і з зовнішнім середовищем елементів). Ступінь і спрямованість впливу на потенціал працівників у значній мірі визначає вектор економічного розвитку підприємства, а реалізація концепції економічного розвитку можлива лише за умови адекватного нарощування матеріально-технічного та трудового потенціалу підприємства.

Список використаних джерел:

1. Осипов В.С. Колесо конкуренції як новий інструмент стратегічного управління фірмою / В.С. Осипов // Питання економіки та права. – 2013. – № 8. – С. 57-60.
2. Ветрова В.Д. Вплив персоналу на формування внутрішнього середовища та конкурентоспроможності підприємства сфери послуг / В.Д. Ветрова // Економіка та право. – 2014. – № 4. – С. 30-36.

Жук І.Л.,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАЙНЯТОСТІ В СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Відмінною рисою розвитку світового господарства в даний час є перехід розвинених країн до нового етапу формування суспільства – побудови економіки, заснованої на створенні, поширенні і використанні знань. В даний час інноваційна діяльність стає важливим фактором розвитку зайнятості, жодна країна не може вирішити проблеми економічного зростання без комерціалізації досягнень науково-технічного прогресу.

Інноваційна підприємницька діяльність – це особливий процес організації господарювання, заснований на постійному пошуку нових можливостей покращання техніко-технологічних факторів виробництва. Вона пов'язана з готовністю підприємницької структури (фізичної або юридичної особи) брати на себе весь ризик по здійсненню нового проекту або вдосконаленню існуючого, а також фінансову, моральну і соціальну відповідальність. Інноваційну підприємницьку діяльність формують суб'єкти – фізичні та юридичні особи, що здійснюють господарську діяльність, спрямовану на комерціалізацію інновацій з метою отримання прибутку. До них належать: організації сфери НДДКР, що здійснюють комерційну, наукову та науково-технічну діяльність; організації інноваційної інфраструктури (технопарки, інноваційні центри, інноваційні бізнес-інкубатори, консалтингові фірми та ін.), що надають послуги з комерціалізації інновацій; суб'єкти комерційної інноваційної діяльності виробничої сфери – юридичні особи – підприємства та фізичні особи – підприємці, які впроваджують інновації та виробляють інноваційну продукцію; підприємницькі структури і підприємці, які надають суб'єктам інноваційної діяльності послуги з комерціалізації інновацій; організації інфраструктури ринку інновацій, що забезпечують ефективний комерційний обмін результатами інноваційної діяльності.

Об'єктивна необхідність розвитку зайнятості в сфері інноваційного підприємництва на сучасному етапі пояснюється тими радикальними змінами, що відбуваються в суспільстві: перехід суспільства до епохи економічного зростання, яке базується на здобутках НТП; загострення внутрішньогалузевої та зовнішньої конкуренції; насичення ринку стандартизованою продукцією масового попиту, яка задовольняє базові потреби, і відкриття сегментів специфічних, не задоволених досі потреб; формування нового управлінського мислення на принципах подолання бюрократизації, підвищення гнучкості та демократичності управління; зміни у психологічному настрої людей (прагнення до експериментів, ризику, пробудження ініціативи) [1, с. 21].

Аналіз статистичних даних свідчить, що частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, поступово зростає в Україні з 13,8 % у 2011 році до 17,3 % у 2016 році. Але суттєвою проблемою залишається створення і використання досягнень науково-технічного прогресу – динаміка частки інноваційно-активних підприємств залишається низькою (таб. 1).

Таб. 1: Окремі показники інноваційної діяльності підприємств України.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	13,8	16,2	17,4	16,8	16,1	17,3
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	11,5	12,8	13,6	13,6	12,1	15,2

Джерело: [2].

Упродовж 2014-2016 рр. частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, за рекомендованими видами економічної діяльності становила 14,6 %, у т.ч. здійснювали технологічні інновації – 9,5 % (5,2 % – продуктові та 7,2 % – процесові), нетехнологічні – 8,6 % (4,7 % – організаційні та 6,4 % – маркетингові) [3].

Щодо видів економічної діяльності, то протягом 2014-2016 рр. найвища частка інноваційних підприємств була на підприємствах переробної промисловості (20,3 %), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (18,6 %), а також інформації та телекомунікацій (16,3 %). При цьому вища за середню по країні частка підприємств із технологічними інноваціями була серед підприємств переробної промисловості, з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (по 15,6 %), а також підприємств інформації та телекомунікацій (10,6 %); з нетехнологічними інноваціями – серед підприємств переробної промисловості, інформації та телекомунікацій (по 11,1 %), оптової торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами (9,1 %) [3].

За даними обстеження Державної служби статистики України у 2014-2016 рр., найвищий рівень інноваційної активності спостерігався на підприємствах Рівненської, Івано-Франківської та Харківської областей. Упродовж 2014-2016 рр. за географією розташування партнерів 16 % інноваційних підпри-

ємств співпрацювали з підприємствами України, 5,7 % – країн Європи, 1,3 % – Китаю та Індії, 1,2 % – США. В інших країнах розташовані 3 % підприємств-партнерів з питань інноваційної діяльності.

Необхідність активізації та стимулювання інноваційної підприємницької діяльності обумовлена: потребами підвищення техніко-технологічного рівня виробництва; збільшенням витрат і погіршенням економічних показників підприємств; швидким моральним старінням техніки і технології; визначаючою роллю науки і підвищення ефективності розробки і впровадження нової техніки; важливістю і економічною доцільністю посилення інтенсивних факторів розвитку виробництва на основі використання досягнень науково-технічного прогресу у всіх сферах економічної діяльності; потребами істотного скорочення строків створення і освоєння нової техніки; важливістю розвитку масової творчості винахідників і раціоналізаторів та використання результатів їх інтелектуальної діяльності.

Можна виділити наступні основні механізми реалізації державної політики в сфері формування і розвитку інноваційних систем підприємництва:

- формування та вдосконалення нормативно-правової бази інноваційної діяльності, яка регламентує створення, функціонування і регулювання впровадження в підприємництво конкурентоспроможної наукової та науково-технічної продукції, товарів і послуг;

- оптимізація інфраструктури регіональних інноваційних систем;

- аналіз стану та прогнозування інноваційного та технологічного розвитку галузей і виробництв країни;

- координація розробки та реалізації регіональних міжвідомчих і міжгалузевих цільових програм і проєктів соціально-економічного, науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Для збереження економічного зростання за допомогою інноваційного підприємництва важливо враховувати можливості взаємодії державних і підприємницьких структур в розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності, участь великих корпорацій в становленні наукоємного виробництва. При цьому визначальними при формуванні таких відносин держави з приватним капіталом повинні бути принципи самоокупності, зворотності, терміновості, часткового фінансування і конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Мазур О. Інноваційне підприємництво в структурі малого бізнесу в Україні / О. Мазур // Економіка України. – 2015. – № 3. – С. 36-41.
2. Інноваційна активність // Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
3. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2014-2016 років (за міжнародною методологією) // Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

Рудковський О.В.,

доктор економічних наук,

Хмельницький економічний університет

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ ВІДДІЛУ МОТИВУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ДО ПЕРЕШКОДЖАННЯ ВПЛИВУ ЗАГРОЗ КОРПОРАТИВНІЙ БЕЗПЕЦІ АГРОХОЛДИНГІВ

Переважна більшість агрохолдингів знаходиться у зоні середнього рівня сформованості системи управління корпоративною безпекою та високого рівня загрози корпоративній безпеці, що змушує дані підприємства постійно приділяти увагу мотивуванню персоналу для попередження загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Для цього агрохолдингам слід вибрати стратегію «напруженого моніторингу», назва стратегії визначає зміст управлінських рекомендацій щодо запобігання та подолання загроз корпоративної безпеки.

Організацію та постійний контроль за рівнем загроз як внутрішнього, так і зовнішнього характеру доцільно здійснювати на базі підрозділу, який входить до структури агрохолдингу. Періодичність контролю загроз внутрішнього та зовнішнього характеру може бути різною, але не частіше одного разу на місяць, та не рідше одного разу на квартал.

Професійні компетенції необхідно формалізувати за видами у відповідності до кожної складової корпоративної безпеки та визначити нормовані (прийнятні) рівні (перша стадія контролю). При реалізації функції контролю на стадії порівняння (друга стадія контролю) буде відбуватися визначення відхилення фактичного рівня корпоративної безпеки від нормованого. На третій стадії контролю необхідно проводити корегуючі управлінські дії, спрямовані на усунення відхилення між фактичним та нормованим значенням рівня корпоративної безпеки, в тому числі мотиваційні заходи [1, с. 144].

Мотивування для багатьох агрохолдингів зосереджується на управлінському персоналі. Це робиться для того, щоб не створювати окремих підрозділів з мотивування персоналу взагалі, а делегувати ці функції управлінському персоналу. Невелика частота таких заходів та достатньо висока формалізація методів з мотивування до подолання загроз корпоративній безпеці дозволяють управлінському персоналу підприємства без перенапруження виконувати ці обов'язки.

Цілепокладання в системі мотивування персоналу до перешкоджання впливу загроз корпоративній безпеці. Чітко визначені цілі не тільки в цілому для агрохолдингу, але і по окремим його підрозділам, які узгоджені між собою, сприяють більшій мотивації та перетворюють колектив на команду однодумців щодо перешкоджання впливу загроз корпоративній безпеці. При цьому тактичні цілі повинні бути узгоджені із стратегічними. Цілі повинні формулюватися з урахуванням цінностей, притаманних певному підприємству. Вищий прояв професійного менеджменту полягає в тому, щоб цілі та цінності окремого робітника збігалися, що створить передумови для того, щоб такий співробітник для досягнення своїх цілей і в ім'я своїх цінностей «штовхав» вперед все підприємство. У свою чергу, підприємство для досягнення своїх ринкових цілей створить всі умови для професійного розвитку та особистісного зростання співробітника.

Комунікативна компетентність. Комунікабельність співробітника, тобто його здатності до ділового спілкування, знання комунікативних технологій та вміння їх застосовувати в контексті мотивування до перешкоджання впливу загроз корпоративній безпеці поряд із умінням забезпечити повноту комунікацій та їх системність утворюють основу комунікативної компетентності фахівців відділу.

Комунікативна компетентність формується не тільки за рахунок уміння впливати на інших людей, але і від уміння слухати та прислухатися до інших [2, с. 55]. Комунікативна компетентність передбачає наявність у фахівця психологічних знань в обсязі, необхідному і достатньому для правильного розуміння співрозмовника, забезпечення свого впливу на нього і, що важливо, для протистояння чужому впливу. Комунікативні здібності багато в чому залежать від психологічних типів. Тобто те, що для одних є задоволення, в інших викликає сильний дискомфорт.

Тому для ефективного впливу на поведінку персоналу з метою його мотивування до перешкоджання впливу загроз корпоративній безпеці необхідно здійснювати зворотний контроль, який засвідчить наявність такого впливу. В іншому разі доцільно змінити прийоми та методи комунікацій. Поліпшують процес внутрішньофірмових комунікацій розроблені корпоративні регламенти (стандарты) комунікацій. Стандартизації повинні підлягати форми і способи призначення доручень, формулювання завдань, завдання строків виконання доручення і дат проміжного контролю.

Ефективна організація робочого часу співробітників підприємства. Корпоративний тайм-менеджмент застосовується тоді, коли необхідно вирішувати проблему мотивації людей, які не вміють або не бажають ставитися до свого і чужого часу як найважливішого не відновлюваного ресурсу. А це дуже непросте завдання, бо ще в 1920 р. директор Центрального інституту праці А.К. Гаст переконливо довів, що змусити людей підвищувати свою особисту ефективність практично неможливо. Але ... їх можна надихнути, «заразити» цією ідеєю, і тоді люди самі, без якого б то не було примусу почнуть оптимізувати витрати свого часу. А.К. Гаст навіть ввів термін «організаційно-трудова бацила» [3, с. 26]. Тобто ефективна організація часу співробітників підприємства може бути вмотивована прикладами тих людей, які досягли найбільш високих результатів у системі цілей корпоративної безпеки.

Здатність до пошуку нестандартних, нетривіальних рішень. Така компетентність може бути отримана як за рахунок розвитку природних даних, так і за рахунок навичок, здобутих при відповідному навчанні. Здатність до пошуку нових рішень, які виникають при необхідності уникнення нових або модифікованих загроз корпоративної безпеки, нерозривно пов'язана зі здатністю до навчання та перенавчання взагалі. Реалізувати таку компетенцію можливо за рахунок таких дій:

- формується запит на певні програми навчання;
- знаходяться провайдери з надання необхідних освітніх або консалтингових послуг;
- здійснюється ознайомлення з пакетом пропозицій провайдерів і при необхідності проводиться тендер;
- організовується проведення навчання і отримання зворотного зв'язку.

Усі зазначені компетенції фахівців можуть бути застосовані як при активізації управлінських зусиль на впровадженні та реалізації механізму запобігання дії загроз за всіма складовими корпоративної безпеки, так і при мотивуванні всіх груп персоналу до протидії загрозам внутрішнього характеру та мотивуванні управлінського персоналу на підвищення рівня сформованості системи управління корпоративною безпекою за всіма складовими, що забезпечить гасіння всіх вогнищ небезпеки.

Список використаних джерел:

1. Анісімова О.М. Система управління економічною безпекою промислового підприємства / О.М. Анісімова, О.С. Щербіна // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління: Економічні та екологічні механізми розвитку України та її регіонів. Серія «Економіка». – 2013. – Т. XIV. – Вип. 267. – С. 38-46.
2. Ареф'єва О.В. Планування економічної безпеки підприємств / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 170 с.
3. Гарафонов О.І. Теоретико-методологічні засади забезпечення ефективного корпоративного управління підприємством // Науковий журнал «Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції». – 2016. – № 21(10). – Том 1. – С. 24-30.

Вівчар М.О.,

студентка,

Львівський національний університет ім. Івана Франка

Павлишин О.Р.,

студентка,

Львівський національний університет ім. Івана Франка

SCRUM-МЕТОДОЛОГІЯ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ

Актуальність роботи полягає у необхідності вивчення нових гнучких інноваційних методів управління проектами в умовах посилення невизначеності майбутнього. Зокрема, дослідження методології SCRUM для ефективного керування людськими ресурсами, процесами та бізнесом, який поступово мігрує у площину мережевих рішень.

Найбільш поширеними підходами до управління проектами є: традиційний підхід, PRINCE2, Agile-методологія, метод критичного шляху, процесно-орієнтований метод Kanva та Scrum. В IT-галузі одним із найпоширеніших методів на сьогодні є SCRUM [1, с. 49].

Scrum – це ітеративна та поступова гнучка система розробки програмного забезпечення для управління розробкою продуктів [2; 3]. Вона визначає «гнучку, цілісну стратегію розвитку продукту, де команда розробників працює як підрозділ для досягнення спільної мети», виклик виправдання припущень «традиційного послідовного підходу» до розвитку продукту та дозволяє командам само-

стійно організувати шляхом заохочення фізичного спільного розміщення або тісної онлайн співпраці всіх членів команди, а також щоденного спілкування особистості між усіма учасниками команди та дисциплінами.

Ключовим принципом Scrum є подвійне визнання того, що клієнти змінять уяву про те, що вони хочуть або потребують (часто називають волатильність вимог [4]), і що будуть непередбачувані проблеми, для яких прогнозний або плановий підхід не підходить. Таким чином, Scrum застосовує доказовий емпіричний підхід – визнаючи, що проблема не може бути повністю зрозуміла або визначена вперед, а замість цього зосереджується на тому, як максимально збільшити здатність команди швидко доставляти, відповідати новим вимогам та адаптуватися до що розвиваються технології та зміни у ринкових умовах [5].

SCRUM-підхід вперше описали Гіротак Takeучі та Ікуджіро Нонака в статті The New New Product Development Game (Гарвардський Діловий Огляд, січ.-лют. 1986). Вони відзначили, що проекти, над якими працюють невеликі, крос-функціональні команди, зазвичай систематично продукують кращі результати, і пояснили це, як «підхід регбі» [5].

Автори описали новий підхід до розробки комерційного продукту, який би збільшував швидкість та гнучкість, виходячи з конкретних досліджень, проведених виробничими фірмами в автомобільній промисловості, копіювальні апарати та принтери [6]. Вони назвали це цілісним або регбі-підходом, оскільки весь процес виконується однією міжфункціональною командою на декількох фазах, що перекриваються, де команда «намагається пройти відстань як одиницю, пропускаючи м'яч туди і назад» [6]. У регбі-футболі скрам використовується для перезапуску гри, оскільки вперед кожна команда блокує свої голови вниз і намагається завоювати володіння м'ячем [3].

У класичному Scrum існує 3 базових ролі: Product owner, Scrum master, Команда розробки Development team.

Scrum master (SM) є «службовцем лідером» (англ. servant-leader). Завдання Scrum Master – допомогти команді максимізувати її ефективність за допомогою усунення перешкод, допомоги, навчання і мотивації команді [7].

Команда розробки (Development team) 7-9 фахівців, які виробляють безпосередню роботу над виробленим продуктом. Згідно The Scrum Guide (документа, що є офіційним описом Scrum від його авторів), кожен день проводиться Daily Scrum, на якому кожен член команди відповідає на питання «що я зробив вчора?», «що я планую зробити сьогодні?» «які перешкоди на своїй роботі я зустрів?» [8].

По закінченню Sprint'а виробляються Sprint Review і Sprint Retrospective, завдання яких оцінити ефективність (продуктивність) команди в минулому Sprint'е [8]. Спрогнозувати очікувану ефективність (продуктивність) в наступному спринті, виявлення наявних проблем, оцінки ймовірності завершення всіх необхідних робіт по продукту та інше.

Протягом кожного спринту, 15-30 денного періоду (тривалість визначається командою), працівники створюють функціональний ріст програмного забезпечення [7].

Переваги та недоліки методології. Scrum є адаптивною системою управління, тобто він є тією системою, яка гнучко реагує на зміни у проекті, сформовані як і внутрішньою командою, так і отримані у зв'язку із новими вимогами замовника, що власне є привабливим для багатьох замовників. Також, одним із вагомих плюсів є легкість у вивченні та застосуванні методології на практиці. Проте найбільшою перевагою методології є потенційно робочий продукт в кінці кожного Sprint'а [9].

Scrum робить наголос на багатофункціональну команду яка самоорганізується та здатна вирішити необхідні завдання з мінімальною координацією. Це особливо привабливо для малих компаній і стартапів, так як позбавляє їх від необхідності від найму або спеціалізованого навчання персоналу керівників [8].

Слабкою особливістю Scrum є підвищення витрат на відбір персоналу, його мотивацію, навчання. За певних умов ринку праці, формування повноцінної, ефективної Scrum команди може бути неможливим [6].

Отже, на основі проведеного аналізу та оцінювання особливостей та основних методів, і засобів управління проектами в сучасних ІТ компаніях, визначено необхідність застосування Scrum мето-

логії, виділено її позитивні та негативні характеристики в залежності від типології проектів та особливостей команд.

Список використаних джерел:

1. Алексеева К.А. Математичне та програмне забезпечення управління веб-проектами за умов невизначеності: дис. ... канд. техн. наук: 01.05.03 / Алексеева Катерина Андріївна; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «ЛП». – Львів, 2015. – 153 с.
2. «What is Scrum?». An Agile Framework for Completing Complex Projects [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.scrumalliance.org/why-scrum.
3. Щоденні скрам мітинги (Daily Scrum Meeting, Mountain Goat Software) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mountaingoatsoftware.com/agile/scrum/meetings/daily-scrum.
4. Schwaber, K. Agile Project Management with Scrum / K. Schwaber [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ptgmedia.pearsoncmg.com/images/9780735619937/samplepages/9780735619937.pdf>.
6. Гнучка методологія розробки SCRUM [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://it-ua.info/news/2015/01/05/gnuchka-metodologiya-rozrobki-scrum.html>.
7. Сазерлент Дж. Скрам: навчитись робити вдвічі більше за менший час / Дж. Салезент. – Х.: КСД, 2016. – 274 с.
8. Як ми управляємо веб-проектами за допомогою методології Scrum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://internetdevels.ua/blog/how-we-manage-our-scrum-projects>.
9. Verheyen G. Scrum: Framework, not methodology / G. Verheyen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://guntherverheyen.com/2013/03/21/scrum-framework-not-methodology/>.

Темченко О.А.,

доктор технічних наук, професор,
КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»

Туз Є.В.,

магістрант 2 курсу спец. ПТтаБД,
КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»

Костішин М.Д.,

студент другого курсу спец. ПТтаБД,
КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ЯК УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасній економічній теорії велика кількість науковців по-різному сприймають поняття продуктивності, часто в їх формулюванні продуктивність ототожнюється з ефективністю та іншими поняттями, через це ускладнюються та розрізняються розрахунки на підприємствах. Разом з тим, ці терміни виражають не одне й те ж, зокрема, під ефективністю розуміється забезпечення необхідних умов функціонування підприємства. Ефективність розуміється як відношення результату і витрат, що їх зазнали для його досягнення. Продуктивність також відображає співвідношення результату і витрат ресурсів. Проте суть продуктивності – оцінка ресурсу як носія приросту результату та ключова умова забезпечення конкурентоспроможності сучасного підприємства.

Метою праці є висвітлення проблеми суперечності в формулюванні продуктивності праці та виокремлення сучасних підходів до її визначення.

Виклад результату дослідження. Вивченням проблематики щодо продуктивності праці займалися багато вітчизняних та іноземних науковців, серед яких Д. Синк, В. Барановська, К.Р. Макконелл,

С.Л. Брю, Г. Емерсон, П. Друкер, В.А. Лапідус, Н.Ю. Кубіній, Л.В. Бугір, В.В. Кубіній, М.В. Ніколаєва та інші. В іноземній літературі середини ХХ ст. категорія економічної ефективності трактується, в основному, через взаємозв'язок «витрати – випуск». «Суспільство прагне використовувати свої ресурси ефективно, тобто воно бажає отримати максимальну кількість корисних товарів і послуг, вироблених з його обмежених ресурсів», – зазначає Барановська В., посилаючись на К.Р. Макконелла і С.Л. Брю [1, с. 65]. Оксфордський словник англійської мови визначає поняття «ефективний» як «той, що працює продуктивно, з мінімальними затратами зусиль або грошових коштів» [1, с. 65]. Подальший розвиток розуміння сутності ефективності пов'язаний із розвитком теорії стратегічного управління підприємством. Зокрема, в працях П. Друкера зазначається, що ефективність можна розуміти по-різному: у першому випадку ефективність означає робити потрібні речі, у другому – створювати потрібні речі [2, с. 21]. Д. Синк не дає чіткого визначення поняття продуктивності. Він зазначає, що саме результативність характеризує і ефективність, і продуктивність, і прибутковість, однак вона є ширшим поняттям [3, с. 32].

На наш погляд, у стандарті ISO 9000:2000 усунуто плутанину щодо сутності та визначення понять «ефективність» і «результативність»:

- результативність (п. 12.14) – ступінь реалізації запланованої діяльності і досягнення запланованих результатів;
- ефективність (п. 3.2.15) – співвідношення між досягнутим результатом і використаними ресурсами [4].

Узагальнюючи існуючі підходи до розуміння продуктивності, можна виділити наступні:

1. Розуміння продуктивності тільки як продуктивність праці. Характерне для країн, що входили в соціалістичний табір. Проте праця – не єдиний виробничий ресурс, тому вимірювання продуктивності вимагає багатофакторного підходу.

2. Продуктивність залежить тільки від об'ємів виробництва. Однак на рівень продуктивності впливають як об'єми виробництва, так і об'єми витрачених ресурсів. Об'єми виробництва можна збільшити і штучно, якщо, наприклад, не врахувати інфляцію або зростання цін, або внести надмірні ресурси – саме такий підхід характерний для плановоцентралізованих бюрократизованих економік.

3. Ототожнювання продуктивності з рентабельністю. Рентабельність підприємства визначається співвідношенням доходу і витрат підприємства, а тому, залежить не тільки від фізичних об'ємів виробництва продукції та витрат ресурсів, але й від цін на них. Тому можливі випадки, коли при сприятливій кон'юктурі цін рентабельність підприємства збільшується, навіть якщо продуктивність знизилася.

4. Продуктивність завжди підвищується тільки при зменшенні витрат. Зменшення витрат звичайно веде до підвищення продуктивності. Проте важливе не тільки саме зменшення витрат, але і його вплив на результати роботи. Часто для зменшення витрат вдаються до заміни коштовних матеріалів дешевшими, використанню працівників нижчої кваліфікації тощо. Такі способи цілком прийнятні й економічно доцільні, але тільки в тому випадку, якщо це не веде до погіршення якості готової продукції або її споживацьких властивостей.

5. Ідеї продуктивності застосовуються тільки до виробництва. Протягом довгого часу продуктивність розглядалася лише у зв'язку з виробництвом товарів. Проте сучасна економічна наука визнала застосування цієї концепції до всіх сфер діяльності. Керівники, менеджери або економісти не виробляють власне вироби, але «виробляють» умови для їх випуску. Визначальна роль відводиться вже не стільки матеріальним, скільки інформаційним та інтелектуальним ресурсам в контексті розвитку економіки знань.

6. Продуктивність і якість не пов'язані одна з одною. Це суперечливе твердження. Реалізація продукції можлива тільки при забезпеченні її якості та споживацьких властивостей, відповідних вимогам ринку. Крім того, якість слід розглядати не тільки як якість готової продукції, поставленої споживачу, але й як матеріальні втрати від виправленого і не виправленого браку. Тому продуктивність і якість, а відповідно і певний рівень конкурентоспроможності підприємства – нерозривно пов'язані між собою.

Висновок. Отже, в сучасній науковій літературі існує широкий спектр думок стосовно визначення продуктивності праці, що говорить про те, що ця категорія залишається досить суперечливою та дискусійною. Узагальнюючи наукові погляди, вважаємо за доцільне дотримуватися такої позиції: продук-

тивність праці варто трактувати у вузькому і широкому сенсі, це дещо знімає суперечності в її тлумаченні та подальшій оцінці:

– у вузькому сенсі продуктивність праці – це показник продуктивності конкретної праці на мікроекономічному або індивідуальному рівнях, що уявляє собою відношення обсягу виробленої продукції (послуг) до витрат лише одного з факторів виробництва – живої праці, які можуть вимірюватись за годину, день, квартал, рік (людино-години, людино-дні, у річних розрахунках – середньооблікова чисельність персоналу);

– у широкому сенсі продуктивність праці – це суспільна продуктивність праці, яка характеризує результативність виробничого процесу на макрорівні та являє собою відношення загального обсягу виробленої продукції та послуг до загальних затрат праці.

Список використаних джерел:

1. Барановская В. Необходимы ли обществу эффективность и высокая производительность предприятия? / В. Барановская // Персонал. – 2007. – № 5. – С. 64-66.
2. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке / П. Друкер. – М.: Вильямс, 2005. – 272 с.
3. Синк Д.С. Управление производительностью: планирование, измерение, оценка, контроль и повышение / Д.С. Синк. – М.: Прогресс, 1989. – 528 с.
4. Вітвицький В.В. Системність в оцінці продуктивності / В.В. Вітвицький // Продуктивність промислового виробництва. – 2005. – № 2. – С. 3-14.

Лаврик С.С.,

аспірант,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМА ПЕРЕХОДУ ДО БЕЗГОТІВКОВОЇ ФОРМИ ПЛАТЕЖІВ ЯК ОДИН З ЧИННИКІВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В Україні високий рівень тіньової економіки забезпечується великою кількістю факторів, одним з таких є низький рівень довіри до банків (21 % у 2013 р. дає Інститут Геллапа [2] та 1,9 балів із 5 у 2017 згідно Асоціації захисту банків [3, с. 7]), через що зберігається постійний попит на готівку. Більше двох третин готівки знімається в банкоматах з платіжних карток замість використання у якості електронного платіжного засобу. Порівнюючи із зарубіжними країнами, Україна має досить високий показник співвідношення готівкової маси до ВВП – 12,4 % (див. рис. 1), що сповільнює розвиток новітніх технологій, сервісів та знижує прозорість економічних відносин.

У 2010 р. разом з поступовим зростанням номінального ВВП також відбувалося одночасне збільшення готівкових коштів (М0), однак, не зважаючи на це, співвідношення М0/ВВП мало спадаючий тренд.

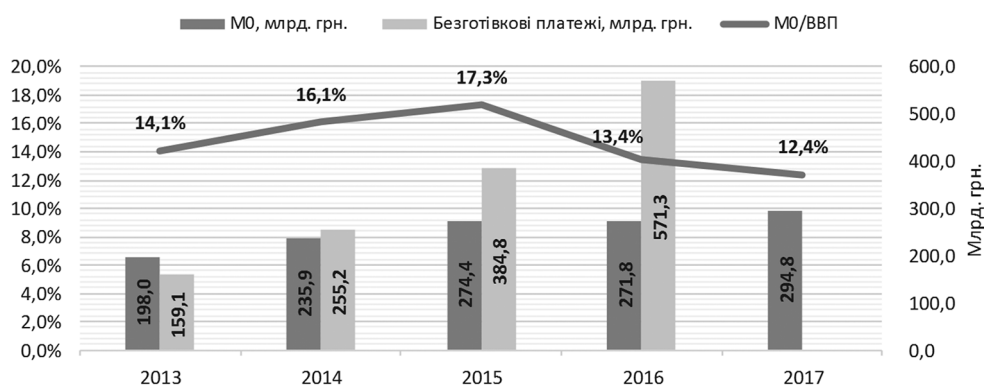

Рис. 1: Обіг коштів в Україні протягом 2013-2017 років.

Складено автором на основі даних НБУ [4].

Починаючи з 2013 р., незважаючи на постійне підвищення кількості безготівкових розрахунків, відношення готівки до ВВП зростає кожного року до періоду 2015-2016 рр., де на фоні значних коливань курсу гривні та воєнної ситуації на Сході України спостерігається відмова населення від готівкової гривні з наступною її конвертацією у валюту, переважно готівковий долар. Далі відбулося відчуження з системи готівкового обігу тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей, що в свою чергу призвело до скорочення М0 на 80 млрд. грн. За інформацією НБУ при такому ж розмірі ВВП співвідношення М0/ВВП могло б становити 18,6 % [6, с. 4]. З чого можна зробити висновок, що цифра у 12,4 % хоча і є справжньою, але не зовсім відповідає дійсності, а рівень готівки в Україні залишається надзвичайно високим у порівнянні з країнами Європи [6, с. 3].

Наступна актуальна проблема витікає із попередньої і стосується безготівкових розрахунків, і платіжних карток. Варто пам'ятати, що готівкові кошти – це основний інструмент тіньової економіки серед населення, без якого доволі складно отримувати і давати хабарі. Тому, вкрай важливо зосередити увагу на переході до повноцінної сучасної економіки, з майже повною відмовою від готівкових розрахунків.

Таб. 1. Показники ринку платіжних карток, кількість готівки і безготівкових платежів.

	Держателі платіжних карток (тис. осіб)	Платіжні картки (в обігу)* (тис. шт.)	Платіжні картки (активні) (тис. шт.)**	Банкомати (шт.)	Термінали (шт.)			Безготівкові платежі (млн. грн.)	Готівка, млн. грн.
					загальна	торго-вельні	банківські		
2014	49 719	69 726	35 622	40 350	221 222	192 331	28 891	255 194	235 881,0
2015	51 649	70 551	33 042	36 596	203 810	178 875	24 935	384 795	274 365,6
2016	43 058	59 307	30 838	33 334	194 478	174 293	20 185	571 275	271 791,8
2017	41 746	57 633	32 389	33 783	219 241	199 796	19 445	-	294 753,2

Складено автором на основі даних НБУ, дані зазначені на 1 січня звітного року [4; 5].

* зазначається загальна кількість емітованих банком платіжних карток, термін дії яких не закінчився.

** зазначається загальна кількість емітованих банком платіжних карток, за якими була здійснена хоча б одна видаткова операція за останні три місяці (до 01.04.2012 року – за останні дванадцять місяців).

З таблиці (таб. 1) видно, що кількість платіжних карток значно зменшилась у порівнянні з минулими періодами, крім того ця динаміка зберігається після пікового моменту кризи 2015 р. У 2017 р. кількість карток в обігу зменшилась на 12 тис. шт. порівняно із відповідною датою у 2014 р. Кількість терміналів також зменшується не дивлячись на сучасні тенденції просування електронних платежів, протягом періоду 2014-2016 років відбулося зниження кількості терміналів на 26,7 тис. шт. і лише в 2017 р. цей показник виріс на 24,8 тис. шт., проте це все ж менше на 2 тис. шт. ніж у 2014 р.

На 2014 р. ці показники значно відставали від аналогічних у розвинутих країнах, так кількість POS-терміналів на 1 млн. населення становила 4,5 тис. шт., це на 4,4 тис. менше ніж у Росії, та на 39,1 тис. менше ніж у США [6].

Особливої уваги на нашу думку заслуговує гранична сума для розрахунків готівкою протягом одного дня. Для розрахунків між підприємствами та підприємцями ця сума становить 10 тис. грн. Що стосується розрахунку між фіз. особами та фіз. особами з підприємствами, то ця сума становила 150 тис. грн і лише у 2017 р. ця цифра зменшилась до 50 тис. грн. [4]

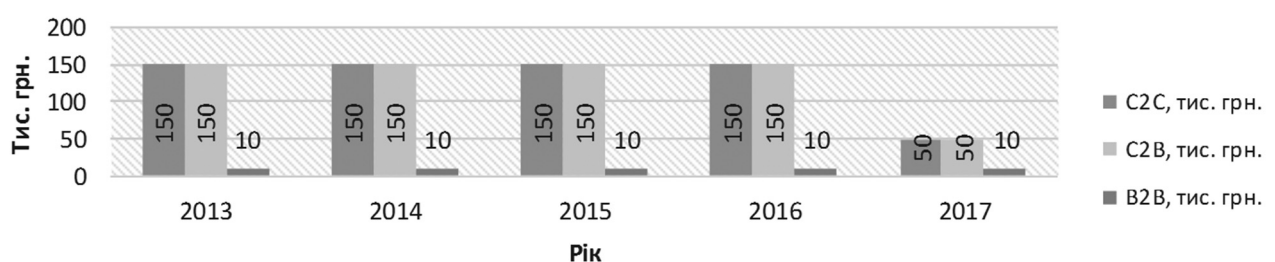

Рис. 2: Зниження граничної суми розрахунків готівкою 2013-2017 років.

Однак, варто зазначити, що ця цифра значно перевищує відповідні показники у країнах Європи [7, с. 19]. До того ж, існують схеми щодо уникнення відповідальності за перевищення цієї суми. Відповідальність фіз. осіб за перевищення граничних сум розрахунків готівкою чинним законодавством (ст. 163 КпАП) не передбачено, що на думку автора недолік.

Фрідріх Шнайдер у своєму дослідженні вказує на тісну кореляцію між об'ємом тіні та кількістю електронних платежів по країнам ЄС [7, с. 15], що дає додаткову змогу припускати необхідність повсюдного переходу до електронних платіжних форм.

Необхідно забезпечити посилення фінансової грамотності серед населення, створювати додаткові фінансові стимули для використання новітніх платіжних засобів, що сприятиме податковій культурі та легалізації бізнесу для підприємців, продовжувати зменшувати кількість банкоматів, як один зі способів ускладнення доступу до готівки. Запровадження мінімальних податкових пільг для таких розрахунків може стати значною перевагою у їх використанні. Позбавлення страху перед кіберзлочинністю разом з можливістю використання картки у більшості варіантів оплати, також має стати стратегічною ціллю процесу детінізації в Україні.

Список використаних джерел:

1. Emerging from the shadows. The shadow economy to 2025. Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/Technical/Future/pi-shadow-economy.pdf.
2. Loschky J. Europeans Give Banks Little Credit / J. Loschky, J. Ray // Gallup, Inc., 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.gallup.com/poll/174836/europeans-give-banks-little-credit.aspx>.
3. Індекс ефективності банківської системи 2017 / Асоціація захисту банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://azbank.com.ua/storage/upload/files2017.pdf>.
4. Економічні та фінансові показники України / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36728.
5. Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219.
6. Концепція проекту НБУ «Cashless economy». – К., 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=31538042>.
7. Schneider F. The Shadow Economy in Europe, 2013 / F. Schneider // Johannes Kepler Universität Linz. – 2014. – С. 24.

Єгорова О.М.,

*аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Харківського державного університету харчування та торгівлі*

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ТОРГОВЕЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Євроінтеграційний процес нашої держави направлений на модернізацію економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки, що передбачається Законом України «Про основи національної безпеки України», де забезпечення сталого розвитку суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним ін-

тересам у сферах торгівлі та підприємницької діяльності, інвестиційної політики є одним з питань безпеки в економічній сфері [1].

Відповідно, продовольча безпека країни передбачає ступінь забезпеченості країни екологічно чистими і корисними для здоров'я продуктами харчування, їх реалізації за доступними цінами в торговельних мережах та збереження й поліпшення навколишнього середовища [2, с. 116].

Проблеми економічної безпеки в останні роки стали предметом дослідження багатьох учених: Л. Абалкіна, В. Сенчагова, А. Архипова, Л. Олейника, Б. Пастернака-Таранущенко, Т. Клебановой, Н. Черновой, Н. Капустіної, Ю. Лисенко, В. Шлемко, І. Бінько, Р. Дацків. Найважливішою складовою безпеки є економічна безпека, зокрема й інвестиційна, яка тісно пов'язана з економічною ефективністю функціонування суб'єктів господарювання, з економічною незалежністю, стабільністю й безпекою суспільства в цілому.

Про актуальність даного дослідження говорить той факт, що специфіка сучасних ринкових відносин зосереджує в собі безліч небезпек для потенційного інвестора, підприємця, готового відкрито працювати в нашій державі в умовах підвищеного ризику, що супроводжують практично всі форми та напрямки інвестування і характеризують ймовірність настання несприятливих подій, котрі спричиняють збитки від інвестиційної діяльності торговельного підприємства.

Економічна безпека при залученні інвестицій до торговельної діяльності підприємства передбачає проведення комплексу заходів, які гарантують стабільність функціонування, фінансово-комерційний успіх, використання прогресивних науково-технічних досягнень і соціальний розвиток комерційної структури. Відповідна стратегія безпеки, зокрема безпеки інвестиційної діяльності, що забезпечується системою заходів, здійснюваних керівництвом фірми, спеціально створеними структурами підприємства, які виконують функції дотримання правил політики безпеки і плану захисту, управління коштами захисту, контролю над ефективністю їх вкладення, виявлення спроб і фактів порушень фінансового стану.

Інвестиційна безпека, безпосередньо є ланкою економічної безпеки, спрямована на недопущення шкоди після ухвалення інвестиційного рішення, запобігання загроз й відповідне зниження ризиків, які надають негативний вплив на реалізацію інвестиційного проекту.

Інвестиційна безпека забезпечується проведенням комплексу політичних, організаційно-технічних та інших заходів, вкладених у зниження інвестиційних ризиків. З державного боку забезпечення інвестиційної безпеки включає гарантії прав патентів, ліцензій і контрактів; поліпшення підприємницького клімату, підтримка політичної стабільності, ставлення суспільства та держави до іноземних інвестицій, стабільність законодавства, регулюючого права власності; зниження фінансових ризиків, конвертованість і стабільність національної валюти; фіксування обмежувальних заходів до руху іноземних капіталів і товарів. Інвестиційна безпека залежить від такого типу чинників: масштаби економіки та ємність ринку, рівень інфляції, ставки оподаткування, потреба у іноземних інвестиціях і валюті.

В рамках економічної безпеки до основних завдань, спрямованих на реалізацію головної мети управління інвестиційною діяльністю підприємства, відносять: забезпечення високих темпів економічного розвитку торговельного підприємства; забезпечення максимізації чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства від інвестиційної діяльності; забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків за необхідного рівня дохідності інвестицій; забезпечення оптимальної ліквідності інвестицій та можливостей швидкого реінвестування капіталу; забезпечення необхідних обсягів та оптимальної структури інвестиційних ресурсів з урахуванням потреб на довготермінову перспективу; підтримання фінансової стійкості та платоспроможності підприємства в процесі здійснення інвестиційної діяльності; пошук і обов'язкове здійснення шляхів прискорення реалізації інвестиційних програм та проектів підприємства [3, с. 35].

Інвестиційні ризики включають у себе ризики отримання прибутків у разі нездійснення певних заходів щодо усунення ризиків; ризики зниження дохідності інвестицій, а саме підвищення відсотків за кредити, зниження дивідендів, небезпеку неотримання позичальником основної частини боргу та відсотків (кредитний ризик); ризики прямих фінансових втрат – біржові ризики, селективні ризики, ризики банкрутства. З часом рівень ризику збільшується для певного активу чи варіанту вкладення

капіталу. Мінімізація інвестиційного ризику може бути забезпечена шляхом диверсифікації тобто урізноманітнення та лімітування інвестиційних вкладень; уникнення певних видів інвестиційних ризиків та їх передача партнерам по інвестиційній діяльності; страхування ризиків зміни цін за контрактами на майбутні періоди.

Слід зазначити, що активна та ефективна інвестиційна діяльність може відбуватися тільки за умов створення, розвитку ринку і нормального функціонування капіталів, їх вільного використання підприємствами (фірмами). Зрозуміло, що тут має діяти багатогранність джерел формування капіталу. Передусім, це власні джерела формування інвестиційного капіталу, до яких належить нагромадження коштів підприємств внаслідок основної діяльності у вигляді амортизаційних відрахувань та отриманого прибутку. Крім того, джерела залучення можуть складатися із заощаджень населення, іноземних інвестицій, кредитів комерційних банків, страхових компаній тощо [4, с. 9].

Отже, торговельне підприємство, в умовах економічної безпеки для залучення інвестицій, повинно для збереження своїх конкурентних позицій постійно здійснювати контроль за станом зовнішнього середовища й оцінювати відповідність його функціонування внутрішніх систем; прогнозувати динаміку зовнішнього середовища й стежити за формуванням основних тенденцій його розвитку; визначати можливі зміни, які прийдеться вносити у внутрішні системи підприємства у зв'язку з відповідними змінами зовнішнього середовища, реагувати на вплив факторів.

Список використаних джерел:

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р., № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Замлинський В.А. Реалізація економічної безпеки в умовах залучення венчурних інвестицій у підприємства продовольчої сфери / В.А Замлинський., О.В. Замлинська // Науковий вісник Херсонського державного університету. -2016. – № 18. (ч. 1). – С. 115-119.
3. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності: навч. посіб // Д.М. Черваньов. – К.: Знання – Прес, 2003. – 622 с.
4. Приходько В.П. Інвестиційна безпека як важливий чинник подолання фінансової економічної кризи / В.П. Приходько // Економічна наука. – 2013. – № 16. – С. 6-9.

Гізатулліна О.М.,

кандидат економічних наук, доцент,
Макіївський економіко-гуманітарний інститут

Маєвська Н.В.,

кандидат наук з державного управління, доцент,
Макіївський економіко-гуманітарний інститут

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

У період економічної нестабільності та інфляції, коли багаторазово посилюються системні ризики в банківській сфері і виникає загроза сталого і динамічного розвитку економіки в цілому, значимість оцінки рівня економічної безпеки банківських установ зростає.

Економічна безпека це такий стан банку, за якого забезпечується його економічний розвиток і стабільність діяльності, гарантований захист ресурсів та здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації [1, с. 6]. Фінансова складова економічної безпеки комерційного банку є важливим інструментом для досягнення його комерційної мети – збільшення прибутку, накопичення капіталу, захисту різних інтересів, а також зміцнення позицій на ринку банківських послуг.

Під фінансовою безпекою банківських установ розуміється такий стан банку, за якого він має можливість ефективно протистояти існуючим загрозам його діяльності, прогнозувати й уникати можливих ризиків, при цьому рух його фінансових потоків є безперервним й достатнім для реалізації стратегії стійкого розвитку [2, с. 55]. Необхідною умовою вирішення завдань забезпечення фінансової безпеки банківської установи є аналітичне дослідження результатів фінансової діяльності банку.

Для оцінки рівнів фінансової безпеки АТ «Райффайзен Банк Аваль» проаналізуємо такі показники фінансової діяльності як:

- активи, зобов'язання, капітал;
- доходи, витрати та прибутки;
- виконання банком обов'язкових економічних нормативів.

Динаміку активів, зобов'язань та капіталу АТ «Райффайзен Банк Аваль» відображають дані таб. 1.

Таб. 1: Обсяг та структура основних балансових показників АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Показник	01.01.2017		01.10.2017		Темп приросту, %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Кошти банків	621942	1,11%	2111177	3,37%	239,45%
Кошти юридичних і фізичних осіб	44376766	79,24%	48823787	78,02%	10,02%
Зобов'язання всього:	45927657	82,01%	52107 066	83,26%	13,45%
Статутний капітал банку	6154516	10,99%	6154516	9,83%	0,00%
Власний капітал банку:	10072078	17,99%	10474987	16,74%	4,00%
Готівкові кошти та їх еквіваленти	10292754	18,38%	13845253	22,12%	34,51%
Активи, призначені для продажу	55275	0,10%	38670	0,06%	-30,04%
Кредити та заборгованість клієнтів	28003966	50,01%	35915681	57,39%	28,25%
Цінні папери у портфелі банку на продаж	1172	0,002%	-	-	-
Основні засоби та нематеріальні активи	2355815	4,21%	2458078	3,93%	4,34%
Інші активи	924626	1,65%	694021	1,11%	-24,94%
Активи всього:	55999735	100%	62582053	100%	11,75%

Складено за даними [3].

Аналіз даних таблиці 1 показав, що спостерігається стабільне зростання практично всіх показників. У період з 01.01.2017 р. по 01.10.2017 р. активи банку зросли на 11,75 % – з 56 млрд. грн. до 62,582 млрд. грн. Переважна більшість основних статей активів банку протягом зазначеного періоду також продемонструвала позитивну динаміку. Так, грошові кошти та їх еквіваленти зросли з 10,293 млрд. грн. до 13,845 млрд. грн., або на 34,51 %. Банк продовжує нарощувати обсяги бізнесу, про що свідчить зростання показника кредитів та заборгованості клієнтів з 28,004 млрд. грн. до 35,916 млрд. грн., або на 28,25 %.

Зобов'язання зросли на 13,45 % до 52,107 млрд. грн. При цьому, кошти юридичних і фізичних осіб збільшилися на 10,02 % до 48,824 млрд. грн., а кошти банків зросли в 3,39 рази – з 621,942 млн. грн. до 2,111 млрд. грн.

За аналізований період власний капітал збільшився на 4 % до 10,475 млрд. грн. Необхідно зауважити, що ключові акціонери АТ «Райффайзен Банк Аваль», Raiffeisen Bank International і ЄБРР, в четвертому кварталі 2015 р. забезпечили збільшення статутного капіталу АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 3,022 до 6,154 млрд. грн. На даний момент банку докапіталізація не потрібна, однак наявність акціонерів, які можуть надати високий рівень зовнішньої підтримки, позитивно впливає на рівень його фінансової безпеки.

Основним чинником впливу на фінансову безпеку є можливість банку отримувати прибуток, тому наступним напрямком аналізу є оцінка доходів, витрат та прибутку банку.

Дані про динаміку окремих статей доходів, витрат та чистого прибутку АТ «Райффайзен Банк Аваль» показано в таб. 2.

Таб. 2: Динаміка фінансових результатів АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Показник	9 міс. 2016 р., тис. грн	9 міс. 2017 р., тис. грн	Відхилення	
			Тис. грн.	Темп приросту, %
Процентні доходи	4934644	5192993	258349	5,24%
Чистий процентний дохід	3609081	4226190	617109	17,10%
Комісійні доходи	2090497	2773760	683263	32,68%
Результат від операцій із іноземною валютою	208728	214853	6125	2,93%
Процентні витрати	1325563	966803	-358760	-27,06%
Комісійні витрати	737846	1081820	343974	46,62%
Адміністративні та інші операційні витрати	2302715	2551660	248945	10,81%
Прибуток / (збиток)	2525026	4032029	1507003	59,68%

Складено за даними [3].

За підсумками 9 місяців 2017 року АТ «Райффайзен Банк Аваль» отримав прибуток в розмірі 4,032 млрд. грн., що на 59,68 % перевищує обсяг прибутку, який отримано за той же період 2016 року.

Чистий процентний дохід за перші три квартали 2017 року зріс на 17,10 % до 4,226 млрд. грн. в порівнянні з тим же періодом 2016 року, при цьому комісійні доходи збільшилися на 32,68 %. Згідно зі звітністю банку ключові статті доходів продемонстрували зростання. Підтримання банком прибуткової діяльності позитивно впливає на рівень фінансової безпеки АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Дотримання економічних нормативів, встановлених НБУ, є ще одним показником фінансової безпеки банківської діяльності, оскільки свідчить про стабільний економічний стан банку, його фінансову надійність. Отже, наступним аналітичним блоком оцінки рівня фінансової безпеки є оцінка виконання банком обов'язкових економічних нормативів (таб. 3).

Таб. 3: Основні нормативи АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Показник	Норматив	01.01.2017		01.10.2017	
		по системі	банк	по системі	банк
Регулятивний капітал (H1)	>120 млн. грн	109653,6	9634759	112653,8	9373636
Норматив адекватності регулятивного капіталу (H2)	>10%	12,69%	26,82%	15,27%	20,07%
Норматив миттєвої ліквідності (H4)	>20%	60,79%	63,56%	53,24%	45,98%
Норматив поточної ліквідності (H5)	>40%	102,14%	68,42%	105,55%	60,13%
Норматив короткострокової ліквідності (H6)	>60%	92,09%	99,14%	97,47%	86,50%
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (H7)	<25%	21,48%	12,62%	20,49%	12,32%
Норматив великих кредитних ризиків (H8)	<800%	308,27%	37,53%	233,41%	12,32%

Складено за даними [3].

Нормативи капіталу АТ «Райффайзен Банк Аваль» відповідають всім вимогам, встановленим НБУ. Норматив регулятивного капіталу (Н1), який на 01.10.2017 р. становив 9,374 млрд. грн., значно перевищує нормативне значення. Норматив адекватності регулятивного капіталу за станом на початок четвертого кварталу 2017 р. дещо знизився порівняно з початком року (на 6,75 %), але залишається помітно вище як нормативного значення НБУ, так і середнього показника по системі.

Нормативи ліквідності Банку мають істотний запас по відношенню до нормативних значень, встановлених НБУ, але були нижче середніх показників по системі.

Отримані результати оцінки рівня фінансової безпеки АТ «Райффайзен Банк Аваль» за фінансовими показниками дають можливість зробити висновок, що в період, що досліджується, банк працював ефективно. За станом на 01.10.2017 р. банк був дуже добре забезпечений регулятивним капіталом, мав хороші значення нормативів ліквідності, а його діяльність за перші дев'ять місяців 2017 р. залишалася прибутковою. Стан фінансової безпеки АТ «Райффайзен Банк Аваль» дає змогу запобігти передбачуваним ризикам у короткостроковому періоді та зберігати та нарощувати свій фінансовий потенціал.

Список використаних джерел:

1. Яременко С.М. Забезпечення економічної безпеки діяльності банків: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / С.М. Яременко. – К., 2010. – 20 с.
2. Гребенюк Н.О. Фінансова безпека банків: система розпізнання загроз та усунення ризиків / Н.О. Гребенюк // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Економічна. – 2016. – Вип. 91. – С. 53-64
3. Квартальні звіти // Офіційний сайт ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.aval.ua/about/bank_reports/.

Польова О.Л.,

доктор економічних наук, доцент

Вінницький національний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Економічна безпека країни, з однієї сторони, є важливою складовою системи національної безпеки, що формує захист національних інтересів, з іншої – є безпосередньою умовою дотримання і реалізації національних інтересів щодо забезпечення фінансування, формування доходів та витрат тощо. В економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття «економічної безпеки», що негативно позначається на формуванні її концептуальних засад. Окремі науковці економічну безпеку розглядають як складну поліструктурну науку про безпеку соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії (особа, домашнє господарство, галузь, регіон, сектор економіки, національна економіка, світове господарство) [1]. Економічна безпека характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери [3].

Економічну безпеку варто розглядати не лише як стан захищеності національних інтересів, але і наявність й можливість застосування інструментів впливу на економічні процеси для гарантування добробуту в довгостроковому періоді. Економічна безпека країни, будучи однією з визначальних складових підсистем національної безпеки країни одночасно має складну структуру, оскільки включає свої складові. Перелік складових економічної безпеки є теж дискусійним, навіть дещо суперечливим. Це пов'язано з тим, що окремі складові національної безпеки, що визначені законодавством, входять до системи економічної безпеки, що викликає низку критичних зауважень

науковців та практиків. Більшість дослідників економічної безпеки дійшли висновку, що основними структурними елементами економічної безпеки, які необхідно застосувати при аналізі економічної безпеки України, є такі: сировинно-ресурсна безпека; енергетична безпека; фінансова безпека; соціальна безпека; інноваційно-технологічна безпека; продовольча безпека; зовнішньоекономічна безпека [2; 5; 6].

Економічна безпека України оцінюється шляхом зіставлення розрахованих індикаторів безпеки з їх пороговими значеннями безпеки [4]. Наявність значного відхилення від порогового значення свідчить про позитивний або негативний вплив на інтегральний рівень певної складової економічної безпеки.

Для забезпечення економічної безпеки необхідно проводити державну політику в цій сфері, враховуючи окреслені раніше загрози. Державна політика національної безпеки в економічній сфері, відповідно до норм законодавства України про національну безпеку [2], повинна передбачати: 1) забезпечення умов для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки; 2) прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів; стимулювання випереджувального розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв; 3) удосконалення антимонопольної політики; створення ефективного механізму державного регулювання природних монополій; 4) подолання тінізації економіки через реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення відпливу капіталів за кордон, зменшення позабанківського обігу грошової маси; 5) забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої і зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, захисту інтересів вкладників, фінансового ринку; 6) здійснення вираженої політики внутрішніх та зовнішніх запозичень; 7) забезпечення енергетичної безпеки на основі сталого функціонування і розвитку паливно-енергетичного комплексу, в тому числі послідовного і активного проведення політики енергозбереження та диверсифікації джерел енергозабезпечення; 8) забезпечення продовольчої безпеки; 9) захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту – поставок продукції, яка може завдавати шкоди національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу; 10) посилення участі України в міжнародному поділі праці, розвиток експортного потенціалу високотехнологічної продукції, поглиблення інтеграції в європейську і світову економічну систему та активізація участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях.

Одним із найважливіших завдань, які стоять перед нашою державою, є створення надійної системи забезпечення економічної безпеки як складової частини цілісної системи гарантування національної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при РНБО України. – К., 2008. – 48 с.
2. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – К.: НІСД. – 1997. – 144 с.
3. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
4. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р., № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
5. Мішина І.Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 / І.Г. Мішина. – Донецьк, 2007. – 235 с.
6. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: монографія / Г.А. Пастернак-Таранушенко. – К.: Київський економічний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.

Муравйова А.О.,

магістрант,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОЦІНКА ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА ТОВ НВО «ІНКОР І КО»

Дослідження фінансових ризиків підприємства є надзвичайно актуальним і необхідним для ефективного управління його діяльністю в сучасних умовах. Воно потребує певних затрат часу та ресурсів, проте дає можливість приймати ефективні рішення у сфері фінансової діяльності, які спрямовані на мінімізацію ризиків, що в свою чергу зменшує ймовірність негативних фінансових наслідків для компанії та забезпечує стабільність її функціонування.

ТОВ НВО «ІНКОР І КО» – один з найбільших виробників хімічної продукції в країнах СНД і Європі. Компанія спеціалізується на переробці фенольної, нафталінової та піридинової сировини, що виробляється на коксохімічних підприємствах. У процесі своєї діяльності ТОВ НВО «Інкор і Ко» функціонує в умовах політичної і економічної кризи, яка відбувається в Україні, в результаті чого постійно стикається з ризиками, зокрема фінансовими. Саме фінансовий ризик є однією з найбільш складних категорій, яка відображає характерні особливості сприйняття підприємством об'єктивно наявних невизначеностей.

В результаті аналізу діяльності ТОВ НВО «Інкор і Ко» [2; 3; 4] виявлено недостатню ефективність управління окремими видами фінансових ризиків. До них належить ризик зниження фінансової стійкості, ризик неплатоспроможності, кредитний, валютний інфляційний та інвестиційний ризики. Зокрема, для діяльності ТОВ НВО «Інкор і Ко» характерні незадовільні показники фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, а також дебіторської заборгованості. Значення відповідних коефіцієнтів наведено в таблиці 1.

Як видно з табл. 1, нижче норми перебувають протягом 2014-2016 років значення коефіцієнта концентрації власного капіталу, коефіцієнта маневреності, коефіцієнта фінансування, а також коефіцієнта фінансової стійкості, що зумовлено наявністю високої частки позикового капіталу. Товариство потребує залучення додаткових фінансових ресурсів для здійснення своєї діяльності, проте, як бачимо обсяги кредиту необхідно зменшувати.

Таб. 1: Відносні показники фінансової стійкості ТОВ НВО «Інкор і Ко» за 2014-2016 роки.

Показник	2014	2015	2016	Норматив
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,39	0,38	0,32	>0,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,61	0,62	0,68	<0,5
Коефіцієнт маневреності	0,28	0,22	0,27	0,3-0,5
Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами	1,43	1,69	1,3	0,5-0,8
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами	0,29	0,32	0,21	>0,1
Коефіцієнт фінансової залежності	2,59	2,64	3,17	>1
Коефіцієнт стійкості	0,74	0,81	0,67	0,75-0,9
Коефіцієнт фінансування	1,59	1,63	2,16	<0,7

Розглянемо динаміку показників ліквідності ТОВ НВО «Інкор і Ко» за 2014-2016 роки, результати зведемо до таблиці 2.

З таб. 2 видно, що не відповідають нормативним значення усіх показників ліквідності, крім коефіцієнта швидкої ліквідності, тобто компанія є неплатоспроможною в середньостроковому та довгостроковому періоді. Це пов'язано із високою часткою необоротних активів та високою часткою позикового капіталу.

Така ситуація зумовлює підвищення ризиковості діяльності та збільшує ймовірність негативних фінансових наслідків, таких як збитки та недоотримання частини доходу.

Для удосконалення системи управління переліченими вище фінансовими ризиками потрібно здійснити ряд заходів, до яких належить оптимізація структури капіталу, оптимізація структури активів та пасивів, оптимізація структури дебіторської заборгованості, запровадження системи прогнозування системи ринкового середовища.

Таб. 2: Динаміка показників ліквідності ТОВ НВО «Інкор і Ко» за 2014-2016 роки.

Коефіцієнт	2014	2015	2016	2015-2014		2016-2015		Норматив
				Абсол. приріст, тис. грн.	Темп прир., %	Абсол. приріст, тис. грн.	Темп прир., %	
Абсолютної ліквідності	0,11	0,12	0,10	0,01	11,92	-0,02	-17,01	0,2-0,25
Загальної ліквідності	1,4	1,44	1,29	0,03	2,49	-0,15	-10,52	>2
Швидкої ліквідності	1,01	1,1	0,98	0,08	8,29	-0,12	-10,69	0,7-0,8
Ліквідності при мобілізації коштів	0,28	0,27	0,21	-0,01	-5,27	-0,06	-21,36	0,5-0,7

Загалом, оптимальною для ТОВ НВО «Інкор і Ко» є структура капіталу, що передбачає від 40-50 % власного капіталу та від 50-60 % позикового капіталу. Незважаючи на певний рівень ризику, така структура характеризується низькою вартістю капіталу, а також високим рівнем рентабельності власного капіталу. Крім того, вона дає можливість формувати додаткові активи при сприятливій кон'юктурі ринку.

Не менш важливим є формування структури активів та пасивів ТОВ НВО «Інкор і Ко», яка дасть змогу покращити показники ліквідності підприємства, та, відповідно, мінімізувати ризик неплатоспроможності.

У структурі пасивів потрібно зменшити частку найбільш термінових та поточних пасивів. Також необхідно скоротити довгострокові пасиви. Для покриття великого обсягу необоротних активів, які необхідні для ефективного функціонування та подальшого розвитку, ТОВ НВО «Інкор і Ко» має значно збільшити частку постійних пасивів. Запропонована структура забезпечить стабільність компанії у довгостроковій перспективі.

Відповідно, структура активів повинна виглядати наступним чином: має збільшитися частка найліквідніших активів, частка активів, що швидко реалізуються та відповідно зменшитися частка активів, що повільно та важко реалізуються (необоротні активи). Оптимізувати структуру майна ТОВ НВО «Інкор і Ко» важливо також для мінімізації кредитного ризику.

Необхідно вжити заходів щодо мінімізації чи нейтралізації фінансових ризиків у майбутньому. До них належить уникнення, диверсифікація, лімітування, внутрішнє та зовнішнє страхування. Причому кожен вид ризику потребує індивідуального рішення залежно від об'єктивних та суб'єктивних обставин [1].

Таким чином, в результаті аналізу факторів ризику діяльності ТОВ НВО «Інкор і Ко» було оцінено ефективність управління фінансовими ризиками підприємства. До основних заходів, покликаних покращити ситуацію ТОВ НВО «Інкор і Ко», належить підвищення значень показників стійкості та ліквідності шляхом оптимізації структури активів (зокрема майна та дебіторської заборгованості) та пасивів (зменшити обсяги кредитів).

Список використаних джерел:

1. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. / М.І. Камлик. – К.: «Атіка», 2015. – 432 с.
2. Фінансова звітність ТОВ НВО «Інкор і Ко» за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/emitent/report/year/xml/show/47287>.
3. Фінансова звітність ТОВ НВО «Інкор і Ко» за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/emitent/report/year/xml/show/70853>.
4. Фінансова звітність ТОВ НВО «Інкор і Ко» за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/emitent/report/year/xml/show/89201>.

**VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»
м. Краків (Польща)**

Право

Рибікова А.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу,
Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ЗАКОНІВ ЗА ЧАСІВ АНТИЧНОСТІ

Проблематика якості нормативно-правових актів за часів Античності знаходилась в колі уваги мислителів через тісний зв'язок із ефективністю правозастосування. Дослідників цікавили питання якості законів та визначення процедурних питань щодо їх прийняття.

Так, Сократ (469-399 рр. до н. е.) відзначав, що закони обов'язкові, якщо не скасовані, інакше неминучі беззаконня і хаос у суспільстві, а законне тотожне поняттю справедливого, недосконалість законів їх не знецінює [1, с. 134-135].

Багато уваги роздумам про природу закону, вимогам до нього присвятив Платон (427-343 рр. до н. е.), який у своєму творі «Закони» звертає увагу на те, якими мають бути закони, зокрема, стислими, детальними та суворими. Він розрізняв правильні та неправильні закони залежно від рівня задоволення ними людей [2, с. 47]. Отже, можемо спостерігати критичну оцінку законів за визначеним критерієм.

Зазначене вище свідчить, що Платон першим з філософів часів Античності звернув увагу як на вимоги до змісту закону, зокрема, дотримання принципу справедливості, рівень задоволеності законами людей, так і на необхідність замислюватись над такою формою закону, яка б найбільше відповідала його змістові.

На думку іншого філософа Античності Аристотеля (384-322 рр. до н. е.) суттєвою якістю закону є його відповідність політичній справедливості і праву як необхідним критерієм. Філософ зазначає, що в основі кожного закону передбачено певного роду право, яке в ньому втілюється. В свою чергу, відступ закону від права означає виродження закону в засіб деспотизму. Володарювання всупереч праву не може бути справою закону [2, с. 50]. На сьогоднішній день даний погляд продовжує свій розвиток в межах теорії природно-правової експертизи нормативно-правових актів як одного з видів правової експертизи.

Отже, вже за часів Античності питання стосовно необхідності вдосконалення законів, критеріїв їх якості і визначення правил їх створення, які стосуються як змісту, так і форми стало предметом філософської думки.

Відомим є той факт, що історично найбільш розвинуте позитивне право виникає саме в Римській імперії, і саме там глибоко досліджують питання, пов'язані як зі створенням якісних законів, так і з проблемами реалізації складної, розгалуженої системи законодавства.

Роздуми про стилі юридичної мови і про те, якою вона повинна бути, можемо знайти у Плінія в його листах (лист 20) [3], Цицерон Марк Туллій (106-43 рр. до н. е.) приділив увагу вимогам до форми законів, зокрема щодо змісту і структури закону [4, с. 44-45].

Скласти уявлення щодо стану законодавства тих часів можна на підставі листа імператора Юстиніана до квестора Трибуніана, в якому він висловлює своє занепокоєння з приводу того, що всі галузі законів, створені від часів заснування міста Риму і які виходять від Ромулових часів, знаходяться в такій плутанині, що вони поширюються безмежно і не можуть бути охоплені жодними властивостями людської природи. Він також висловлює поради, які стосуються змісту законів, зокрема, стосовно усунення надмірно довгих висловлювань, відкидання зайвого або недостатньо досконалого, виправлення неправильно написаного [5, с. 153-154].

Так, в третьому фрагменті Титул III першої книги Дигест Юстиніана вказується, що норми права слід встановлювати для тих випадків, які відбуваються часто, а не одного разу [6].

Отже, під час проведеної Юстиніаном кодифікації відбувалося ґрунтовне вивчення законів на предмет відповідності їх певним правилам.

Тобто очевидним є те, що одночасно із створенням складної системи законодавства виникає потреба у її вдосконаленні, у розробці правил створення норм і системи, яка буде забезпечувати їх дотримання.

На прикладі праць філософів часів Античності можемо простежити становлення поглядів щодо необхідності визначення та підтримання відповідного рівня якості законів, порядку їх розгляду та реалізації.

Із становленням системи законодавства юристи тих часів стикались із проблемами щодо неузгодженості окремих положень законів між собою, незрозумілістю мови законодавця, неоднаковим тлумаченням змісту законів та іншими, які виникали в правозастосуванні.

Тому цілком логічним був пошук шляхів вдосконалення системи законодавства та розробка пропозицій щодо вдосконалення як форми закону, так і його змісту.

Список використаних джерел:

1. Воспоминания о Сократе / Ксенофонт; пер. и послесл. С.И. Соболевского]. – М.: Наука, 1993. – 379 с.
2. Демиденко Г.Г. Історія вчень про право і державу: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / Г.Г. Демиденко. – Х.: Консум, 2004. – 432 с.
3. Плиний Младший. Письма Плиния Младшего: кн. I-X / изд. подгот. Сергеенко М.Е., Доватур А.И. – М.: Наука, 1983. – 407 с.
4. Андрусяк Т.Г. Історія політичних та правових вчень: навч. посіб / Т.Г. Андрусяк. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 220 с.
5. Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана: пособ. / под ред. Л. Кофанова. – М.: Зерцало, 1997. – 608 с.
6. Суд и судьи в избранных фрагментах из Дигест Юстиниана / под. ред. Л.Л. Кофанова; пер. с латинского. – М.: Статут, 2006. – 734 с.

Міхайліна Т.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Бєлікова А.В.,

студентка 2 курсу СО «Магістр»,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПРАВОСВІДОМІСТЬ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА

Інформаційна безпека держави виступає однією з базових складових національної безпеки, що, тим не менше, не заважало їй залишатися недооціненою в нашій країні протягом останніх десятиліть. Переосмислення ролі інформаційної безпеки співпало у часі із її кризою, яка, разом з іншими чинниками, виступила детермінантою військової експансії проти України.

Науковий дискурс у численних публікаціях з досліджуваної проблематики свідчить про актуалізацію питань інформаційної безпеки та намагання експоненціального підвищення її рівня, на що науковцями-правниками пропонується спрямувати технічні, правові, організаційні та інші засоби. Жодним чином не применшуючи значення перелічених засобів та визнаючи корисність і необхідність їх комплексного застосування, разом з тим, варто звернути увагу на інститут правосвідомості населення, що набуває міждисциплінарних феноменологічних властивостей та виступає одночасно і як об'єкт інформаційного впливу, і як потужний інструмент протидії йому.

У якості об'єкту інформаційного впливу та інформаційної безпеки в цілому правосвідомість виступає у тому сенсі, що сучасне постіндустріальне суспільство пов'язано із перенасиченням інформацією, серед якої виділяється як корисна, цільова для певної особи, так і „інформаційний шум». У ніби-то незначущі інформаційні факти, які у невизначеній кількості безперервно сприймає будь-яка людина, нескладно „вбудувати» інформаційні моделі, які мимоволі сприйматимуться особою як істинні, формуватимуть її світосприйняття.

Деструктивний інформаційно-психологічний вплив на особу здійснюється за допомогою різних засобів і методів та побудований на впровадженні недостовірної інформації, що призводить до мен-

тального забруднення в інформаційному середовищі держави. Як слушно зазначає С. Яременко, складність природи інформаційно-психологічного впливу на правосвідомість особи полягає у тому, що прийоми такого впливу використовують несвідомі процеси автоматизованої обробки інформації, які погано піддаються свідомому контролю та корекції. При цьому такий запобіжний засіб, як інформування про можливість ментального забруднення, має обмежену ефективність, оскільки особи схильні переоцінювати здатність корегувати своє ставлення до хибних суджень [1, с.71]. Причому небезпека полягає у тому, що цілеспрямованому впливу піддаються не точкові уявлення особи, а цілісна картина світу, яка врешті-решт зачіпає і сферу правових настанов, кінцевим результатом чого є, як правило, виступають деформовані види правосвідомості. І це вигідно агресору, оскільки негативні форми правосвідомості в подальшому гратимуть йому на руку, гальмуватимуть процеси реформування та побудову громадянського суспільства.

Заради справедливості зазначимо, що деформації правосвідомості характерні тією чи іншою мірою на всіх етапах розвитку соціальних систем, проте у період загострення інформаційного протистояння вони досягають критичного рівня і суттєво ускладнюють формування позитивно-ціннісного ставлення до права, довіри до державно-правових інституцій, втілення в життя ідеалів правової держави. Тому правосвідомість в умовах загострення інформаційного протистояння стає об'єктом негативних інформаційно-психологічних впливів, які застосовуються державою для досягнення цілей інформаційної війни. Сутність інформаційно-психологічного впливу полягає у чітко організованому цілеспрямованому застосуванні спеціальних інформаційних засобів і технологій для внесення деструктивних змін у правосвідомість окремої особистості та суспільства з метою формування викривленого психоінформаційного простору, руйнування ціннісно-правових усталених орієнтирів.

Інформаційно-психологічні впливи призводять до виникнення численних соціокультурних патологій, найнебезпечнішою з яких виступає стрімке поширення деформацій правосвідомості, зокрема правового нігілізму, не тільки серед окремих громадян, а також посадових осіб органів публічної влади (які за певних умов можуть виступати і в ролі „провідників» таких деформацій).

Але розгорнутий аналіз колективної та індивідуальної правосвідомості довів, що її високий рівень та позитивні форми (види) відіграють роль своєрідного бар'єру на шляху зовнішній інформаційній інтервенції. Так, окремим чинником, який є запорукою успішності застосування інформаційно-психологічних впливів виступає відсутність базової правової медіаосвіти та Інтернет-освіти. Адже, особи з високим рівнем правосвідомості і базовими знаннями у сфері інформаційно-комунікативних технологій значно менше піддаються подібним зовнішнім впливам внаслідок усвідомленого сприйняття державно-правових інституцій як необхідного впорядковуючого елементу соціальної системи.

У контексті цього, актуальним виступає проблема державних програм впровадження і розвитку такої освіти в Україні, зокрема значну роль у цьому можуть відігравати громадські організації. Так, наприклад, інформаційний центр Майдан Моніторинг у багатьох містах України проводить ознайомчі лекції на теми психологічної безпеки особистості в мережі Інтернет у період ведення інформаційних війн, залучають громадян до участі у різноманітних інформаційних проектах, популяризують ідеї інформаційної освіченості.

Високий рівень правосвідомості і правової культури дає значні переваги щодо адекватного сприйняття ситуації у інформаційному вимірі і певним чином дозволяє оцінювати правову позицію і правові можливості суб'єктів інформаційного впливу; визначати правові перспективи їх пропозицій, ідей, закликів; прогнозувати правові наслідки реалізації намірів суб'єктів інформаційного впливу, зокрема їх оцінки на державному і міжнародному рівні [2, с.136-137]. Окрім цього, практично складно впливати на правосвідомість, якщо вона є активною, орієнтованою на самостійне ініціативне пізнання правової реальності.

Таким чином, єдиним ефективним засобом протидії деструктивним інформаційно-психологічним впливам на свідомість особи виступає забезпечення активної і стійкої правосвідомості у поєднанні з базовою освіченістю в сфері використання медіа-ресурсів та інформаційно-комунікативних технологій. Тобто технічні, юридичні та психологічні інструменти не повинні застосовуватись у відриві один від одного, а становити єдиний узгоджений механізм. Так, досягнення високого рівня правосвідомості є неможливим без розробки системи „перехоплення» інформаційних приводів та створення „зво-

ротньої хвилі» щодо них, які власне базуються на розумінні технічної складової інформаційних систем, проте наразі повністю інтегрувалися із засобами соціальної інженерії та правовими засадами побудови захищеного, але, разом з тим, відкритого інформаційного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Яременко С.О. Феномен ментального забруднення у сучасному інформаційному середовищі: необхідність кримінально-правового захисту / С.О. Яременко // Інформація і право. – 2015. – № 2(14). – С.64-74.
2. Тихоміров О.О. Правові гарантії захищеності людини в процесі інформаційного протиборства / О.О. Тихоміров // Інформація і право. – 2014. – № 2(42). – С.136-137.

Міхайліна Т.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ДЕФЕКТИ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАВОСВІДОМІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА: АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ

Ефективність правових приписів полягає в досягненні мети правового регулювання певних суспільних відносин та зумовлюється значною кількістю факторів. Теоретики права стверджують, що знання умов ефективної дії різноманітних чинників дозволяє з'ясувати причини, які знижують ефективність приписів НПА, оптимізувати процес правового регулювання [1, с.4]. Така оптимізація здійснюється за допомогою внесення відповідних рекомендацій: залишити норми без змін, але вдосконалити практику їх застосування; скасувати чи змінити їх у той чи інший спосіб; доповнити систему права новими нормами визначеного змісту тощо [2, с.112]. Викладене дозволяє стверджувати, що серед чинників, які впливають на ефективність регулювання, вагому роль відіграє якість законодавства. При цьому, дефектність законодавства суттєво обмежує можливості його реалізації в цілому та знижує якість правозастосування зокрема.

Серед дефектів законодавства найчастіше згадують колізію та конкуренцію правових норм, прогалини в праві та порушення вимог юридичної техніки.

Колізія та конкуренція правових норм являють собою різні за своєю правовою природою явища, що перетинаються у точці правозастосовчого випадку лише у разі, коли у конкуренцію вступають колізуючі норми. Це дозволяє зробити висновок про існування колізії без конкуренції, як об'єктивної наявності дефектів законодавства до того часу, доки на практиці не виникне необхідність вибору однієї з норм на основі колізійних. Також постійно виникає і конкуренція правових норм без наявності колізії між ними. Варто зазначити що це є абсолютно нормальною ситуацією для правозастосування, і кожний випадок кваліфікації суспільних відносин є ніщо інше як конкуренція норм права за можливість застосування у кожній конкретній ситуації. Причому суперництво норм породжується не їх протиріччям одна одній, а багатоманітністю суспільних відносин та їх фактичними особливостями, що й породжує складності їх кваліфікації. Тобто колізія та конкуренція правових норм можуть виникати одночасно лише тоді, коли у межах одного правозастосовчого випадку вступають у конкуренцію дві чи більше колізуючі норми.

Усунення колізії законодавцем (виключно через процес правотворчості), рівно як і правильна кваліфікація фактів суспільного життя при конкуренції правових норм, а тим більше одночасне подолання конкуренції колізуючих правил поведінки, вимагає наявності в законодавця чи правозастосувача надвисокого рівня правосвідомості та безумовного володіння юридико-технічними засобами складання правових текстів, про що неодноразово згадувалось у науковій літературі. Тим не менше, правильна реалізація правових приписів за наявності високого рівня колізійності права нерозривно

пов'язана із правосвідомістю усіх адресатів правових норм. Низький рівень правосвідомості неодмінно підштовхуватиме до рішення скористатися недоліками законодавства. Високий же рівень правової активності натомість спонукатиме, по-перше, уявити реальний зміст правової норми для подальшого адекватного втілення його у життя, а, по-друге, – через інституції громадянського суспільства привернути увагу законодавця до необхідності усунення відповідного дефекту.

Під прогалиною в праві розуміється повна відсутність норми чи її частини за одночасної наявності суспільних відносин, які потребують правового регулювання. Якщо колізійність права завжди підкреслює вади правотворчого процесу, то прогалини можуть в рівній мірі як виникати внаслідок зазначеної причини, так і віддзеркалювати цілком об'єктивне відставання права від соціально-економічних відносин.

На думку окремих авторів, найбільш безпечними серед прогалин є прогалини, обумовлені незнанням сутності явища, яке регулюється [3, с.793], але таке твердження не витримує критики. „Незнання» сутності явища, в яке планується здійснити юридичне втручання, вказує на повну відсутність або неправильну організацію здійснення соціологічних досліджень у галузі права, що породжує низьку соціальну обумовленість права та є однією з базових причин його неефективності.

Шляхами „боротьби» з прогалинами у праві виступають їх заповнення та подолання. Засобами ж останнього виступають три рівні аналогії. Як вірно зазначає С. Шмаленя, прогалини у праві шляхом застосування аналогії права не ліквідуються, оскільки це компетенція виключно правотворчих органів [4, с.10]. Аналогія при цьому виступає ситуативним рішенням проблеми і зовсім не виключає її повторення в майбутньому.

Зазначене вказує на те, що наявність значної кількості прогалин в праві є індикатором якості правотворчості, але навіть об'єктивні прогалини каталізують правосвідомість всіх без винятку суб'єктів права. Проте вектор її реалізації буде суттєво варіюватися залежно від ролі, функцій та місця певної особи, організації чи державного органу в системі суб'єктів права.

Ще одним дефектом законодавства, про який говорять значно менше, ніж про попередні, можна назвати надмірність правового регулювання, яка властива всім без винятку системам соціалістичного та пострадянського права. З одного боку, це є підкресленням провідної ролі держави щодо права, а також свідчить про низький рівень сегментації суспільних потреб у правовому регулюванні, коли легше вдатися до зарегульованості певних відносин, ніж визнати, що не всі факти суспільного життя потребують втручання держави.

Крім того, надмірне регулювання завжди призводить до обмеження автономії громадянського суспільства та гальмування його розвитку, оскільки звужує простір для активності.

Таким чином, правосвідомість виступає як відправною точкою більшості дефектів права, так і запорукою правореалізації в контексті значної кількості вад у законодавстві та інших джерелах права. Особливого значення набуває правосвідомість суб'єктів правозастосування, оскільки даний процес майже завжди пов'язаний із реалізацією дискреційних повноважень, а дефектність законодавства ще більшою мірою розкриває професійні та моральні якості судді чи іншої посадової особи. Тим не менше, не слід абстрагуватись від правосвідомості адресатів правових норм, адже їх мотивація на здійснення правомірної поведінки виступає чи не єдиною гарантією правопорядку у ситуації значної кількості дефектів права.

Список використаних джерел:

1. Пашков А.С. Эффективность правового регулирования и методы ее выявления / А.С. Пашков, Д.М. Чечот // Сов. государство и право. – 1965. – №8.
2. Савчук С.В. Юридична соціологія: предмет та місце в системі юридичних наук / С.В. Савчук. – Чернівці: Рута, 2003. – 240с.
3. Горев А.И. О про белых в информационном законодательстве / А.И. Горев // Правотворческие ошибки: понятие, виды, практика и техника устранения в постсоветских государствах: материалы Межд. науч.-практ. круглого стола (29-30 мая 2008 г.). – М.: Проспект, 2009. – С. 792-802.
4. Шмаленя С.В. Особливості застосування аналогії права при вирішенні юридичних справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / С.В. Шмаленя; Львівський національний університет ім. Івана Франка. – Л., 2009. – 21 с.

Бикова С.В.,

кандидат психологічних наук, доцент,

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ОСОБЛИВОСТІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Правосвідомість являє собою ту сферу свідомості, яка відображає правову дійсність у формі юридичних знань і оцінних відносин до права і практики його реалізації, соціально-правових установок, ціннісних орієнтацій, переконань, що регулюють поведінку людей у юридично значущих ситуаціях [1].

Студенти та молодь є найбільш активною рушійною силою соціальних перетворень, що проходять у нашій країні. Саме молодь буде втілювати в життя правові реформи, що розпочинаються зараз. Від участі молоді залежить майбутнє нашої держави. Тому вивчення правосвідомості цієї категорії населення заслуговує на особливу увагу.

Правова держава вимагає від суспільства рішення цілого комплексу проблем. Одним з важливих аспектів, що затримує суспільний поступ у цьому напрямку і на який варто звернути пильну увагу, є невисокий рівень правової свідомості значної частини населення України, зокрема, студентської молоді.

Необхідність знання та розуміння громадянами України правових норм, з яких складається законодавство України, не викликає сумніву. Вимоги до молоді мати знання всіх правових норм, якщо їх діяльність не пов'язана з юриспруденцією, не висуваються, однак уміння застосовувати потрібну правову норму в ході здійснення своєї професійної діяльності – необхідність для кожного працівника

Особливу форму суспільної свідомості, що являє собою сукупність поглядів про чинні та бажані правові норми, про законне і незаконне, про права і обов'язки, про правомірність чи неправомірність тієї чи іншої поведінки – це і є правосвідомість.

Однією із підструктур правосвідомості є правова психологія, що вивчає переживання, почуття, настрої, звички, стереотипи, які виникають у людей у зв'язку з правовими нормами і практикою їх реалізації. Вона є стихійним пластом правової свідомості. Так, проявами правової психології є почуття справедливості, повага до прав і свобод людини, нетерпимість або, навпаки, байдужість до беззаконня, страх перед відповідальністю, емоційна реакція на правові явища. Правова психологія, разом із раціональними елементами, містить елементи несвідомого і підсвідомого (інтуїція, афект, звичка, паніка тощо). Ірраціональний компонент правової психології може активно впливати на формування як правомірної, так і протиправної поведінки.

Подолання деструктивних наслідків деформації правосвідомості в деяких сферах життєдіяльності є не тільки конституційним принципом, а і однією із складових культури громадянина. До форм деформації правосвідомості поряд з правовим нігілізмом, відносять правовий ідеалізм (романізм), правовий інфантізм, дилетантизм та правову демагогію, як форму «переродження правосвідомості». Нажаль, практично всі ці прояви мають місце в різних сферах життєдіяльності.

Так правовий нігілізм (від лат. nihil – ніщо, нічого) – вид деформації правосвідомості особи, суспільства, соціальної групи, що характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, запереченням значущості норм і принципів права або зневажливым до них ставленням, однак виключає злочинний намір [2]. Нерідко закон в індивідуальній правосвідомості з'являється у вигляді державного обмежника, якому не слід підкорятися, а необхідно протистояти. Такий психічний стан робить суб'єкта потенційно небезпечним для суспільства, тому що протиправна установка, яка сформувалася в нього, здатна породити правопорушення, включаючи злочин. Тому правовий нігілізм розглядається як найбільш істотний прояв деформації правосвідомості. Протилежним до правового нігілізму явищем є правовий ідеалізм (правовий романтизм). Правовий ідеалізм – вид деформації правосвідомості особи, суспільства, групи, що характеризується переоцінкою (фетишизацією) можливостей права, уявленням про нього як про вищу цінність, яка підкоряє собі всі інші цінності [3]. Правовий ідеалізм сприймає право як чудодійний засіб, здатний змінити світ, ошчасливити людей, створити досконале суспільство і державу. Покладаючи

на право надмірні надії, правовий ідеалізм є не меншою загрозою для суспільства, ніж правовий нігілізм. Наївна віра у можливість законів вирішити усі проблеми призводить до розчарування, коли закон виявляється не правовим або недосконалим з точки зору юридичної техніки, коли норми права «не працюють» через відсутність необхідних механізмів їх реалізації. Щодо правового інфантізму це вид несформованої правової свідомості особи як результату відсутності не тільки глибоких правових знань, але й потреби в юридичній поінформованості, неготовності діяти відповідно до чітких правових приписань. Образ права в інфантільній свідомості з'являється як якийсь безформний утвір з неясними контурами й призначенням. Будучи учасником правовідносин, суб'єкт із такою свідомістю не вникає в права та обов'язки сторін, урегульованих правом, ставиться до права байдуже. За своїм значенням правовий дилетантизм - сумішний з правовим інфантізмом вид деформації правосвідомості особи, яка ознайомлена з правом, але легковажно до нього ставиться, що виражається у поверховому судженні про закон або юридичну ситуацію, довільному тлумаченні правових норм і принципів, частому ігноруванні принципу презумпції невинуватості та ін. Найбільш небажаним результатом трансформації, для суспільств є правова демагогія – вид деформації правосвідомості особи, що виявляється в системі обману правового характеру; спекуляцією цінністю права, здійснюється свідомо [2]

Серед шляхів подолання негативних наслідків деформації правосвідомості найважливішими вбачається підвищення рівня правової культури. Формування нової генерації з високим рівнем правосвідомості може відбуватися при умовах соціально-психологічної підтримки, інформаційної підтримки, цілеспрямованої освітньо-просвітительської, духовно-ідеологічної діяльності держави. Предметним інструментарієм для досягнення підвищення рівня правової культури можуть бути традиційні заходи такі, як: фокус групи, круглі столи, тренінги, семінари, конференції, організація тематичних сторінок у засобах масової інформації тощо. Поінформованість про право, правові норми залежить як від власної соціально-правової практики індивідів, так і від правових традицій суспільства.

Таким чином, реальне подолання деформації правосвідомості можливе лише в результаті систематичної послідовної діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, комплексних заходів по правовому вихованню та підвищенню правової культури.

Список використаних джерел:

1. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави / І. Голосніченко // Право України. – 2005. – № 4. – С. 24-25.
2. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 584 с.
3. Немов Р.С. Психологія: учеб. в 3 кн. / Р.С. Немов. – М.: ВЛАДОС, 2003. – Кн. 1. – 688с.

Бурбеца В.В.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПОНЯТТЯ МАЛОЗНАЧНОСТІ ДІЯННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

У практиці боротьби з криміналізацією в сучасних умовах все частіше мають місце діяння, які вважаються формально злочинними, проте мають відмінності від кримінальної протиправної поведінки за своєю суттю. У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває поняття малозначності діяння. Вважається, що правова природа малозначності діяння специфічна і неоднозначна, саме тому їй необхідно приділити значно більше уваги.

Поняття малозначності діяння визначене в ч. 2 ст. 11 Кримінального кодексу України (далі – КК України): «Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі» [1, с. 8]. Малозначність діяння є підставою для невизнання скоєного діяння злочином.

Верховний Суд України на засіданні Судової палати у кримінальних справах 24 грудня 2015 року, розглядаючи справу № 5-221 кс 15, виокремив основні аспекти встановлення малозначності діяння в контексті положень ч. 2 ст. 11 КК України. Так, правозастосовні органи мають право покладатися на малозначність діяння лише за наявності одночасно трьох умов:

1) формальна наявність у вчиненому діянні ознак складу злочину, передбаченого КК, тобто всіх тих передбачених у законі ознак, що у відповідній статті (частині статті, пункті) Особливої частини КК характеризують певний склад злочину: об'єкта злочину, об'єктивної сторони складу злочину, суб'єкта та суб'єктивної сторони складу злочину.

Діяння, яке не містить хоча б однієї ознаки складу злочину, не може визнаватися малозначним, з огляду на те, що воно не містить повного складу (усіх необхідних ознак, про які йшлося вище). У разі, якщо у зв'язку із вчиненням такого діяння було відкрито кримінальне провадження, під час якого встановлено відсутність хоча б однієї із ознак складу злочину – це є підставою для його закриття. Малозначність діяння передбачає, що склад злочину наявний у повному обсязі, однак діяння не становить суспільної небезпеки, яка є типовою для певного злочину;

2) малозначне діяння не становить суспільної небезпеки, яка є типовою для певного злочину. Це виражається в тому, що воно не заподіює взагалі шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству чи державі, або заподіює їм явно незначну (мізерну) шкоду;

3) малозначне діяння не повинно бути суб'єктивно спрямоване на заподіяння істотної шкоди. Якщо існує невідповідність між фактично вчиненим малозначним діянням і умислом, спрямованим на заподіяння істотної шкоди, має наставати кримінальна відповідальність за замах на той злочин, який особа бажала вчинити.

На встановлення малозначності діяння жодні інші фактори, крім вказаних вище обов'язкових умов, не впливають [2].

На думку, Т.Є. Козенка, малозначне діяння треба відрізняти від малозначного злочину. Малозначний злочин – це діяння суспільно небезпечне, протиправне, винне і карне, але відрізняється від інших категорій злочинів тільки меншим ступенем суспільної небезпеки. Особа, яка вчинила малозначний злочин, може бути звільнена від кримінальної відповідальності та покарання, але не в силу відсутності складу злочину, а з інших причин. Особа ж, яка вчинила малозначне діяння, ні за яких умов не може бути звільнена від відповідальності, бо в її діях немає ознак складу злочину у зв'язку з відсутністю суспільної небезпеки [3, с. 187].

Підводячи підсумок, можна зазначити, що малозначність, як ознака діяння, відіграє важливу роль в кримінальному праві. Дане поняття допомагає краще зрозуміти сутність однієї з основних категорій кримінального права – суспільної небезпечності і служить, свого роду, фільтром для правозастосовної практики, відсіюючи випадки незначного порушення кримінального закону.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2017 року: – К: ПАЛИВОДА А.В., 2017. – 212 с.
2. Правовий висновок Верховного Суду України у справі про перегляд судового рішення з підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції норми частини другої статті 11 КК про малозначність діяння у подібних правовідносинах, що зумовило ухвалення різних за змістом судових рішень від 27.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/64F728DDB8911B29C2257F47002EC6C1?OpenDocument&Highlight](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/64F728DDB8911B29C2257F47002EC6C1?OpenDocument&Highlight).
3. Козенко Т.Є. Критерії та ознаки малозначності діяння за кримінальним законодавством України / Т.Є. Козенко // Наукові записки. Спеціальний випуск. – 2000. – С. 186-189.

Адамова В.С.,

студентка,

Навчально-науковий Юридичний інститут Національного авіаційного університету

ВІКТИМОЛОГІЯ, ВІКТИМНІСТЬ, ВІКТИМІЗАЦІЯ

Питання жертви злочину, у наш час, набуває особливої актуальності, адже необхідність вивчення жертви злочину пояснюється тим, що особа потерпілого та поведінка такої особи мають велике значення не лише для кваліфікації злочину, а й для вивчення та запобігання злочинності, оскільки різні характеристики особи, особливості поведінки впливають на збільшення або зменшення віктимності особи, отже, безпосередньо пов'язані з характером злочину.

Віктимологія – це комплексне вчення про осіб, що перебувають у кризовому стані (жертви злочинів, стихійних лих, катастроф, економічного і політичного відчуження, біженці, вимушені переселенці та ін.), а також заходи допомоги таким жертвам [1].

Як зазначав у свій час Л.В. Франк: «Віктимологія передбачає, що поведінка людини може бути не лише злочинною, але й необачною, ризикованою, легковажною, провокаційною, отже, небезпечною для себе самої, що збільшує ймовірність злочинного посягання на неї.

У цьому сенсі додаткового значення набувають інші характеристики особи: її вік, стать, соціальний статус, професія, готовність діяти в критичній ситуації певним чином, навколишнє середовище, конкретна ситуація, поведінка третіх осіб тощо. Поєднання цих суб'єктивних та об'єктивних факторів (можливо, деяких із них) і їх взаємодія визначають можливість та «здатність» тієї чи іншої особи стати потерпілим від злочину» [2].

Сучасна віктимологія реалізується в декількох напрямках:

1) загальна фундаментальна теорія віктимології, що описує феномен жертви соціально небезпечного прояву, його залежності від соціуму і взаємозв'язку з іншими соціальними інститутами і процесами.

2) приватні віктимологічні теорії (кримінальна віктимологія, деліктна віктимологія, травматична віктимологія й ін.);

3) прикладна віктимологія (емпіричний аналіз, розробка і впровадження спеціальних технік превентивної роботи з жертвами, технологій соціальної підтримки, механізмів реституції і компенсації, страхових технологій і т. д.) [1].

Віктимологія оперує такими основними термінами: «жертва», «потерпілий», «віктимність» і «віктимізація».

Віктимність (або віктимогенність) – це набуті людиною фізичні, психічні й соціальні риси та ознаки, котрі можуть зробити її схильною до перетворення на жертву.

Віктимність можна розуміти у двох значеннях:

1) як схильність окремих людей стати жертвою (в кримінологічному аспекті – жертвою злочину);

2) як нездатність суспільства і держави захистити своїх громадян.

У кримінологічній літературі віктимізацію тлумачать як процес і результат перетворення особи або соціальної групи на жертву злочину (злочинних посягань). Наприклад, коли особі приписується вища загроза і дискримінованість, ніж є насправді: у сучасній феміністичній риторичі жінки частіше, ніж є насправді, виставляються жертвами сексизму та дискримінації [3].

На думку Д.В. Рівмана, віктимність окремої особи (індивідуальна віктимність) – це об'єктивно властива людині, але не фатальна здатність, схильність стати за певних обставин жертвою злочину. Вчений зазначає, що віктимність можна визначити як нездатність протистояти злочинцеві; сукупність чинників робить цю нездатність об'єктивною (незалежною від жертви) або залишає її на рівні суб'єктивного «небажання або невміння».

Крім цього, він переконаний, що масова віктимність «є в прямій залежності від стану злочинності: чим більшим є рівень злочинності у суспільстві, тим вищими є шанси будь-якої особи стати

жертвою злочину». Більше того, залежно від особових якостей і поведінки конкретного індивіда міра його вразливості, тобто віктимності, може бути вище якоїсь середньої (це підвищена віктимність), але може бути і менше (це знижена, мінімізована віктимність). В усякому разі, індивід не набуває віктимності, навпаки, він просто не може бути не віктимним, оскільки є членом суспільства, в якому не ліквідована злочинність, а отже, і об'єктивна можливість стати жертвою злочину [4, с. 9].

Схематично, віктимізацію можна поділити на декілька етапів:

- виникнення віктимності;
- утворення криміногенної ситуації;
- реалізація віктимності злочинним посяганням;
- посткримінальна поведінка жертв злочинів.

Об'єктом віктимізації виступають охоронювані кримінальним законом суспільні відносини, учасниками яких є особи, блага, права та інтереси яких поставлені під загрозу злочинних посягань, а суб'єктом є особи, благам, правам чи інтересам яких реально заподіяно злочином шкоду. Об'єктивна сторона віктимізації включає ситуацію, за якої відбувалося посягання (місце, час, спосіб заподіяння шкоди), а також поведінку жертви. Суб'єктивна сторона – це «вина» жертви, мотиви і цілі її віктимної поведінки [5].

На загально-суспільному рівні віктимізація пов'язана із процесом криміналізації різних сфер суспільного життя та віктимогенним потенціалом суспільства. Іноді говорять, що причиною масової віктимізації є сама злочинність, оскільки утворення жертв злочинів – це наслідки злочинності, її ціна. Між тим, криміналізація різних видів суспільних відносин не зводиться лише до процесу вчинення злочинів та появи нових жертв злочинів. Вона полягає також в об'єктивній загрозі поставленим під кримінально-правову охорону суспільним відносинам. Загроза заподіяння шкоди охоронюваним кримінальним законом правам та інтересам громадян існує щодо невизначеного кола членів суспільства. Теоретично, кожен, хто проживає у державі із певним рівнем злочинності, так чи інакше, ризикує стати жертвою злочину, у зв'язку з чим автоматично стає носієм потенційної віктимності [5].

Отже, наука віктимологія – це міждисциплінарна область, що досліджує віктимізацію, тобто процес становлення жертвою злочину та саму «віктимність», тобто схильність особи стати жертвою.

На підставі наведеного можна зробити висновки, що, по-перше, жертва злочину (потерпілий) є істотним елементом у процесі скоєння злочину. Проблема жертви злочину є однією з основних у кримінології, адже жертвою може бути будь-яка особа, а також злочин може посягати на будь-яку організацію, суспільство, державу чи міжнародний порядок. Злочинність створює для них загрозу ушкодження чи знищення.

По-друге найперспективнішим напрямом вирішення проблеми віктимності злочинів є дослідження віктимної поведінки жертви, враховуючи як і чому у особи підвищена здатність унаслідок тих чи інших обставин стати жертвою злочину.

Список використаних джерел:

1. Загвязинский В.И. Социальная педагогика. Учебник для бакалавров / В.И. Загвязинский, О.А. Селиванова // Юрайт-Издат. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/47328/pedagogika/sotsialno_pedagogichna_viktimologiyi.
2. Франк Л.В. Виктимология и виктимность / Л.В. Франк. – Душанбе: Ирфон, 1972. – С. 34.
3. Віктимізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://msmua.org/віктимізація.html>.
4. Ривман Д.В. Виктимологические факторы и профилактика преступлений / Д.В. Ривман, 1795. – 153 с.
5. Голіна В.В. Віктимізація в Україні: стан, детермінанти, запобігання / В.В. Голіна, Б.М. Головкін // Кримінологія: Загальна та Особлива частини. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib-net.com/content/9624_Viktimizaciya_v_Ykraini_stan_determinanti_zapobigannya.html.

Беспаль О.Л.,

асистент кафедри кримінального права і процесу,

Навчально-науковий Юридичний інститут Національного авіаційного університету

ДІТИ-ЖЕРТВИ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Відповідно ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Життя та здоров'я є невід'ємними, природними правами, які гарантуються Основним законом України та охороняються нормами Кримінального кодексу України. Насильство в сім'ї щодо дітей є однією з причин порушення зазначених природних прав людини. Проте, якщо говорити про статистичну інформацію щодо кількості дітей, які є потерпілими від насильства в сім'ї, то офіційні джерела (Генеральна прокуратура України) надають зальну кількість малолітніх та неповнолітніх потерпілих від насильства в сім'ї, яка охоплює всі види насильства (див. таб. 1). На жаль, офіційна статистика не відображає кількість потерпілих дітей, залежно від виду насильства: фізичне, психічне, сексуальне та економічне. Особливо це стосується злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються в сім'ї щодо дітей.

Таб. 1: Відомості про потерпілих від насильства в сім'ї за 2013-2016 роки.

		2013	2014	2015	2016
Всього потерпілих осіб від насильства в сім'ї		2247	943	1005	1308
Кількість дітей, які потерпіли від насильства в сім'ї		333	162	119	157
% від загальної кількості потерпілих осіб від насильства в сім'ї		14,8%	17,2%	11,9%	12%
З них:	Неповнолітніх	116	60	40	52
	% від загальної кількості дітей, які потерпіли від насильства в сім'ї	34,8%	37%	33,6%	33,1%
	Малолітніх	217	102	79	105
	% від загальної кількості дітей, які потерпіли від насильства в сім'ї	65,2%	63%	66,4%	66,9%

Джерело: [1].

Проте, на основі цих даних можна зробити висновок, що в період за 2013-2016 рр. середній показник потерпілих від насильства в сім'ї становив: щодо неповнолітніх 35,5 %, щодо малолітніх 65,4 %. Тобто малолітні майже вдвічі частіше ставали жертвами від насильства в сім'ї. Це пояснюється тим, що в силу свого психічного і фізичного розвитку малолітні є однією із найвразливіших категорій потерпілих осіб, які не здатні вжити заходів до самозбереження або самозахисту (наприклад, втекти від кривдника).

До речі, необхідно зазначити, що саме насильство в сім'ї є однією з основних причин втечі дітей з дому. Практично всі бездомні діти – жертви домашнього насильства: психологічного, фізичного та сексуального. Саме від наруги або для припинення насильства діти втікають на вулицю [2, с. 13].

Вчинення насильства щодо дітей може призвести до настання негативних наслідків, передбачених не лише КУпАП, КК України, а й Сімейним кодексом України (далі – СК України). Так, відповідно до пп. 3, 6 ч. 1 ст. 164 СК України підставами позбавлення батьківських прав є жорстоке поводження з дитиною та засудження за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини. Причому, статистичні дані (див. таб. 2) свідчать про те, що кількість дітей, відносно яких батьки позбавлені батьківських прав є достатньо великою: в період за 2013-2016 рр. середній показник становив – 5680 дітей.

Таб. 2: Кількість дітей, відносно яких батьки позбавлені батьківських прав у період за 2013-2016 роки.

	2013	2014	2015	2016
Кількість дітей, відносно яких впродовж року батьки позбавлені батьківських прав	7393	5415	4820	5095
% до попереднього року	-	-26,8%	-11%	5,7%

Джерело: [3].

При цьому є проблема, яка полягає в тому, що батьки, які вчиняли насильницькі дії щодо своїх дітей і, в результаті були позбавлені батьківських прав, знову народжують нових дітей і вчиняють насильство вже щодо них. Таким чином, дана проблема не вирішується, а лише збільшується коло потерпілих дітей від насильства в сім'ї.

Тому, виникає необхідність розробити заходи запобігання насильству в сім'ї щодо дітей. Деякі вчені (Н.Д. Когут) [4, с. 166], як один із варіантів викорінення жахливих випадків вбивства новонароджених (що є одним із проявів насильства в сім'ї щодо дітей) вбачають «стерилізацію відповідних категорій осіб». Пропозиція заслуговує на увагу, оскільки проблема небажаної вагітності, як результат нехтування методами контрацепції, та народження небажаних дітей часто призводить до вчинення насильства щодо них (вбивства, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, доведення до самогубства тощо).

Відповідно до ст. 49 Основ законодавства України про охорону здоров'я застосування методів стерилізації може здійснюватися за бажанням повнолітнього пацієнта в закладах охорони здоров'я за медичними показаннями, що встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [5]. Тобто, стерилізація проводиться на добровільній основі – за бажанням особи, а якщо особа є недієздатною, то відповідно до вищевказаної норми, стерилізація може бути проведена лише за згодою її опікуна.

Багато осіб, які живуть за межею бідності і не мають фінансових можливостей застосовувати різні засоби контрацепції, саме такий спосіб допоміг би вирішити проблему небажаної вагітності та запобігти насильству щодо дітей. Тому варто було б запровадити практику безкоштовної добровільної стерилізації чоловіків та жінок, які виявили бажання скористатись таким методом контрацепції. Щодо примусової стерилізації, то Римським статутом міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. [6] вона визнана злочином проти людяності, якщо широкомасштабно або систематично застосовується.

Список використаних джерел:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування // База даних «Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності» / Генеральна прокуратура України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820&c=edit&_c=fo#.
2. Мустафаєв Г.Ю. Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Г.Ю. Мустафаєв, І.І. Довгаль. – К., 2011. – 192 с.
3. Лист Міністерства соціальної політики України № 15/0/143-17/371 від 24.04.2017 р.
4. Когут Н.Д. Проблемні питання захисту базових прав дітей на життя, здоров'я та матеріальне забезпечення / Н.Д. Когут // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 4. – С. 165-171.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р., № 2801-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/page?text>.
6. Римський статут міжнародного кримінального суду: Міжнародний документ від 17.07.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588/page?text=%F1%F2%E5%F0%E8%EB%B3%E7%E0%F6.

Вакаров О.С.,

студент,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

УМИСНЕ ВБИВСТВО, ВЧИНЕНЕ З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ

У Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю [1]. Одним із злочинів, що посягає на життя людини, відповідальність за який передбачена законодавством України, є умисне вбивство вчинене з особливою жорстокістю п. 4 ч. 2 ст. 115 Кримінального кодексу України (далі-КК України).

Варто зауважити, що при кваліфікації умисного вбивства за ознакою вчинення його з особливою жорстокістю слід мати на увазі, що законом особлива жорстокість пов'язується зі способом позбавлення людини життя та іншими обставинами, які свідчать про проявлення винним особливої жорстокості.

Відповідно до п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 р., № 2, умисне вбивство вважається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю тощо), психічних чи моральних (шляхом приниження честі і гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глуmlinня тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глуmlinням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань [2]. З цього можна зробити висновок, що вбивство, вчинене з особливою жорстокістю, завжди пов'язане із фізичним та/або психологічним насильством. При цьому важливо, щоб характер такого насильства, засоби, які використовуються винною особою, місце, час та обстановка вчинення злочину свідчили про намір злочинця завдати особливих фізичних або психічних страждань.

Деякі науковці стверджують, що не можна вважати вбивство вчиненим з особливою жорстокістю, якщо воно було здійснене в присутності близьких для потерпілого осіб. Зокрема, А.І. Стрельников аргументує таку позицію тим, що «вбивство – це позбавлення життя іншої людини, саме їй і заподіюється смерть, а перед її настанням – фізичні і душевні страждання. Їхнє заподіяння іншим особам не охоплюється поняттям вбивства, страждання третіх осіб інші, чим у потерпілого. Треті особи відчувають не страх, як реакцію самозбереження, сигнал про небезпеку собі, а жах втрати близької людини, почуття жалю, краху любові. Вони будуть присутні ще довго після смерті потерпілого. От чому виникаючі в третіх осіб при вбивстві близької людини почуття, що стосуються тільки їх, перебувають за межами складу вбивства і не можуть впливати на кваліфікацію злочину, вчиненого винним» [3, с. 76].

Деякі вчені також указують, що особлива жорстокість буде відсутньою у діях винного, що вчиняє вбивство потерпілого в присутності близьких йому осіб, які не усвідомлюють, що відбувається в силу різних обставин [4, с. 99]. З такою позицією важко погодитися, тому що оцінці варто піддавати саме дії особи, яка вчиняє злочин.

Крім того, до обставин, які можуть свідчити про вчинення умисного вбивства з особливою жорстокістю можна віднести вчинення його щодо потерпілого, який знаходиться у безпорадному стані (наприклад, через малолітній чи престарілий вік, хворобу, стан сп'яніння тощо), вчинення вбивства декількох осіб один за одним (коли кожна наступна жертва страждає від розуміння своєї долі, спостерігаючи за смертю інших), вчинення злочину певною кількістю співвиконавців (велика кількість осіб, що вчиняють вбивство підсилюють страх та страждання потерпілого) [3, с. 76].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що умисне вбивство вчинене із особливою жорстокістю має свої особливості, до яких, зокрема, можна віднести: діяння вчиняється фізичною осудною особою внаслідок якого заподіюється смерть іншій особі; умисел особи, яка вчиняє даний злочин, спря-

мований на завдання потерпілому особливих фізичних або психічних страждань, які заподіюються шляхом застосування різних форм насильства. Дане питання потребує більш детальних досліджень та вдосконалення чинного законодавства, зокрема щодо чіткого визначення поняття психічного насильства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0002700-03>.
3. Стрельников А.И. Ответственность за убийство, совершенное при обстоятельствах, отягчающих наказание ч. 2 ст. 105 Уголовного кодекса Российской Федерации: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.08 / Стрельников Анатолий Иванович. – М., 1997. – 183 с.
4. Константинов П.Ю. Влияние жестокости преступного поведения на квалификацию убийства): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Константинов Павел Юрьевич. – СПб., 2000. – 185 с.

Гаврилюк В.Ю.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ АБО ТКАНИН ЛЮДИНИ

У минулому столітті людство зробило значні успіхи у розвитку медицини, але нові можливості не лише поліпшили надання медичного лікування, але і поповнили сферу вчинення кримінальних злочинів. Однією з нових процедур є сьогодні трансплантація органів або тканин людини. Завдяки даному методу можна зберегти життя, однак без належного правового регулювання він стає інструментом (новим способом) скоєння злочинів проти життя та здоров'я людини.

Проблема незаконної трансплантації органів та тканин людини є не до кінця дослідженою, посягання на такі кримінально-захищені об'єкти як життя та здоров'я людини повинно тягнути за собою кримінальну відповідальність.

Проблеми правового регулювання трансплантації органів і тканин людини досліджували такі науковці: П.П. Андрушко, В.О. Глушков, В.І. Касинюк, М.Й. Коржанський, М.І. Хавронюк, Г.В. Чеботарьова тощо.

Наприклад, М.Й. Коржанський та В.О. Глушков вважають, що незаконна трансплантація може бути вчинена як умисно, так і необережно [1, с. 183]. Інші науковці, зокрема П.П. Андрушко, М.І. Хавронюк, В.І. Касинюк, Г.В. Чеботарьова, навпаки, вказують, що порушення порядку трансплантації можливе тільки з прямим умислом [2, с. 404]. Наведені точки зору зумовлюють потребу глибшого дослідження форм вини та її видів при вчиненні кримінально караної трансплантації.

Метою роботи є розгляд проблем незаконної трансплантації органів та тканин людини, що дозволять виокремити заходи їх вирішення.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, трансплантація – це перенесення живої чи мертвої тканини чи органа між особами одного чи різних видів [3, с. 231].

Орган або тканини, що пересаджуються можуть бути взяті як у померлої, так і в живої людини. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» трансплантація – спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці реципієнту органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи у тварини. Діяльність, пов'язану із трансплантацією

в Україні, можуть здійснювати акредитовані в установленому законодавством України порядку державні та комунальні заклади охорони здоров'я і державні наукові установи згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

На підставі аналізу чинного законодавства можна виділити такі види трансплантації: 1) аутоотрансплантація – можливість пересадки власних органів або тканин одного організму, наприклад пересадки власної шкіри з однієї поверхні тіла на іншу у випадках отримання опіків, або використання частин власних кісток для пластичних операцій; 2) ізотрансплантація – пересадку анатомічних матеріалів між генетично близькими організмами (наприклад пересадку органів або тканин між близькими генетично-спорідненими родичами); 3) гомотрансплантація (аллотрансплантація) – пересадка органів або тканин між організмами, які належать одному виду, з використанням анатомічних матеріалів тваринного походження; 4) ксенотрансплантація – пересадка анатомічних матеріалів та взяття анатомічних матеріалів тваринного походження; 5) трансплантація фетальних матеріалів та взяття анатомічних матеріалів у померлих осіб [4].

Недосконалість законодавства виступає детермінантом незаконної трансплантації. Слід звернути увагу на кримінальне законодавство зарубіжних країн. Зокрема, кримінальні кодекси України, Таджикистану, Білорусі та Киргизії мають спільні ознаки, що передбачають кримінальну відповідальність за незаконну трансплантацію. Проте в кримінальних кодексах наведених вище країн відповідальність встановлюється за незаконне донорство органів або тканин і за незаконну трансплантацію, але в Кримінальному Кодексі України – тільки випадки незаконної трансплантації [5].

Наступна проблема кримінальної відповідальності торкається незаконного переміщення органів або тканин людини через митний кордон. Чинний кримінальний закон встановлює відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, за незаконну торгівлю органами або тканинами людини, за участь у транснаціональних організаціях, які займаються такою діяльністю, але нічого не говорить про переміщення таких матеріалів через митний кордон України. Однак за чинним законодавством органи й інші анатомічні матеріали не належать до предметів, які заборонено вивозити за кордон [5]. Ця проблема породжує необхідність визначення правового статусу трансплантатів, тільки тоді ця проблема отримає належне правове регулювання.

Однією з найбільших проблем є те, що донорами можуть бути тільки рідні хворого, що може значно ускладнити процес трансплантації.

Отже, кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини в науці кримінального права є особливо актуальною, але недостатньо теоретично розробленою що, безумовно, перешкоджає правильному й одностайному застосуванню правоохоронними органами закону про кримінальну відповідальність, а, певною мірою, й організації належної протидії цьому злочину. Тому, вважаємо, що в Україні варто вирішити проблеми правого та організаційного характеру щодо здійснення заходів для належного функціонування інституту трансплантації та мінімізації проявів злочинності у даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів: навч. посіб / М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, 2002. – 640 с.
2. Кримінальний кодекс України: Наук.-практ. коментар / за ред. В.Т. Маляренка, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – 1152 с.
3. Большая медицинская энциклопедия / под ред. С.М. Ковалева. – М.: «Советская энциклопедия», 1979. – Т. 11.
4. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини: Закон України від 26.10.2014 р., № 1007-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>.
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 03.09.2017 р., № 2341-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Діордіца І.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу,
Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету*

КЛАСИФІКАЦІЯ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

Кіберзлочини поділяють на види залежно від об'єкта, від предмета посягання, залежно від способів скоєння і т. п.

Найбільш поширена класифікація кіберзлочинів в даний час ґрунтується на структурі Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність. Ця класифікація в даний час виступає «еталоном», оскільки наявні міжнародні та регіональні документи, а також наукова практика, використовують саме цей поділ.

1) Правопорушення проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем:

- незаконний доступ – навмисний доступ до цілої комп'ютерної системи або її частини без права на це з метою отримання комп'ютерних даних або з іншою недобросовісною метою;
- втручання в дані, навмисне пошкодження, знищення, погіршення, зміну або приховування комп'ютерної інформації без права на це;
- втручання в систему – навмисне серйозне перешкоджання функціонуванню комп'ютерної системи шляхом введення, передачі, пошкодження, знищення, погіршення, заміни або приховування комп'ютерних даних без права на це;
- зловживання пристроями, а саме їх виготовлення, продаж, придбання для використання, розповсюдження або надання для використання іншим чином;

2) Правопорушення, пов'язані з комп'ютерами.

3) Правопорушення, пов'язані зі змістом.

4) Правопорушення, пов'язані з порушенням авторських та суміжних прав [1].

5) Акти расизму та ксенофобії, вчинені за допомогою комп'ютерних мереж [2].

Серед основних видів кіберзлочинності виділяють поширення шкідливих програм, злам паролів, крадіжку номерів кредитних карт і інших банківських реквізитів, а також поширення протиправної інформації через Інтернет [3, с. 33].

За об'єктом посягання виділяються наступні групи кіберзлочинів: злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і комп'ютерних мереж, економічні комп'ютерні злочини, комп'ютерні злочини проти особистих прав і недоторканності приватної сфери, комп'ютерні злочини проти суспільних і державних інтересів. Проте, варто відзначити, що багато кіберзлочинів зазіхають відразу на декілька об'єктів. Ще одна категорія злочинів, не включена окремо в Конвенцію Ради Європи (ї отримала поширення після прийняття Конвенції) – identity theft, крадіжка, передача і використання персональних даних з метою вчинення злочинів [4, с. 173].

На сьогодні досить розповсюдженою є класифікація кіберзлочинів на:

1) агресивні – кібертероризм, погроза фізичної розправи (наприклад, передана через електронну пошту), кіберпереслідування, кіберсталкінг (протиправне сексуальне домагання та переслідування іншої особи через Інтернет), дитяча порнографія (створення порнографічних матеріалів, виготовлених із зображенням дітей, розповсюдження цих матеріалів, отримання доступу до них);

2) неагресивні – кіберкрадіжка, кібервандалізм, кібершахрайство, кібершпигунство, розповсюдження спаму та вірусних програм [5, с. 156].

У той же час, з урахуванням мотивації злочинців, кіберзлочини представляється можливим умовно розділити на наступні категорії:

- кібершахрайство з метою заволодіння коштами;
- кібершахрайство з метою заволодіння інформацією (для власного користування або для подальшого продажу);

- втручання в роботу інформаційних систем з метою отримання доступу до автоматизованих систем управління (для навмисного пошкодження за винагороду або для нанесення шкоди конкурентам);
- інші злочини.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про кіберзлочинність від 23.11.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 65.
2. Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи від 28.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2010 – № 56, 31.
3. Пфо О.М. Основні поняття і класифікація кіберзлочинності / О.М. Пфо // Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 23-25 листоп. 2016 р.). – Кропивницький: КНТУ, 2016. – С. 33-34.
4. Міщук Н. Кіберзлочинність як загроза інформаційному суспільству / Н. Міщук // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2014. – Вип. 51. – С. 173-179.
5. Голіна В.В. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: навч. посібник / В.В. Голіна, Б.М. Головін. – Х.: Право, 2014. – 513 с.

Загорна В.Ю.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ЩОДО ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ ВІД НАРКОМАНІЇ ЯК ІНШОГО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХОДУ

Зловживання наркотичними засобами на сьогодні є актуальною та розповсюдженою проблемою, оскільки наявний високий рівень кримінальних правопорушень, які вчинені саме в стані наркотичного сп'яніння, тобто немедичного вживання наркотичних засобів. Тому виникає необхідність вживання кримінально-правових заходів примусового лікування від наркоманії.

Статистичні дані правоохоронних органів та суду свідчать про неефективність застосування кримінально-репресивного підходу щодо виправлення неправомірної поведінки наркозалежних осіб, що вчиняють злочини, пов'язані з незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням чи пересиланням наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту, та зменшення даної кількості злочинів [1, с. 36].

Відповідно до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за 2016 рік було зареєстровано 16 352 кримінальних правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, з них 11 475 – це суспільно небезпечні протиправні діяння, передбачені статтею 309 Кримінального кодексу України, майже 80 % від всієї кількості [2].

Так, дані судової статистики вказують на те, що більша кількість засуджених за злочини у сфері наркотичних засобів складають саме ті особи, які допускають немедичне вживання наркотичних засобів, тобто за статистичними даними було засуджено 5012 осіб [3].

Свій розвиток інститут примусового лікування від наркоманії у кримінальному аспекті бере у 1927 році, що пов'язано з прийняттям Кримінального кодексу УРСР 1927 року, в якому примусове лікування розглядалось як певний захід соціального захисту, що носить медичний характер. Однак, проголошена мета застосування примусового лікування носила формальний характер та фактично зводилась за своїм змістом до такого виду покарання особи як позбавлення волі [4].

Дані заходи передбачали ізолювання наркозалежної особи від суспільства на беззаперечно тривалий термін, що суттєво зближувало за змістом такі заходи з покаранням. Причому режим в таких

установах був ідентичний режиму у місцях позбавлення волі, не враховуючи той факт, що в зазначені установи могли бути направлені особи, які не вчиняли правопорушень, а лише ухилялися від добровільного лікування від наркоманії. Фактично лікувально-профілактичні профілакторії були трудовими установами з воєнізованою охороною, режимом виправної колонії та з елементом примусового залучення до праці [1, с. 38-39].

Лікування в основному носило неефективний характер із застосуванням низької за рівнем медичної допомоги, що вказувало на той факт, що держава таким чином намагалася лише тимчасово ізольовати від суспільства наркозалежну особу та використати її працю для виконання необхідних робіт у різних сферах. Тобто не передбачалась реальна мета вилікувати особу від наркозалежності.

Суттєвим обмеженням прав наркозалежних осіб була заборона в судовому порядку оскаржити рішення суду про направлення в лікувально-профілактичні центри, про продовження строку тримання в установі у зв'язку з ухиленням від лікування, про зменшення строку перебування. Обов'язкова участь захисника у випадку вирішення питання в суді про примусове лікування наркозалежного не передбачалась, що суттєво порушувало права особи на надання та забезпечення правової допомоги [1, с. 39].

Мета примусового лікування на сучасному етапі розвитку національного кримінального законодавства повинна відображати не тільки потреби держави, але і потреби людини та суспільства, а також відтворювати гуманний підхід до наркозалежної особи, що вчиняє кримінальні правопорушення саме на підґрунті свого захворювання. Наркоманія представляє собою одну з форм негативної поведінки (девіантної). Саме така поведінка відображає вимушене нехтування як нормами права, так і морально-етичними нормами [1, с. 39].

Основним аргументом щодо необхідності запровадження інституту примусового лікування від наркоманії в кримінальному праві як альтернативу кримінальному покаранню повинна виступати на-полеглива спроба суспільства та держави відновити здоровий стан члена суспільства, що вчиняє кримінальні правопорушення, вплинути на його неправомірну поведінку шляхом застосування певних обмежень його прав без будь-якого насилля [1, с. 40].

Слід зазначити, що за необхідність запровадження примусового лікування стосовно наркозалежних правопорушників у кримінальній сфері виступає медична характеристика наркоманії. Наркоманія являє собою хронічне рецидивне захворювання. Протягом більшої частини минулого століття вважалося, що наркозалежність є створюваною і підтримуваною самою особою певною формою поведінки, внаслідок наявних відхилень у характері або низької моральності та характеризується переважно супутніми протиправними діями з боку наркозалежної особи. Однак, результати різних наукових досліджень засвідчують той факт, що даний стереотип піддається сумніву.

Наркозалежність має важливу біологічну складову, що дозволяє пояснити труднощі, з якими стикаються наркозалежні особи у зв'язку з непереборним бажанням вживати наркотичні засоби або психотропні речовини. Наукою вже давно доведено, що зловживання наркотиків викликає суттєві зміни мозкової діяльності, що можуть значно впливати як на здатність особи усвідомлювати свої дії, поведінку, критично оцінювати навколишній світ, так і дотримуватись норм моралі. Такі зміни в організмі наркозалежної особи здебільшого призводять до поведінкових змін, що тягнуть за собою, як правило, негативні наслідки у різних формах, у тому числі і вчинення кримінальних правопорушень.

Кримінально-правова сутність інституту примусового лікування від наркоманії полягає в тому, що це спеціальна форма примусових заходів медичного характеру, яка регламентує певні правообмеження і повинна застосовуватися до наркоманів, що вчинили злочин у стані наркотичного сп'яніння, але такі заходи не є кримінальним покаранням [1, с. 40].

Досвід зарубіжних країн у сфері застосування примусового лікування від наркоманії дозволяє прийти до висновку, що найбільш прогресивною країною у зазначеному напрямку виступають Сполучені Штати Америки. Особливістю кримінального законодавства відносно наркозалежних є створення, по-перше, окремої системи судів, по-друге, застосовується примусове лікування як альтернатива покаранню щодо осіб, що мають наркотичну залежність і вчинили у зв'язку з нею злочин, по-третє, виокремлюється такий окремий інститут кримінального права як примусове лікування від наркоманії неповнолітніх.

Отже, на сучасному етапі розвитку України кримінальне законодавство не передбачає застосування примусового лікування від наркоманії щодо осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та мають наркотичну залежність. Вважаємо, що нині відсутня певна можливість для ефективного вирішення проблеми скорочення рівня злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів та наркоманії як суспільно-небезпечного захворювання в цілому. Тому така ситуація призводить до збільшення кількості злочинів, що вчиняються повторно наркозалежними особами, яка в свою чергу вказує на неефективність застосування покарання щодо зазначеної категорії осіб. Примусове лікування від наркоманії як альтернатива кримінальному покаранню – це гуманна процедура. Тобто зміст даного заходу полягає у необхідності втручання в певний обсяг особистої свободи людини, яка не може вирішити свою проблему самостійно, та у зв'язку зі своїм захворюванням, яке створює потенціал кримінальної активності, являє загрозу не тільки для самої себе, але і для оточуючих.

Список використаних джерел:

1. Пушкар Г.А. Правовий вплив на кримінальну поведінку: кримінально-правовий аспект / А.Г. Пушкар // Примусове лікування від наркоманії як інший кримінально-правовий захід: ефективність та необхідність застосування. – К., 2016. – С. 36-40.
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-серпень 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gr.gov.ua/.
3. Звіт про склад засуджених осіб за 2016 рік // Офіційний веб-портал «Судова влада України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/>.
4. Кримінальний кодекс УРСР 1927 в редакції від 20.07.1934 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424.

Журавльова В.Г.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

СМЕРТНА КАРА: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ

Проблематика смертної кари, у ході якої виникають безліч дискусій, дебатів, досі залишається суперечливою. Оскільки у XXI столітті багато держав йдуть на гуманізацію законодавства, скасовуючи смертну кару, як одного з видів покарання. У зв'язку з цим виникає питання про правомірність і допустимість застосування смертної кари, а також про її необхідність і доцільність.

Смертна кара відома у більшості країн світу, вона з'явилася тоді, коли держава взяла на себе функцію виконання покарання за вчинені злочини. За часів Київської Русі смертна кара передбачалася «Руською Правдою». Козаки застосовували цю міру покарання за найтяжчі злочини. Військовими артикулами Петра I смертна кара встановлювалася за 123 злочини. Цариця Єлизавета (1709-1761 рр.) призупинила виконання смертної кари, хоча й не скасувала [1]. До 60-х років XX століття смертну кару застосовували без законодавчого урегулювання. Тому, Кримінальним кодексом України, який був прийнятий 28 грудня 1960 року і вступив в дію 1 квітня 1961 року, було встановлено та визначено смертну кару як вид покарання. Упродовж 1990-2000 років в Україні смертна кара існувала «як виняткова міра покарання» у вигляді розстрілу. Рішенням Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року визнано, що смертна кара суперечить Конституції України. Остаточно як вид покарання її скасовано у 2000 році [2]. Отже, зважаючи на історичний розвиток вітчизняної системи покарань, необхідно констатувати, що смертна кара, як вид покарання, притаманна українському народові протягом всієї історії розвитку українського законодавства, тому виникає питання чи є

доцільно впроваджувати її знов, якщо у історії кримінальної відповідальності України вона існувала і була скасована з причин не гуманності і невідповідності до Конституції України, що, насамперед, суперечить ст. 3 «Людина, її життя і здоров'я, безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [3].

У всьому світі тривалий час продовжуються суперечки про скасування або збереження смертної кари, тому важливо розглянути за і проти впровадження страти в карну систему українського законодавства.

Дані багатьох соціальних досліджень свідчать, що від 60 % до 80 % українців підтримують смертну кару [4]. Також, громадськість обурена тим фактом, що вони, як платники податків, змушені фінансувати перебування та обслуговування вбивць та маніяків, які завдають значних фінансових витрат для населення (вартість утримання довічних в'язнів коштує понад 14 тис. грн.) [5]. Американський кримінолог Е. Сазерленд сформулював 5 основних положень на захист смертної кари: 1) смертна кара слугить більш ефективним засобом попередження злочинності, ніж інші види покарань; 2) вона економніше тюремного ув'язнення; 3) вона необхідна, щоб не допустити лінчування злочинця; 4) смертна кара звільняє суспільство від дефективних особистостей; 5) вона більш надійна, ніж довічне ув'язнення, тому що засудженні можуть потрапити під амністію. Також, не можна не згадати висловлювання Уїнстона Черчелля, який заявив, що, хоча він поважає бажаючих скасувати смертну кару і замінити її довічним ув'язненням, цей захід не гуманніший, оскільки «прирікає на довгі роки жажливих поневірянь і страждань розуму і душі тих, кому хотіли зробити благо» [6].

Противники смертної кари призводять на захист своєї позиції найрізноманітніші аргументи. Голова Королівської комісії з питань смертної кари в Англії Ернст Гауерс наводить ряд аргументів проти цього покарання: смертна кара є запереченням принципу покарання, основний зміст якого полягає у виправленні; засудження до смертної кари і виконання вироків надає деморалізуючий вплив на суспільство і приводить іноді до здійснення тих же злочинів у порядку наслідкування; присяжні нерідко не визнають підсудних винними, тому що не хочуть прирікати їх на смертну кару [7, с. 213-214]. Вагомим аргументом також є помилковість застосування страти, а саме: помилки судочинства та несправедливість в судових процесах. Розглядаючи даний фактор, варто згадати про високий рівень корумпованості всіх гілок влади різного рівня, що, зрештою, негативно позначиться на винесенні незаконних смертних вироків особам, які не винні у конкретних злочинах.

Таким чином, впровадження смертної кари як виду покарання в Україні є суперечливим. Тому важливо переглянути та проаналізувати смертну кару, як не лише засіб покарання засудженого, а вид проявлення гуманності держави до останнього слова засудженого перед його довічним відбуванням у місці позбавлення волі.

З огляду на вищесказане, пропонуємо власне бачення застосування смертної кари, як виду покарання до засудженого. А саме, з моменту визнання особи винною та засудженою до довічного позбавлення волі, доцільно запровадити можливість «останнього слова» засудженого. Тобто, винна особа в ході судового засідання має право змінити вид покарання суду, вибравши з двох варіантів: перше – довічне ув'язнення, друге – смертну кару. Таким чином, смертна кара виконуватиме подвійну функцію. По-перше, закон та держава проявляє до винного гуманність, що дає можливість звільнити себе від довічних страждань та мук у неволі. По-друге, смертна кара слугує більш ефективним показником у протидії злочинності, оскільки особа, яка визнана винною та обирає вид покарання смертну кару, вказує, що злочинні дії були справжніми, закон притягнув до відповідальності по заслугах, винний змирився і обрав можливість відбутися покарання у більш гуманному виді. Дана модель поведінки, вказує на страх засудженого до довічного перебування у в'язниці, що відобразиться у криміногенному світі в цілому. Також, даний фактор дає можливість впровадити смертну кару без порушення конституційних вимог.

Нинішня система покарань в Україні відповідає ст. 3 Конституції України, проте, зважаючи на історію та на зарубіжний досвід, важливо проаналізувати ефективність застосування страти з урахуванням всіх менталітетних чинників, а також розробити та запровадити в кримінальне законодавство України

таку систему покарань, яка буде більш результативною (з урахуванням зарубіжного досвіду та особливих характеристик держави), що зумовить запобігання злочинності.

Список використаних джерел:

1. Степанова В. Чи повернеться в Україну смертна кара? / В. Степанова, В. Перець // Персонал-Плюс. – 2012. № 15. – С. 11-17.
2. Рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року, № 11-рп/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%>.
4. 80 % українців підтримали введення смертної кари / Телевізійна служба новин України. – 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/80-ukrayintsiv-pidtrim>
5. Смертна кара – необхідна міра покарання // Журнал Житомира. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zhzh.info/publ/17-1-0-190>.
6. Головченко В. Смертна кара: морально-правові аспекти застосування / В. Головченко // Віче. – 2014. – № 22.
7. Карпенко М.І. Смертна кара: бути чи не бути? / М.І. Карпенко, А.В. Бандурович. – К.: Юридична думка, 2016. – 344 с.

Катеринчук К.В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СІМЕЙНО-ПОБУТОВОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

На даний час в Україні в зв'язку з політичною та економічною нестабільністю, почастишали випадки застосування насильства. Це явище не минуло найменшої ланки суспільства – сім'ї. Проблема насильства в сім'ї та запобігання йому є надзвичайно актуальною для сучасного українського суспільства, тому що сімейне насильство трансформується у насильство серед неповнолітніх, молоді, жінок, які передають цю зловісну «естафету» майбутнім поколінням [1, с. 231].

Вивченням даної проблематики в кримінально-правовій та кримінологічній сферах, займаються науковці: Ю.М. Антонян, А.Ю. Бабій, О.Л. Беспаль, Б.С. Волков, В.О. Глушков, О.М. Джужа, А.І. Долгова, О.М. Ігнатов, А.П. Закалюк, М.Й. Коржанський, В.М. Кудрявцев, Ф.А. Лопушанський, М.Ю. Самченко, О.В. Старков, Г.М. Філоненко, Д.А. Шестаков та ін.

Основним Законом України передбачено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України). Сім'я охороняється державою, і це положення також закріплено в ст. 51 Конституції України та інших нормативно правових актах. Так, Сімейним кодексом України встановлено, що сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки [2].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про охорону дитинства» держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, раціонального харчування, формуванню навичок здорового способу життя [3].

В основному поширеним явищем є, коли застосування насильства в сім'ї здійснюється батьками (або одним з батьків) до своєї дитини, або подружжям один до одного. В зв'язку з тим, що дитина є найбільш незахищеною в даному випадку, безумовно досліджувати дану проблему має важливе зна-

чення. Кримінальний кодекс України містить ряд статей, які в цілому захищають права людини і громадянина. Але є поодинокі випадки коли кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки складів злочинів передбачають спеціального потерпілого – малолітні та неповнолітні особи.

Засоби масової інформації все частіше повідомляють про факти застосування насильства батьками щодо своїх дітей. Питома вага цих злочинів припадають на злочини, що передбачені II розділом Кримінального кодексу України «Злочини проти життя та здоров'я особи». В основному це всі види тілесних ушкоджень (ст.ст. 121, 122, 125 Кримінального кодексу України), побої та мордування (ст. 126 Кримінального кодексу України) та катування (ст. 127 Кримінального кодексу України).

Однак вчені досліджували переважно факт насильства щодо неповнолітніх, не акцентуючи уваги саме на злочинах проти життя та здоров'я малолітніх та неповнолітніх у сімейно-побутовій сфері, що становлять значну частину від загальної кількості насильницьких злочинів, які вчиняються щодо неповнолітніх. Також в юридичній науці відсутнє комплексне дослідження детермінантів та напрямів запобігання насильницьким посяганням на життя і здоров'я малолітніх і неповнолітніх у сімейно-побутовій сфері [4].

Враховуючи вищезазначене, ми вважаємо, що доречно до Кримінального кодексу України внести зміни та доповнення в частині призначення покарання, а саме в п. 6 ч. 1 ст. 66 (Обставини, які обтяжують покарання) Кримінального кодексу України доповнити: «вчинення злочину щодо малолітнього та неповнолітнього ...». В Особливій частині розділу II «Злочини проти життя та здоров'я особи», що стосується злочинів проти здоров'я особи (ст.ст. 121, 122, 125, 126, 127 Кримінального кодексу України) визначити кваліфікуючою ознакою – неповнолітню особу, а особливо кваліфікуючою ознакою – малолітню особу.

Список використаних джерел:

1. Лунеев В.В Преступность XX века. Мировой криминологический анализ / В.В. Лунеев. – М.: Норма, 1997. – 525 с.
2. Філоненко Г.М. Кримінологічне визначення терміна «Сімейно-побутова сфера» / Г.М. Філоненко // Європейські перспективи. – 2014. – № 8. – С. 113-117.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р., № 2402-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show>.
4. Беспаль О.Л. Запобігання і протидія насильницьким посяганням на життя і здоров'я неповнолітніх у сімейно-побутовій сфері (за результатами досліджень вітчизняних науковців) / О.Л. Беспаль // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 215-221.

Кириленко Н.В.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОЛІЗІЙ МІЖ ЗЛОЧИНАМИ, ПЕРЕДБАЧЕНИМИ Ч. 2 СТ. 368 ТА Ч. 2 СТ. 189 КК УКРАЇНИ

Правова реформа у нашій країні покликана закріпити принципові зміни в українському суспільстві і спрямована на побудову правової держави, формування повноцінного громадянського суспільства і зближення зі світовою спільнотою. Це спричиняє значні перетворення у вітчизняній системі законодавства, що призводить до збільшення і виникнення невідомих раніше колізій правових актів. У зв'язку з цим актуалізується теоретичне осмислення питань, пов'язаних з причинами виникнення та з усуненням і подоланням цих колізій.

Звичайно, не може бути досконалої системи законодавства, позбавленої колізій загалом і колізій правових актів зокрема. Виникнення та існування колізій є явищем, що має складну соціально-правову природу і зумовлюється впливом багатьох об'єктивних та суб'єктивних чинників.

Актуальність і важливість обраної теми підтверджується ще й тим, що ця проблема є причиною для формування неадекватної правової свідомості [3, с. 114].

Для кращого розуміння відповідного питання необхідно здійснити аналіз вказаних частин норм.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 189 КК України вимагання, вчинене повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або з пошкодженням чи знищенням майна, або таке, що завдало значної шкоди потерпілому, – карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Згідно ч. 2 ст. 368 КК України діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірний вигода у значному розмірі, – карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Відповідно до ч. 1 вказаної статті КК України кримінально-караними діяннями за ч. 1 є прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Предметом кримінального права є суспільні відносини, які виникають на основі кримінально-правових норм з моменту вчинення злочину між державою в особі її компетентних органів та особою, яка вчинила злочин. Слід звернути увагу якраз на час виникнення цих правовідносин – момент вчинення злочину, незалежно від того, чи виявлено злочин органом держави або ні. Процесуальні ж акти не породжують і не створюють кримінально-правових відносин, а лише констатують їх, оскільки і до винесення цих актів між злочинцем і державою уже виникли реальні юридичні відносини. А за функціональною спрямованістю норми кримінального права відносяться до охоронних. Таким чином, вони діють нібито «знизу», тобто їх реалізація забезпечується кримінально-правовими відносинами, що, як ми вже зазначали, виникають з моменту вчинення злочину. Норми ж інших галузей права діють нібито «зверху», впливаючи на суспільні відносини. Унаслідок цього і виникають ситуації, коли одне і те саме конкретне діяння (вже вчинене), з його індивідуальними особливостями, регулюють кілька норм, і ці норми перебувають у суперництві, а не протиріччі, що є типовим саме для конкуренції. Вибір норми, яка підлягає застосуванню, залежатиме від конкретних обставин справи, що не є характерним для колізії [2, с. 267-269].

Особа, яка погоджується на умови вимагання та передає службовій особі певні блага, щоб уникнути неприємностей, яких він насправді не заслуговує, не «підкуповує» службову особу, а навпаки, «відкуповується» від неї. Зрозуміло, що притягувати таку особу за надання неправомірної вигоди було б неправильно, несправедливо. Вона є потерпілим, а не хабародавцем. Але одержання хабара без його давання існувати не може. Тому й службова особа має притягуватися до відповідальності не за одержання неправомірної вигоди шляхом вимагання, а саме за вимагання з використанням свого службового становища, тобто за ч. 2 ст. 189 КК України.

Узагальнюючи викладене про колізію норм, що розглядаються, пропонуємо застосовувати ч. 2 ст. 189 КК України у тих випадках, коли «законний інтерес» людини, що ставиться службовою особою під загрозу, нею ж і «створюється».

Стосовно колізії злочинів, передбачених ч. 2 ст. 368 та ч. 2 ст. 189 КК України, звертає на себе увагу ще одна цікава обставина. Під ознаку ч. 2 ст. 189 КК України «вимагання, вчинене службовою особою з використанням свого службового становища» підпадають також випадки, коли службова особа висловила вимогу надати їй неправомірну вигоду, але той, кому адресована погроза, відмовився виконати цю вимогу. Така кваліфікація дає можливість притягнути службову особу до кримінальної

відповідальності за закінчений злочин.

У випадку, коли одержати неправомірну вигоду шляхом вимагання службовій особі не вдалося, саме вимагання можна розглядати тільки як готування, тобто створення умов для подальшого одержання хабара. Санкція ч. 2 ст. 368 КК України передбачає основне покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до шести років, але відповідно до ч. 2 ст. 68 КК України за вчинення готування строк покарання не може перевищувати половини максимального строку, тобто особі, яка вимагала хабара безрезультатно, можна призначити максимум 3 роки позбавлення волі. У разі застосування до такої особи ч. 2 ст. 189 КК України, тобто кваліфікації злочину як закінченого, максимум покарання, що може бути призначено суб'єкту злочину, – 7 років. Зазначимо, що мінімум санкції ч. 2 ст. 189 однаковий, як і у ч. 2 ст. 368 КК України. З цього випливає, що, залежно від конкретних обставин, службова особа, яка притягується в даному випадку до відповідальності за ч. 2 ст. 368 КК України, може опинитися у більш «вигідних» умовах, але все-рівно така кваліфікація є менш точною.

Хоча у ч. 2 ст. 368 КК України предмет вимагання конкретизований словом «неправомірна вигода», але його тлумачення дозволяє дійти висновку, що за своїми соціальними якостями неправомірної вигоди цілком відповідає предмету вимагання (майно, право на майно, дії майнового характеру). Таким чином, перешкод для застосування у ситуації «невдалого» вимагання ч. 2 ст. 368 КК України, на нашу думку, не вбачається.

Таким чином, для правильної кваліфікації вчиненого діяння та уникнення колізій важливим в цьому аспекті є саме визначення стадії злочину.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р., № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
2. Федоренко Д.М. Вимагання: співвідношення загальної і спеціальної кримінально-правових норм / Д.М. Федоренко // Питання боротьби зі злочинністю. – 2013. – Вип. 25. – С. 265-274.
3. Шкабаро В.М. Деякі аспекти проблематики колізійності законодавства України / В.М. Шкабаро, С.А. Рибіна // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – 2013. – № 2(5). – С. 114-119.

Кудра І.А.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Формування дієвої системи протидії злочинності в Україні неможливе без використання достовірних даних про поточний стан злочинності. Проте показати тенденції її розвитку в державі досить непросто. Однією з причин таких складнощів є наявність латентної злочинності. Як свідчить практика, за межами офіційного статистичного обліку залишається велика кількість вчинених суспільно небезпечних діянь.

Латентна злочинність – це злочинність, яку з різних причин не встановлено, не виявлено і тому не було відображено в офіційному обліку відповідних державних органів, спеціально покликаних боротися зі злочинністю [1, с. 117].

Латентна злочинність значно викривлює уявлення про реальний стан злочинності, послаблює результативність протидії їй. Злочинність, яка залишається поза реагуванням правоохорон-

них органів, негативно впливає на соціально-психологічний клімат у суспільстві. Вона породжує недовіру громадян до здатності державної влади забезпечити їх безпеку від злочинних проявів [2, с. 205].

На сучасному етапі розвитку української кримінологічної науки «латентна злочинність» визначається як незареєстрована частина вчинених кримінальних правопорушень, не внесених до Єдиного реєстру досудових рішень.

Щоб з'ясувати існування того чи іншого явища варто визначити причини та умови. До причин та умов латентної злочинності належать такі: специфіка окремих видів злочинів, які за способом вчинення передбачають підвищену прихованість (небажання злочинця та потерпілого повідомляти про злочин, зацікавленість обох сторін при вчиненні злочину), що породжує складності їх виявлення; наявність у суспільстві організованої та професійної злочинності, до якої досить часто залучаються неповнолітні (метою лідерів груп є уникнення кримінальної відповідальності неповнолітніх з урахуванням недосагнення віку, з якого особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності); низький рівень правосвідомості населення; відсутність належного матеріально-технічного забезпечення [3, с. 238].

Латентна злочинність значно спотворює статистичні дані про кримінологічну ситуацію, реальний стан, характер, структуру, динаміку злочинності, про характер та розмір заподіяної шкоди; зменшує ступінь достовірності прогнозів; перешкоджає реалізації принципу невідворотності відповідальності; підриває авторитет правоохоронних органів; перешкоджає ефективній протидії зростанню злочинності; знижує антикримінальну активність громадян; негативно впливає на економічне життя держави [4, с. 163].

Для протидії такому негативному явищу, як латентна злочинність, існує ряд заходів: виховання громадян в дусі високої правосвідомості та законослухняності; проведення правової пропаганди серед населення з метою підвищення його правової культури; вдосконалення законодавства; забезпечення гарантій захисту свідків та потерпілих; усунення необ'єктивності, неповноти статистичних показників про фактичну злочинність, підвищення вимогливості до додержання порядку, ведення статистичного обліку, шляхом посилення контролю над ним; підняття рівня професіоналізму працівників правоохоронних органів, зміцнення їх матеріальної бази; систематичне проведення аналітичної роботи з визначення кількісно-якісних характеристик злочинності, визначення повної кримінологічної характеристики особи злочинців; розширення можливостей контролю за діяльністю правоохоронних та інших органів з боку громадськості; забезпечення незалежності засобів масової інформації [5, с. 227].

Отже, латентна злочинність спричиняє негативні наслідки, як для успішної та продуктивної діяльності правоохоронних органів, так і, зрештою, для всього суспільства, оскільки, залишаючись неврахованою, спричиняє нові злочини, формує серед людей невіру в здатність органів державної влади забезпечити їх безпеку, створити необхідні умови для захисту їх прав та свобод. Завдана злочинами моральна та матеріальна шкода не відшкодовується, а громадськість не має уявлення про реальний стан злочинності і про те, які збитки вона спричиняє.

Список використаних джерел:

1. Зайчук О.В. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 382 с.
2. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. / А.П. Закалюк. – К.: Ін Юре, 2007. – Кн. 1. – 424 с.
3. Даньшин І.М. Кримінологія: Заг. та особл. частини: підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голін, О.Г. Кальман, О.Є. Лисоєд; за ред. І.М. Даньшина. – Х.: Право, 2003. – 352 с.
4. Поклад В.І. Методологія та методика вивчення латентної злочинності: навч. посіб. / В.І. Поклад. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. – 329 с.
5. Гумін О.М. Проблема латентності насильницької злочинності: шляхи вирішення / О.М. Гумін // Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. – 2009. – № 2(30). – С. 226-231.

Костяна І.Ю.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

Бідюк Д.А.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ТА ТЮРЕМНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Кримінальна субкультура – найнижчий, найнебезпечніший щабель у структурі субкультур. До складової протиправної субкультури можна віднести субкультуру правопорушників та субкультуру злочинців. На думку правника Ю. Александрова, кримінальній субкультурі можна дати наступне визначення: це – спосіб життєдіяльності осіб, які об'єдналися у кримінальні групи та дотримуються певних законів і традицій [1, с. 8].

Кримінальна культура є предметом професійного інтересу правознавців, соціологів, психологів, педагогів, фольклористів, мовознавців та інших фахівців. Над проблемою сутності кримінальної субкультури працювали Ю.М. Антонян, А.І. Гуров, А.І. Долгова, К.С. Єфимова, М.П. Клейменов, Д.А. Корецький, В.М. Кудрявцев, В.Ф. Пирожков, В.С. Разінкін, В.В. Тулегенов та ін.

Тюремна субкультура – сукупність духовних і моральних цінностей, що регламентують і впорядковують неофіційну сторону життя засуджених в місцях позбавлення волі. Її соціальна шкода полягає в тому, що вона спотворює соціалізацію особистості, стимулює правопорушення. Тюремна субкультура – динамічне явище, вона розвивається разом зі зміною характеру і структури злочинності [2, с. 73]. Деякі з вперше засуджених, потрапляючи під вплив досвідчених злочинців, починають сліпо слідувати їм, прагнути долучитися до «авторитетів». Тюремну субкультуру характеризують: прихований, таємний характер; наявність носіїв у вигляді неформальних малих груп негативної спрямованості; негативне ставлення до офіційно встановлених правил, вимог; наявність певних атрибутів, символів, умовностей, обов'язкових для виконання [1, с. 26].

Тюремний закон являє собою систему неформальних норм, правил, установок, санкцій проти порушників, процедуру врегулювання конфліктів, введення нових норм, що діють в співтоваристві або в межах окремої групи, каст ув'язнених. Він визначає норми, заборони як для всіх, так і для кожної групи (масті) засуджених, регулює відносини різних груп, вводить механізм вирішення конфліктів між засудженими. У тюремній субкультурі містяться різні форми (санкції). Норми субкультури, що поширюються на всіх засуджених, носять заборонний і зобов'язуючий характер. Вони стосуються взаємин з адміністрацією і міжособистісних відносин. Так, забороняється надавати допомогу адміністрації у наведенні порядку, видавати співучасників злочину або розкривати таємниці життя групи [3, с. 49].

В основі згуртованості злочинних об'єднань лежить їх досить добра організованість і дуже жорсткі санкції по відношенню до порушників злочинного (тюремного) закону, що «оступилися». В кримінальному світі такі каральні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили порушення норм співіснування злочинних співтовариств називаються «блатними санкціями». У разі порушення основних вимог злочинного закону, «злочин» не може розраховувати на будь яку поблажливість, він розшукуватиметься, поки його не знайдуть зі всіма наслідками – розвінчанням, смертю [2, с. 64]. Кримінальний жаргон («арго») можна визначити як закономірне явище, що відображає специфіку кримінальної субкультури, ступінь організованості і професіоналізації злочинного середовища. Наявність кримінального жаргону не є чимось винятковим, оскільки професійна мова (жаргон) існує у більшості представників професій (льотчиків, лікарів, співробітників правоохоронних органів) і груп населення (рокерів, панків і т.д.) [3, с. 78].

Отже, кримінальна субкультура з однієї сторони виступає як самостійна детермінанта злочинності, а з другої, вона на ряду з іншими входить в сукупність усіх детермінант. Вона є незаперечною хоча і опосередкованою умовою, засобом, джерелом підвищення рівня злочинності. Кримінальна субкультура

тура – це спосіб життєдіяльності осіб, що об'єдналися в кримінальні групи і котрі дотримуються певних норм і традицій. Дані традиції і норми перш за все покликані залучати до когорти злочинців нові «кадри». Враховуючи такі елементи кримінальної субкультури, як жаргонна мова, «блатна» лірика, не важко простежити її вплив на суспільство. Внаслідок наявності в ній таких складових елементів як кримінальний жаргон («арго»), власні традиції, закони співіснування, лірика, власна економічна база («общак»), вона з легкістю почала потрапляти у цивілізоване середовище, створюючи цим самим перешкоди для розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Александров Ю.К. Очерки по криминальной субкультуре / Ю.К. Александров. – М.: Права человека, 2001. – 148 с.
2. Майер В Краткая воровская энциклопедия (легенды и мифы преступного мира) / В. Майер, Л. Шаров. – М.: «Края Москвы», 1995. – 267 с.
3. Ліхачев Д. Межі первісного примітивізму злодійської мови / Д. Ліхачев. – М., 1990. – 375 с.

Лихова С.Я.,

*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права і процесу,
Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Глобалізація – це процес всесвітньої економічної та культурної інтеграції та уніфікації. Основним наслідком глобалізаційних процесів є розподіл праці, міграція у масштабах всієї планети капіталу, людських і виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, екологічних і технологічних процесів, а також наближення культур різних країн. Це об'єктивний процес, який носить системний характер і охоплює всі сфери життя суспільства. В результаті глобалізації світ стає більш зв'язаним та більш залежним від всіх суб'єктів глобалізації. Відбувається і збільшення загальних для всіх держав проблем.

Що стосується глобалізації у сфері кримінального законодавства, то вона, на нашу думку, проявляється у процесі гармонізації законодавства, який спрямований на наближення і узгодження нормативно-правових приписів з метою досягнення міжнародних, європейських і національних правових стандартів. Гармонізація сприяє досягненню взаємоузгодженості правових систем та правових інститутів або їх структурних частин в межах певного співтовариства та має своєю метою, по-перше, усунути правові колізії, які можуть виникати із-за різних підходів національних правових систем у вирішенні тих чи інших соціальних проблем у зовнішніх правових відносинах відповідних суб'єктів, а, по-друге, забезпечити створення в певних сферах, наприклад, прав людини, економіки, екології єдиних правових стандартів, принципів і правил, які можуть створювати основу єдиної політики держав-учасниць міжнародних співтовариств у цих сферах.

Гармонізація законодавства має різноманітні форми (адаптація, імплементація, стандартизація). Окрім того, іноді складно відрізнити процес гармонізації і процес уніфікації, адже головними методами уніфікації у праві є систематизація норм національного законодавства, імплементація норм міжнародного та європейського права в національне законодавство, його адаптація до вимог міжнародних та європейських стандартів.

Виділяються такі наукові методологічні підстави гармонізації – єдність, завершеність, цілісність, пропорційність, узгодженість та досконалість.

Сьогодні розробка наукових основ гармонізації української національної кримінально-правової системи є особливо актуальною, адже Україна приєдналася до цілої низки міжнародних угод, Угоди

про асоціацію і із Європейським Союзом і, таким чином, зобов'язана дотримуватися стандартів, які прямо пов'язані як із її членством в міжнародних організаціях, так із її намаганнями стати державою-учасницею Європейського Союзу.

Безумовно, процес глобалізації, скоріше всього, сьогодні вже є невідворотним, принаймні для України, і питання про те, чи слід його оцінювати однозначно позитивно або негативно не отримає однозначної відповіді хоча б тому, що цей процес в цілому як всесвітній феномен слід розглядати як об'єктивну реальність.

Але що стосується кримінального права і національної кримінально-правової доктрини, то тут виникає низка запитань, на які можна отримати однозначну відповідь або, у всякому разі, постаратися проаналізувати ситуацію і дати відповідь на питання щодо того, чи не веде процес наближення різних правових систем до руйнування, нівелювання національних традицій кримінального права тієї чи іншої країни.

Одним із таких питань є внесення в Кримінальний кодекс України норми, яка встановлює кримінальну відповідальність юридичних осіб. Відповідно до ст. 963 КК України юридичні особи та їх уповноважені особи, які діють від імені юридичної особи, несуть відповідальність за конкретні злочини, норми щодо яких прямо перераховані в тексті ст. 963 КК України. Ця новела, по суті, вводить в кримінальне законодавство низку нових інститутів, які стосуються як складу злочину, як підстави кримінальної відповідальності, так і інституту заходів кримінально-правового характеру. Це викликано тим, що до юридичних осіб не застосовуються покарання в прямому сенсі цього слова і в ст. 966 КК України передбачені не покарання, а види заходів кримінально-правового впливу. В той же час, до уповноважених осіб застосовуються покарання, передбачені в санкціях відповідних статей. Законопроекти щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб пройшли експертизу в Європейському Союзі і експерти із Словенії, Естонії і Хорватії дійшли висновків, що ці законопроекти вибрали в себе більшість існуючих міжнародних стандартів і що вони допоможуть Україні приєднатися до країн з великим історичним досвідом боротьби із корупцією. Але ніхто із експертів не відмітив, що ці закони являють собою приклади невідповідності доктрині національного кримінального права і кримінального законодавства України.

Слід також наголосити на тому, що, наразі, практика застосування норм про притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб відсутня, а рівень корупції в Україні зростає рік від року. Це ще раз засвідчує той факт, що зміни в кримінальне законодавство самі по собі без зміни в політичній та економічній сферах країни не призведуть до зниження рівня корупції.

Зміст законів повинен, в першу чергу, відповідати основоположним принципам правової системи України, що є фундаментальною умовою, яку необхідно враховувати при визначенні обсягу і змісту адаптаційних та імплементаційних заходів, спрямованих на точне і правильне застосування конвенційних положень. Масштабні численні зміни в Кримінальний кодекс України не здатні забезпечити досягнення задекларованих у цьому нормативному акті цілей. Замість простих і доступних системних пропозицій вносяться зміни, які не базуються на вітчизняній кримінально-правовій доктрині і, в результаті, необгрунтовано і істотно ускладнюють і в той же час послаблюють ефективність чинних статей КК України.

Законом України від 11.06.2009 р., № 1808-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», КК України мав бути з 1 січня 2011 р. доповнений розділом VII-A «Злочини у сфері службової діяльності в юридичних особах приватного права та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». В ньому планувалося передбачити кримінальну відповідальність за зловживання повноваженнями, перевищення повноважень, зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Цей Закон так і не набув чинності, але відповідальність за ці діяння все ж практично збереглась. У 2011 р. Законом України від 07.04.2011 р., № 3207-VI назва розділу XVII була змінена. Раніше він називався «Злочини у сфері службової діяльності», а зараз має назву «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». В більшість статей цього розділу вносилися зміни, але це не призвело до оптимізації нормативного матеріалу. І хоча всі зміни вносилися з метою гармонізації віт-

чизняного законодавства з європейським законодавством щодо боротьби з корупцією, їх не можна назвати ні вдалимими, ні досконалими. Швидкість пристосування норм КК України до європейського законодавства привела до того, що існуючі норми є науково необґрунтованими та їх внесення в текст КК України відбувалося безсистемно.

Деякі із складів є мертвими нормами, адже існує такий феномен як недоторканність певного кола осіб, які в першу чергу і є фігурантами корупційних правопорушень.

Вищевикладене дозволяє дійти висновку, що прийняття нових законів, і не лише антикорупційних, під тиском європейських організацій є ще одним негативним результатом процесу глобалізації, коли закони приймаються формально, а в країні, по-суті, відсутній механізм їх застосування. Це, в свою чергу, призводить до такого явища як проведення реформування правової системи країни, що відбувається лише на законодавчому рівні, без реального застосування на практиці.

Ланцедова Ю.О.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

БАЗИСНІ АНТИДЕЛІКТНІ ТА ІНШІ ПОРЯДКИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСІБ

Проблеми попередження порушення і найбільш повне відновлення правового статусу осіб найбільш детально розглянуті в одній із публікацій О.А. Кириченка та ін. [1, с. 33-38], на підставі чого може бути запропонована така редакція викладу базисних антиделіктних та інших порядків оперативного та іншого попередження і відновлення правового статусу осіб:

1. Оперативний, який найбільш ефективним, раціональним та якісним може бути, як свідчить нинішній і попередній антиделіктний досвід, лише за умови повернення органам прокуратури остаточно скасованих та іншим чином зіпсованих 02.06.2016 р. Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» належних повноважень з нагляду за точним та одноманітним застосуванням правових актів (загального та інших видів нагляду), що перетворило органи прокуратури із належного атрибуту державності у вигляді окремого розділу – розділ VII «Прокуратура», поряд із розділами Основного закону про Президента України і Верховну Раду України в частковий атрибут суто правосуддя, в межах розділу про яке – розділ VIII «Правосуддя», органам прокуратури відводиться лише одна стаття – ст. 1311. І поза межами даної норми вже й знаходяться повноваження органів прокуратури з нагляду за точним та одноманітним розумінням і, головне, застосуванням правових актів будь-якими суб'єктами правозастосовчої діяльності [1, с. 33-34].

Колишні достатньо потужні і найбільш ефективні, раціональні та якісні повноваження органів прокуратури власне з оперативного попередження та найбільш повного відновлення правового статусу осіб не в силах замінити будь-які інші існуючі державні органи та структури, у тому числі й так звані «гарячі лінії» губернаторів, уряду та ін., і тим більше відомчі, які у силу укомплектованості кадрами без юридичної освіти і спеціалізованої підготовки, найчастіше, відсилають осіб, потерпілих від адміністративного та господарського свавілля, яке у силу цього за останній час значно зросло, до інших вельми бюрократичних способів вирішення їх проблем: звернення із заявою до самого правопорушника або до вищої інстанції, до суду та ін., а коли треба прийняти принципове рішення щодо правопорушників – суб'єктів владних повноважень і господарювання, й взагалі відмовчуються чи відписуються «чорним по білому», переходячи таким чином фактично у силу корпоративної солідарності з адміністративного свавілля на бік правопорушників, а не потерпілих [1, с. 34].

У посадових осіб «гарячих ліній» губернаторів не вистачає в цьому відношенні ні кваліфікації, ні, головне, такого роду повноважень, без яких, а значить і без відновлення загального та інших належних

видів прокурорського нагляду, розраховувати на ефективний контроль над адміністративним і господарюючим свавіллям, яке за останні роки значно зросло, та іншими фактами беззаконня й годі говорити [1, с. 34].

2. Бюрократичний – шляхом звернення із заявою чи скаргою (позовом) до:

2.1. Правопорушника або вищої інстанції в порядку Закону України «Про звернення громадян» [1, с. 36].

2.2. Суб'єктів надання безоплатної первинної правової допомоги, відповідно до ст. 9 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», а саме до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб приватного права і до спеціалізованих установ, тобто до осіб, які безпосередньо застосовують правові акти та зобов'язані обґрунтувати кожній особі сутність і правомірність своїх діянь, рішень або правових актів, а в разі їх неправомірності – добровільно і максимально повно відновити порушений правовий статус особи [1, с. 36].

2.3. Суду, коли існуюча система вітчизняних судів, за пропозицією авторського підходу ще в 2010 р. [2, с. 42-43], повинна бути реформована в єдиний антиделіктний орган під науковим, методичним, організаційним, матеріально-технічним, кадровим та іншим керівництвом Верховного Суду України, в складі якого в якості першої (щодо діянь вищих посадових осіб держави та правопорушень особливої складності або суспільного резонансу), апеляційної (рішень відповідних судових палат обласного суду) і касаційної (рішень місцевих судів) інстанції повинні бути: 1. Конституційна судова палата. 2. Адміністративна судова палата. 3. Кримінальна судова палата. 4. Трудова судова палата. 5. Цивільна судова палата. 6. Господарська судова палата [1, с. 37].

Вказані судові палати необхідно дублювати й на рівні обласного (а не апеляційного) суду, який покликаний бути першою інстанцією для антиделіктних справ щодо суб'єктів обласного рівня і апеляційною інстанцією щодо антиделіктних справ місцевих судів [1, с. 37].

На рівні ж місцевих судів повинна бути конституційна, адміністративна, кримінальна, трудова, цивільна та господарська спеціалізація суддів [1, с. 37].

В основі вказаного реформування конституційного судочинства лежить нова доктрина Конституційного кодексу України і Кодексу конституційного судочинства України, основні положення якої зводяться до наступного. Замість Конституції України і всієї існуючої системи так званих «конституційних законів» повинен з'явитися Конституційний кодекс України, в той час як Кодекс адміністративного судочинства України, Закон України «Про Конституційний Суд України» і алогічно прийнято не парламентом, а самим Конституційним Судом України Регламент Конституційного Суду України, слід замінити на Кодекс конституційного судочинства України [1, с. 37].

Такий підхід обґрунтовується тим, що Основному закону повинні відповідати всі інші закони, а останнім все підзаконні акти, причому підзаконний акт нижчестоящего державного органу підзаконним актом вищого державного органу або іншої юридичної особи. Тоді, якщо суб'єкт владних повноважень своїми діями, рішенням або правовим актом порушив певну базисну категорію правового статусу особи, передбачену певним підзаконним правовим актом, він цим самим порушив відповідну норму як поточного закону, так і Основного закону, а тому існуючий поділ судочинства по окремому розгляду порушень суб'єктами владних повноважень норм Конституції України в Конституційному Суді України на основі згаданого закону і регламенту цього суду, а норм будь-якого іншого правового акта в адміністративному суді на основі Кодексу адміністративного судочинства України є надуманим або дуже непрофесійним і підлягає невідкладному виправленню за допомогою побудови єдиної і всеохоплюючої системи конституційного судочинства в особі Конституційної судової палати Верховного Суду України та обласних судів та конституційної спеціалізації суддів місцевих судів.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О.А. Курс лекцій зі спецкурсу «Новітній правовий статус студентської молоді»: навч. посібник / О.А. Кириченко, О.С. Тунтула. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. – 264 с.
2. Новітня концепція реформування судової влади України: навч. посібник / Є.В. Кириленко, С.А. Кириченко, Ю.О. Ланцедова та ін.; за наук. ред. О.А. Кириченка. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – 60 с.

Літвінова І.Ф.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу,
Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету*

ФАКТИЧНІ ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЖИТЛА У ХОДІ ОБШУКУ

Фактичними підставами обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку є сукупність даних, яких достатньо для прийняття рішення згідно із законодавством щодо необхідності у ході обшуку обмеження права особи на недоторканність житла. У науковій літературі також доволі розповсюдженим є визначення фактичних підстав процесуальної дії як достатніх даних для припущення про те, що з вказаних у законі джерел може бути отримана інформація, що є метою певної процесуальної дії [1, с. 23]. Якщо такі дані є у наявності, то провадження процесуальної дії є обґрунтованим, якщо ні, то проводити її не можна.

Аналіз підстав обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку засвідчує, що вони поєднують у собі такі елементи як мета заходу та обсяг фактичних даних, що вказують на можливість досягнення цієї мети. Таким чином саме встановлення наявності чи відсутності підстав обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку залежить від того, наскільки чітко в законі визначена мета та обсяг і характер відповідних фактичних даних.

Ми відстоюємо позицію, за якої фактичною підставою для обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку є сукупність фактичних даних, які вказують на те, що речі, документи або особи, яких планується відшукати у ході обшуку, знаходяться у певному приміщенні, яке є житлом і належить (або знаходиться у фактичному володінні) певній визначеній особі.

Наша наукова позиція обумовлена наступним:

1. Приміщення, де буде проведений обшук, має бути житлом у розумінні кримінального процесуального закону – тобто відповідати вимогам частини 2 статті 233 КПК України [2], згідно із якою під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом.

2. Згідно із п. 6 частини 3 статті 234 КПК України [2], у разі необхідності провести обшук слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке повинно містити відомості про особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться. Тобто однією із фактичних підстав для обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку є сукупність фактичних даних, які вказують на те, що житло, де планується проводити обшук, належить (або знаходиться у фактичному володінні) саме цієї особи.

3. У відповідності до п. 4 частини 5 статті 234 КПК України [2], слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо прокурор, слідчий не доведе наявність достатніх підстав вважати, що відшукувані речі, документи або особи знаходяться у зазначеному в клопотанні житлі чи іншому володінні особи. Таким чином, наступною фактичною підставою для обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку є сукупність фактичних даних, які вказують на те, що речі, документи або особи, яких планується відшукати у ході обшуку знаходяться у певному приміщенні, яке є житлом у розумінні частини 2 статті 233 КПК України [2].

Поряд із цим, питання, які саме фактичні дані та в якому обсязі можуть виступити фактичною підставою обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку потребує додаткового аналізу.

Не викликає сумніву, що найбільш типовою групою фактичних підстав обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку є відомості, які містяться у джерелах доказів. Вказаний висновок підтверджується вимогами статті 84 КПК України [2], згідно із якою слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримі-

нального провадження на підставі доказів. При цьому, процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Поряд із цим, у випадку, коли йдеться про підстави проведення слідчих (розшукових) дій, частина вчених вважає, що при прийнятті рішення про проведення слідчої (розшукової) дії мають використовуватись лише докази. Відомості, отримані непроцесуальним способом, не є доказами, і не можуть слугувати підставою для проведення слідчої дії [3, с. 3-5]. Інші науковці вважають, що підставою може слугувати оперативно-розшукова інформація чи повідомлення конфіденційного джерела, що не суперечить встановленим у справі обставинам [4, с. 13]. Також існує підхід, за якого до загальної сукупності відомостей, що оцінюються як для прийняття рішення про провадження таких слідчих дій, як огляд, обшук, виїмка, накладення арешту на поштово-телеграфну кореспонденцію, її огляд та виїмка, зняття інформації з каналів зв'язку, поряд з доказами, можуть бути включені результати оперативно-розшукових заходів, у тому числі гласного й негласного характеру.

З даного питання маємо зауважити, що після введення у дію чинної редакції КПК України дискусія щодо використання результатів оперативно-розшукових заходів у слідчій діяльності втратила свою актуальність у зв'язку із запровадженням інституту негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідно, у разі, коли йдеться про обмеження права особи на недоторканність житла у ході обшуку, ми вважаємо, що підставами такого обмеження слід вважати відомості, одержані в ході проведення слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. Шепитько В.Ю. Криміналістика: курс лекцій / В.Ю. Шепитько. – Х.: Одиссей, 2005. – 273 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р., № 4651-VI (зі змін і доп.) // Голос України. – 2012. – № 90-91.
3. Белозеров Ю.Н. Законность и обоснованность возбуждения уголовных дел органами внутренних дел: учебное пособие / Ю.Н. Белозеров, В.В. Рябоконь. – М.: МССШМ МВД СССР, 1988. – 191 с.
4. Иванов А.Н. Производство обыска: уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты: учеб. пособие / А.Н. Иванов. – Саратов: СГАП, 1999. – 83 с.

Лучок А.М.,
студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ ЗА СТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УЧАСТЬ У НІЙ

На сьогодні в Україні організована злочинність являє собою реальну загрозу національній безпеці, і тому є однією з найгостріших проблем держави і суспільства. Збільшення рівня злочинності викликає негативну реакцію серед всього населення. Однак, національним законодавством встановлені відповідні умови, щодо звільнення осіб від кримінальної відповідальності за створення злочинної організації, або участі у ній. Дана норма надає правопорушнику можливість співпраці з державою, що безпосередньо допомагає правоохоронним і судовим органам у боротьбі з організованою злочинністю. Проте існує низка проблем щодо практичного застосування даної норми, які потребують подальшого дослідження.

В ч. 2 ст. 255 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачено, що звільняється від кримінальної відповідальності особа, крім організатора або керівника злочинної організації, за вчинення злочину, передбаченого частиною першою цієї статті (тобто, створення злочинної організації з

метою вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також керівництво такою організацією або участь у ній, або участь у злочинах, вчинюваних такою організацією, а також організація, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднань злочинних організацій або організованих груп), якщо вона добровільно заявила про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяла її розкриттю [1, с. 104].

Вважаємо, що необхідно, перш за все, з'ясувати причину національного закріплення звільнення особи від кримінальної відповідальності за даний злочин. Варто зауважити, що велике значення має саме психологічний стан такої особи, адже відмова від продовження злочинної діяльності для члена злочинної організації становить додаткові труднощі, бо самовільний відхід його від злочинного середовища часто карається жорстокими засобами впливу з боку членів такої злочинної організації. Тому реальна загроза національній безпеці з боку організованої злочинності, а, отже, і необхідність посилення заходів запобігання боротьби з нею, соціальна цінність і значимість громадської безпеки, як об'єкта охорони, зумовили приєднання до переліку кримінально-правових заходів боротьби з організованою злочинністю і спеціальної компромісної норми (ч. 2 ст. 255 КК України), яка встановлює (визначає) правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності учасника злочинної організації.

Разом з тим, необхідно звернути увагу на не зовсім вдале формулювання умов звільнення від кримінальної відповідальності: 1) повідомлення про створення злочинної організації, або участь у ній; 2) активне сприяння розкриттю такої злочинної організації.

Щодо першої умови звільнення, то деякі науковці стверджують, що дану підставу звільнення від кримінальної відповідальності учасника злочинної організації коректніше викласти в такій редакції: «повідомлення про створення злочинної організації, участь у ній чи у злочинах, вчинених організацією, та злочинну діяльність такого угруповання» [2, с. 49]. Вважаємо, що розширення об'єктивної сторони даної норми є доцільним. Оскільки, саме такий зміст щодо створення злочинної організації має бути достатньо повним, стосуватися не лише факту створення організації, а й інших обставин, пов'язаних із організованою злочинною діяльністю: про місцезнаходження, склад учасників, керівництво, методи діяльності, прийоми конспірації, зв'язки, свою роль у ній, вчинені злочини тощо.

Ще одним недоліком аналізованої норми є безадресність повідомлення винної особи про створення злочинної організації, або участь у ній. Добровільне повідомлення винної особи (про функціонування злочинної організації та її злочинну діяльність) повинно бути адресовано відповідному державному органу. З огляду на це, вважаємо за необхідне доповнити ч. 2 ст. 255 КК України вказівкою на те, що відповідне повідомлення учасника злочинної організації повинно бути адресовано судовим або правоохоронним органам, тобто органам, наділеним спеціальними владними повноваженнями.

Другою підставою звільнення учасника злочинної організації від кримінальної відповідальності законодавцем визнано активне сприяння винною особою розкриттю такої злочинної організації. Зміст вказаних дій винної особи та їх спрямованість визначені не коректно. Така нормативна неточність призводить до не зовсім правильного тлумачення визначення «розкриття злочинної організації», оскільки особа має сприяти у розкритті та розслідуванні факту створення та існування злочинної організації, а також її злочинної діяльності, вчинення конкретних злочинів тощо.

Необхідно також наголосити на понятійній неточності щодо суб'єкта даного суспільно-небезпечного діяння. В ч. 2 ст. 255 КК України передбачено, що звільняється від кримінальної відповідальності особа, крім організатора або керівника злочинної організації. Проблема полягає у тому, що в Загальній частині КК України не вказане визначення керівника, як суб'єкта злочину вчиненого у формі співучасті. Вважаємо, що дана обставина є значною прогалиною національного законодавства. Без чіткого визначення даного поняття неможливо юридично обґрунтовано встановити, хто є керівником злочинної організації, а отже, і не існує чіткої імперативної норми для правоохоронних органів при кваліфікації діянь винної особи. Таким чином, відповідні державні органи самостійно встановлюють межі даного поняття, зважаючи на індивідуальність кожного окремого провадження, що є не допустимим. Виходячи з цього, вважаємо за необхідне передбачити та дати визначення поняттю «керівник» в ст. 27 КК України.

Отже, на сьогоднішній день в КК України встановлені умови звільнення особи від кримінальної відповідальності за створення злочинної організації, або участь у ній. Нормативне урегулювання даних суспільних відносин значною мірою впливає на підвищення ефективності у боротьбі з організованою злочинністю. Відповідна норма одночасно діє в інтересах держави і винної особи. Проте, нині існує ще багато неточностей у формулюванні диспозиції цієї норми, без вирішення яких неможливо встановити точне, чітке регулювання даних суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 01 вересня 2016 року: офіц. текст. – К.: Алерта, 2016. – 192 с.
2. Хавронюк М.І. Якість кримінального законодавства: як її досягти / М.І. Хавронюк // Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовної діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні: матеріали наук. конф. (м. Харків, 15 травня 2009 р.). – Х.: Право, 2009. – С. 46-52.

Mel'nyk M.I.,

student,

Educational and Research Institute of Law National Aviation University

INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF COUNTERACTION TO TERRORISM

International law (IL) has been developing in many directions, as the complexities of life in the modern era have multiplied. Law reflects the conditions and cultural traditions of the society within which it operates. The community evolves a certain specific set of values – social, economic and political – and this stamps its mark on the legal framework which orders life in that environment. Similarly, IL is a product of its environment. It has developed in accordance with the prevailing notions of international relations and to survive it must be in harmony with the realities of the age.

The use of terror as a means to achieve political ends is not a new phenomenon, but it has recently acquired a new intensity. In many cases, terrorists deliberately choose targets in uninvolved third states as a means of pressurising the government of the state against which it is in conflict or its real or potential or assumed allies. As far as international law is concerned, there are a number of problems that can be identified.

The paper is aimed at studying international terrorism as a complicated phenomenon nowadays.

The subject of the research is the general concept of terrorism model and general principles of law concept.

Despite political difficulties, increasing progress at an international and regional level has been made to establish rules of international law – with regard to terrorism. A twin-track approach has been adopted, dealing both with particular manifestations of terrorist activity and with a general condemnation of the phenomenon. In so far as the first is concerned, the UN has currently adopted twelve international conventions concerning terrorism, dealing with issues such as hijacking, hostages and terrorist bombings. Many of these conventions operate on a common model, establishing the basis of quasi-universal jurisdiction with an interlocking network of international obligations [1, p. 43-44].

The model comprises a definition of the offence in question and the automatic incorporation of such offences within all extradition agreements between states parties coupled with obligations on states parties to make this offence an offence in domestic law, to establish jurisdiction over this offence (usually where committed in the territory of the state or on board a ship or aircraft registered there, or by a national of that state or on a discretionary basis in some conventions where nationals of that state have been victims) and, where the alleged offender is present in the territory, either to prosecute or to extradite to another state that will [2, p. 96].

The UN has sought to tackle the question of terrorism in a comprehensive fashion. In addition to UN activities, a number of regional instruments condemning terrorism have been adopted. These include the Convention of the Organisation of the Islamic Conference on Combating International Terrorism, 1999 and the Organisation of American States Inter-American Convention against Terrorism, 2002. In addition, the Organisation on Security and Co-operation in Europe adopted a Ministerial Declaration and Plan of Action on Combating Terrorism, in 2001 [3, p. 113].

Coupled with the increase in international action to suppress international terrorism has been a concern that this should be accomplished in conformity with the principles of international human rights law and international humanitarian law.

References:

1. Антипенко В.Ф. Международная криминология: опыт исследования терроризма / В.Ф. Антипенко. – Saarbrücken, Deutschland: Lap Lambert Academic Publishing GmbH & Co. KG, 2012. – 379 с.
2. Антипенко В.Ф. Міжнародна криминологія як інструмент розвитку міжнародного кримінального права / В.Ф. Антипенко // Науково-практичний журнал «Судова апеляція». – 2009. – № 4. – С. 94-100.
3. Антипенко В.Ф. Оптимізація антитерористичної системи держави в умовах міжнародної і регіональної інтеграції / В.Ф. Антипенко. – К., 2007. – 406 с.

Мельничук І.С.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Проблема злочинності у кожному суспільстві є однією з найважливіших, проте повністю уникнути такого явища, як злочини неможливо. Особливо привертає увагу злочинність серед неповнолітніх, зокрема занепокоєння викликають суспільно небезпечні діяння вчинені дітьми до досягнення ними віку кримінальної відповідальності. Тому даній проблемі необхідно приділити якомога більше уваги і розробити шляхи її вирішення.

Серед вчених, які досліджували в своїх наукових роботах проблемні питання кримінальної відповідальності неповнолітніх варто назвати: Ю.В. Бауліна, Н.Л. Березовську, В.М. Бородіна, В.М. Бурдіна, І.П. Васильківську, В.О. Глушкова, Т.О. Гончара, Л.С. Дубчака, Я.М. Квітку, С.Г. Киренка, А.О. Клевцова, Н.Я. Ковтуна, Н.М. Крестовську, Н.А. Орловську, Т.М. Приходька, О.О. Северіна, В.Я. Тація та ін.

Дитяча злочинність турбує не лише органи правопорядку, але й усе суспільство, адже таке явище в майбутньому призведе до підвищення рівня злочинності загалом. У Кримінальному кодексі України зазначено, що неповнолітні особи можуть бути притягнені до кримінальної відповідальності з досягнення ними 16 років, та за окремі види злочину з 14 років. Проте багато злочинів вчиняють малолітні особи, які ще не досягли, навіть, 14 років. Згідно з Законом про кримінальну відповідальність, такі особи не можуть нести покарання. Водночас, до кримінальної відповідальності нерідко притягуються неповнолітні особи з ознаками відсталості їх психічного та розумового розвитку. Саме тому актуальність розв'язання питань правової регламентації умов настання кримінальної відповідальності за вчинені злочини для життєдіяльності українського суспільства, в якому рівень злочинності неповнолітніх осіб стрімко зростає, не викликає сумніву.

При встановленні віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, на думку науковців, потрібно, в першу чергу, керуватися ступенем психологічного розвитку особистості, а саме її здатністю усвідомлювати свої дії, керувати ними та розуміти їх небезпечність для суспільства [3, с. 9].

У зв'язку з тим, що суспільно небезпечні діяння вчиняють особи до 14 років, науковці пропонують переглянути положення кримінального законодавства України щодо віку кримінальної відповідальності. На думку деяких вчених (Ю. Кухарук, О. Сапожнікова), найбільш оптимальними віковими межами, при настанні яких особа може бути притягнена до кримінальної відповідальності, є 14 років, а за окремі найбільш тяжкі суспільно небезпечні винні діяння – з 11 років.

Під час вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності малолітніх осіб з 11 років у центрі уваги правоохоронних органів повинно стати запровадження порядку визначення стану їхнього психічного здоров'я [2, с. 230].

Саме тому потрібно регламентувати механізм процедури встановлення факту скоєння дитиною кримінального злочину, психічний розвиток якої відповідає вимогам притягнення до кримінальної відповідальності [2, с. 236].

Водночас зусилля законодавців мають бути спрямовані на створення системи ювенальної юстиції, яка була б зорієнтована на профілактику злочинів серед неповнолітніх. Досі немає спеціальних судів у справах неповнолітніх, недостатня кількість спеціально підготовлених суддів, прокурорів та адвокатів, які б займалися дітьми, що перебувають у конфлікті з законом. Натомість більшість правопорушників направляються у колонії, після чого шанси на реінтеграцію у суспільство низькі. Мало приділяється уваги основоположним соціальним факторам, що у першу чергу штовхають неповнолітніх на конфлікт з законом [1, с. 65].

Отже, слід погодитись з думкою Ю.В. Бауліна, що кримінальне законодавство, яке передбачає відповідальність неповнолітніх осіб, потребує вдосконалення та доопрацювання, щоб система правосуддя в справах про притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх більш ефективно і якісно функціонувала. При цьому законодавець повинен враховувати вікові особливості неповнолітнього; юридичні гарантії захисту прав і законних інтересів неповнолітніх; повноту індивідуального соціально-психологічного дослідження особистості неповнолітнього; вибір індивідуального заходу впливу та його виконання. Тільки тоді ми можемо сподіватись на зниження рівня злочинності малолітніх та неповнолітніх осіб.

Список використаних джерел:

1. Кухарук Ю. Зниження віку, з якого може настати кримінальна відповідальність / Ю. Кухарук, А. Вашечкіна // Юрид. наука: наук. юрид. журн. – 2012. – № 5. – С. 127-132.
2. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2015. – 680 с.
3. Гончар Т.О. Неповнолітній як суб'єкт відповідальності за кримінальним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Т.О. Гончар. – Одеса, 2005. – 20 с.

Поляцко А.В.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ЗЛОВЖИВАННЯ ДОВІРОЮ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ УЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Зловживання довірою є однією з ознак багатьох злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України. В основі лежить довірливі відносини, що існують між суб'єктами соціального життя.

Довіра є частиною людської діяльності, вона виникає як «засіб» спільної діяльності індивідів і є реакцією на ті чи інші аспекти їх поведінки [3, с. 205]. Та не варто ототожнювати поняття «зловживання довірою» та «зловживання довірливістю». Адже довіра це як характеристика відносин, а довірливість є ознакою людського характеру.

Зловживання довірою є особливим різновидом обману – обману в довірі. Довіра є своєрідною платформою, за допомогою якої втілюється злочин на основі довірливих відносин. Вона є двостороннім явищем. Адже довірливі відносини базуються на рівних та взаємних правах і обов'язках сторін. В яких би умовах і формах не здійснювалась би діяльність людини, якої б структури вона не набувала, її не можна розглядати як вилучену із суспільних відносин, із життя суспільства [4, с. 141]. Кримінальний кодекс України (далі – КК України) містить багато складів злочинів, які передбачають обов'язкову ознаку – зловживання довірою, що має свої характерні риси. Як спосіб вчинення злочину, зловживання довірою не являється невиконанням певних покладених зобов'язань (невиправданням довіри), а є саме недотриманням обов'язків особи, що діє в чужому майновому інтересі завдяки складеним юридичним (цивільно-правовим, трудовим чи службовим) або фактичним (сімейним, дружнім) відносинам. Змістом зловживання довірою є саме здійснення злочину шляхом використання наданих повноважень задля своїх цілей та проти волі довірителя. Зловживання довіри є своєрідним порушенням морального обов'язку, юридичного обов'язку щодо виконання зобов'язання.

Зловживання довірою належить до протиправних дій. Цей спосіб входить до змісту дії в багатьох злочинах (ч. 2 ст. 110, ст. 225 КК України та ін.). Але інколи являється дією допоміжного характеру задля виконання іншого суспільно небезпечного діяння [2]. Зловживання довірою в свою чергу може мати різну форму зовнішнього вираження, також може різнитися за видом і змістом довірливих відносин.

Зловживання довірою може бути здійснене тільки з прямим умислом. Умисел вчинити конкретний злочин шляхом протиправного використання своїх повноважень, тобто шляхом зловживання довірою, має виникнути після правомірного отримання, тобто після фактичного набуття відповідних повноважень [4, с. 141].

Найбільш поширеними з юридичних відносин довіри є відносини між довірителем і особою, яка зловживає довірою, при цьому маючи статус службової особи. Залежно від сфери суспільних відносин, у яких відбувається реалізація наданих повірникові повноважень, вони поділяються на відносини службової довіри загального і спеціального характеру. Відносини службової довіри загального характеру встановлюються у сфері здійснення будь-якої службової діяльності. Відносини службової довіри спеціального характеру складаються у певній сфері суспільних відносин – забезпечення життя і здоров'я [2]. У разі виникнення такого виду злочину варто встановити підстави, характер відносин довіри; підстави, зміст та обсяг наданих повірнику повноважень; характер функцій, покладених на нього; злочин вчинено шляхом зловживання службовими чи іншими, спеціально покладеними на особу, повноваженнями. Оскільки всі ці фактори є важливим для з'ясування складу злочину.

Отже, довіра є важливим елементом життя кожної людини. Вона є основою багатьох взаємовідносин у суспільстві, а водночас вона може слугувати фактором вчинення багатьох злочинів. Зловживання довірою є умисною протиправною дією, яка може нести загрозу. Вона має різні форми зовнішнього прояву. Зловживання довірою є менш небезпечним способом вчинення злочину, ніж обман і має менший ступінь суспільної небезпеки, та все ж не втрачає свого самостійного значення.

Список використаних джерел:

1. Селецький С.І. Кримінальне право України. Особлива частина: Навчальний посібник / С.І. Селецький. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 112 с.
2. Герман М.А. Зловживання довірою як спосіб учинення злочину / М.А. Герман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2016/3229-1460009411.pdf>.
3. Селігмен А. Проблема довіри / А. Селігмен; пер. с англ. І.І. Мюрберг, Л.В. Соболевої. – М.: Ідея-Прес, 2002. – 256 с.
4. Хохлова І.В. Кримінальне право України (особлива частина): Навчальний посібник / І.В. Хохлова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 175 с.

Присяжнюк А.М.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

У наш час в усьому світі спостерігається збільшення кількості злочинів, які вчиняють неповнолітні. На превеликий жаль, Україна не є виключенням. За статистикою майже кожен дванадцятий, з числа розслідуваних злочинів, вчинювався неповнолітньою особою [4]. За термінологією кримінального процесуального законодавства України поняття неповнолітня особа визначається як «малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років». У свою чергу, малолітня особа – це «дитина віком до 14 років».

В українському суспільстві поширена думка, що малолітнім особам, які вчинили злочини кримінального характеру, ніщо не загрожує. Адже, за Кримінальним кодексом України, кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років.

Дану проблему досліджували багато вчених, зокрема: Ю. Абросімова, Ю.В. Баулін, Н.Л. Березовська, В.М. Бородін, В.М. Бурдін, І.П. Васильківська, В.О. Глушкова, Т.О. Гончар, Л.С. Дубчак, Я.М. Квітка, С.Г. Киренко, А.О. Клевцов, Н.Я. Ковтун, Н.М. Крестовська, Ю. Кухарук, Н.А. Орловська, О. Сапожнікова, Т.М. Приходько, О.О. Северін, В.Я. Тацій та багато інших вітчизняних дослідників, які мають на меті встановити науково обґрунтовану вікову межу, досягнувши якої особа може притягатися до кримінальної відповідальності.

Ю. Кухарук вважає, що максимальний вік має становити 14 років, а за окремі тяжкі злочини – 12 років [2]. Обговорення стосовно віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність точаться досить давно, проте конкретна відповідь нині відсутня.

Слід звернути увагу на набутий досвід країн – членів Європейського Союзу, в цьому питанні. У більшості з європейських країн загальний вік настання кримінальної відповідальності за скоєний злочин коливається в межах від 10 до 13 років. Наприклад, у Голландії кримінальна відповідальність настає з 12 років, в Італії – з 14, у Франції – з 13, в Норвегії – з 15, в Іспанії – з 16. Одна з найнижчих меж настання кримінальної відповідальності передбачена законодавством Англії, і становить 10 років, проте в цій країні точиться дискусія щодо необхідності перегляду цього віку. Слід зазначити, що в деяких країнах мінімальний вік взагалі не встановлений, що в принципі дає змогу притягувати дитину до кримінальної відповідальності незалежно від її віку. В окремих країнах (Австралії, Йорданії, Ірландії, Пакистані) передбачена кримінальна відповідальність з 7 років.

Вважаємо, що встановлюючи вік, з якого настає кримінальна відповідальність, необхідно також враховувати рівень психічного розвитку особи, тобто здатність особи усвідомлювати свої дії, керувати ними та розуміти, що вони можуть призвести до настання суспільно-небезпечних наслідків.

Ю. Абросімова вважає, що причиною підліткової злочинності є неправильне правове виховання дітей. Соціальне розмежування за матеріальними статками, зниження рівня життя більшості населення, зростання кількості неблагополучних сімей, відсутність нормальних побутових умов – всі ці фактори призводять до того, що діти починають вчиняти злочини. Також на стан злочинності впливають проблема безпритульності та сирітства дітей [3, с. 371-372].

Враховуючи певні чинники, які впливають на психічний розвиток особи, а також беручи до уваги вікові особливості сучасних дітей та підлітків та досвід зарубіжних країн, вважаємо, що в чинному Кримінальному кодексі України необхідно зменшити вік кримінальної відповідальності з 14 років, а за вчинення окремих злочинів з 11 років. Також при притягненні до кримінальної відповідальності мало-

літніх осіб у центрі уваги правоохоронних органів повинно бути запровадження порядку визначення стану їхнього психічного здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р., № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2341-14>.
2. Кухарук Ю. Зниження віку, з якого може настати кримінальна відповідальність / Ю. Кухарук, А. Вашечкіна // Юрид. наука: наук. юрид. журн. – 2012. – № 5. – С. 127-132.
3. Абросімова Ю. Значення соціально-економічного становища сім'ї у структурі причин та умов злочинності неповнолітніх в Україні / Ю. Абросімова // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали Дев'ятої регіон. наук.-практ. конф. (м. Львів, 2003 р.). – Л., 2003. – С. 371-372.
4. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo.

Романович І. І.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЗНИЖЕННЯ ВІКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД ДІТЕЙ

На сьогоднішній день в Україні склалася надзвичайно загрозлива динаміка скоєння правопорушень неповнолітніми та малолітніми особами, яка перевищує темпи зростання злочинності дорослих у кілька разів. Зважаючи на таку негативну тенденцію перед юристами-науковцями постає питання про необхідність зменшення мінімальної вікової межі суб'єкта злочину.

Найбільш поширеним злочином серед підлітків залишаються злочини проти власності: крадіжки, грабежі, вимагання або шахрайство. Разом з тим, щороку зростає кількість нападів із заподіянням шкоди здоров'ю або життю людей, а також випадків незаконного поводження зі зброєю. Тому, науковці дедалі частіше пропонують посилити кримінальну відповідальність та знизити вік кримінальної відповідальності суб'єкта злочину.

На міжнародному рівні мінімальний вік кримінальної відповідальності ніяк не закріплюється, кожна країна виходить із власного розуміння цього питання. Проте існують поради та рекомендації, зокрема рекомендації Шостого Міжнародного конгресу з кримінального права, які встановлюють рекомендаційний вік кримінальної відповідальності – 16 років. В Ірландії кримінальна відповідальність настає з семи років – найнижчий поріг у світі. При цьому країна вважається (зокрема, за даними ООН) однією з найбільш безпечних у світі [1, с. 96]. У Шотландії мінімальний вік становить 8 років, в Англії та Австралії – 10 років, Канаді та Кіпрі – 12 років. Цікавим є досвід США, де немає загальновизначеного віку. У США вік встановлюється кримінальним законодавством штатів: з 9 років – у Техасі, 10 років – у штаті Індіана, 14 років – штатах Каліфорнія та Міннесота, 16 років – у Канзасі та Вісконсині [2; 3].

Українські науковці висловлюють різноманітні пропозиції щодо зменшення мінімальної вікової межі суб'єкта злочину до 11 або 12, або 13 років. Ці пропозиції, перш за все, пов'язані з тим, що в наш час існує тенденція щодо поширення вчинення суспільно небезпечних діянь у віці від 10 до 14 років (близько 1,7 %) [4, с. 135]. Зокрема В.М. Бурдін вважає, що діти віком до 11 років перебувають поза сферою кримінально-правового впливу і не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності; неповнолітні віком від 11 до 14 років уже фактично можуть притягуватися до кримінальної відпові-

дальності за вичерпний перелік злочинів, за умови підтвердження висновком експертизи відповідальності фактичного рівня розвитку їхньому хронологічному віку, достатньому для винної відповідальності [5, с. 10]. На думку В.Г. Павлова, який спеціально досліджував питання віку суб'єкта злочину та вважає, що мінімальну вікову межу слід встановити з 13 років за вбивство, крадіжку, грабїж, розбій і хуліганство. Цей висновок науковець робить на підставі того, що найбільша кількість вперше вчинених правопорушень припадає на підлітків у віці 10-12 років і що юристи, психологи, педагоги та інші вчені стверджують, що, досягши 12-13-річного віку, підліток здатний реально, свідомо і виважено оцінювати свою поведінку, може вибирати та прогнозувати її варіанти і наслідки [6, с. 31-32].

Отже, зменшення мінімальної вікової межі суб'єкта складу злочину необхідне для того, щоб запобігти вчиненню нових правопорушень малолітніми та неповнолітніми особами, які впевнені, що зможуть уникнути кримінальної відповідальності та є «недоторканими» перед законом. Проте, зниження вікового порогу суб'єкта складу злочину не повинно бути єдиним заходом боротьби зі злочинністю дітей. Крім того, необхідно встановлювати відповідність між дійсним ступенем розвитку особистості та його фактичним віком. Це слугуватиме, з одного боку, своєрідним заходом захисту певної категорії неповнолітніх осіб, а з іншого – методом зниження рівня злочинності серед неповнолітніх.

Список використаних джерел:

1. Васильківська І. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні: деякі аспекти / І. Васильківська // Право України. – 2004. – № 1. – С. 95-98.
2. Смаглюк О.В. Досягнення віку кримінальної відповідальності як ознака неповнолітнього суб'єкта злочину / О.В. Смаглюк, А.А. Павловська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Smagluk_Pavlovska.pdf.
3. Сергатий М.О. Визначення віку кримінальної відповідальності у кримінальному праві зарубіжних країн / М.О. Сергатий, М.А. Лавренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Dtr_pravo/2012_2/files/LA212_47.pdf.
4. Денисов С.Ф. Соціально-правові визначення віку кримінальної відповідальності / С.Ф. Денисов // Право та державне управління. – 2012. – № 3. – С. 134-140.
5. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.М. Бурдін. – К., 2002. – 18 с.
6. Павлов В.Г. Субъект преступления и уголовная ответственность / В.Г. Павлов. – СПб.: Лань; Фонд «Университет», 2000. – 192 с.

Хомченко О. В.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Визначення мети доказування у кримінальному процесі на сьогодні залишається спірним питанням у теорії кримінальної науки. Існує чимало наукових думок стосовно того, що саме включає в себе це поняття, але серед них можна виділити дві основні: мета доказування у кримінальному процесі полягає у встановленні об'єктивної істини або мету слід пов'язувати із принципом змагальності сторін. Зміст принципу об'єктивної істини у Кримінально-процесуальному кодексі України (далі – КПК України) 1960 року було втілено у статті 22, частина перша якої була викладена у такій редакції: «Прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, зобов'язані вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи,

виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдують обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують і обтяжують його відповідальність». Новий КПК України у статті 22 встановлює, що кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами [1].

Досвід європейських та інших зарубіжних країн доводить правильність концепції об'єктивної істини. Наприклад, абз. 2 § 232 КПК Австрії зобов'язує головуєчого в судовому засіданні спрямовувати провадження до встановлення істини, а КПК ФРН встановлює, що суд має з метою встановлення істини із службового обов'язку дослідити всі факти та докази, що мають значення для рішення суду. Ст. 81 КПК Франції закріплює норму, відповідно до якої слідчий суддя має право здійснювати «всі слідчі дії, які він вважає за необхідне здійснити для встановлення істини». Правило 102, схвалених Верховним судом США Федеральних правил доказування, проголошує: «Ці правила повинні тлумачитись так, щоб забезпечувалися неупередженість при їх застосування, усунення невинуватих витрат і втрат часу, а також зміцнення й удосконалювання доказового права, для того щоб у кінцевому результаті могла бути встановлена істина і справедливо вирішувались питання, що розглядаються (судом)» [2, с. 29-30].

В.В. Вапнярчук, досліджуючи питання мети доказування, стверджує, що виходячи з розуміння змісту істини в кримінальному процесі як поєднання компонентів різних теорій слід говорити не про пізнання істини, а її формування. Процес формування істини здійснюється на кожному етапі кримінального процесу, починаючи з досудового провадження і закінчується в судовому розгляді. Науковець дає наступне визначення істини у кримінальному судочинстві: «це сформоване під час кримінального провадження у передбаченому законом порядку достовірне знання про обставини, які підлягають доказуванню, що відображає вказані обставини в свідомості людей у точній відповідності з дійсністю та знання, яке визнано таким за погодженням сторін» [3, с. 80].

Н. Селегей пропонує, щоб в чинному КПК України серед інших принципів був принцип з'ясування саме об'єктивної істини. На думку науковця, в окремій статті повинно бути зазначено те, що ми повинні розуміти під принципом встановлення об'єктивної істини: «встановлення об'єктивної істини у кожній кримінальній справі – це вимога закону, яка зобов'язує суд, прокурора, слідчого та особу, яка провадить дізнання, повно, всебічно і об'єктивно дослідити обставини справи з тим, щоб з'ясувати істотні, юридично значущі факти, які відповідають дійсності, дати їм правильну правову оцінку і тим самим забезпечити правильне вирішення справи по суті». Доцільність принципу об'єктивної істини полягає ще й в тому, що він встановлює єдину можливу модель поведінки для співробітників органів досудового слідства, прокуратури, суду [4].

Існує і протилежна теорія, відповідно до якої суд практично не може встановити повну достовірність фактів, які досліджуються, винуватість чи невинуватість особи, яка притягається до кримінальної відповідальності. Постулати концепції об'єктивної істини про те, що «кожний, хто вчинив злочин», повинен бути притягнутий до відповідальності, а «жоден невинний не був покараний» далеко не завжди і не повністю реалізуються на практиці. Адже виконання вимог закону про покарання кожного, хто вчинив злочин, передбачає розкриття всіх без винятку злочинів, які вчиняються, а статистичні показники розкриття зареєстрованих злочинів, наприклад, в Києві ледве становить 50 %. Дивлячись на такі показники, зрозуміло, що встановлені норми не завжди виконуються [5, с. 3].

Варто зазначити, що сторона захисту в кримінальному провадженні зовсім не зобов'язана намагатися встановлювати об'єктивну істину у справі, адже вона представляє інтереси свого підзахисного, і її обов'язком є робити дозволеними засобами і способами все, щоб спростувати обвинувачення або принаймні пом'якшити відповідальність клієнта. Сторона обвинувачення, а саме прокуратура, та органи досудового розслідування є зацікавленими в досягненні об'єктивної істини в більшій мірі, оскільки від них вимагається вживати всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи, але це не є гарантією встановлення ними об'єктивної істини. Таким чином, можна стверджувати, що в даному розрізі, змагальність – виключно інструмент суду, який значною мірою забезпечує об'єктивність у досягненні

завдань судочинства. В той же час, можна припустити, що досягнення об'єктивної істини є беззаперечною умовою справедливості суду, так як саме на її основі має будуватися рішення суду. А.О. Алексєєва вважає, що беручи курс на демократизацію політичного режиму в Україні і фактичного, а не декларативного залучення народу до реалізації влади, необхідно конституційно закріпити досягнення справедливості як мету судочинства, а в кримінально-процесуальному законодавстві – норму, яка б визначала метою кримінально-процесуального доказування досягнення об'єктивної істини [6, с. 259-260].

Отже, питання мети доказування у кримінальному процесі є спірним серед науковців. Актуальність цієї проблеми пов'язана із прийняттям нового КПК України, який пропонує дещо нові підходи порівняно з попереднім законодавством. Існує безліч наукових концепцій стосовно мети доказування, які пов'язані із принципом змагальності сторін та принципом об'єктивної істини. У законодавстві України немає нормативного закріплення принципу об'єктивної істинності та його тлумачення. Враховуючи прогалини у кримінальному процесуальному законодавстві, ми погоджуємося з думкою науковців, які стверджують, що ці два принципи повинні бути взаємопов'язаними та чітко визначеними у нормативно-правових актах, а метою доказування та судочинства загалом варто встановити перш за все досягнення справедливості.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р., № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / К.В. Антонов, О.В. Сачко, В.М. Тертишник, В.Г. Уваров / за ред. В.М. Тертишника. – К.: Алерта, 2015. – 294 с.
3. Вапнярчук В.В. Мета кримінального процесуального доказування / В.В. Вапнярчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 1. – С. 78-82.
4. Селегей Н. Проблема істини в теорії кримінального судочинства / Н. Селегей, П.М. Маланчук // Українська академія банківської справи НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jsui/bitstream/123456789/1921/1/2008_09_34.pdf.
5. Кучинська О.П. Чи можливо встановити об'єктивну істину в кримінальному процесі / О.П. Кучинська // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 10. – С. 1-5.
6. Алексєєва А.О. Змагальність та об'єктивна істина в контексті участі народу в судочинстві / А.О. Алексєєва // Вісник Академії адвокатури України. – 2015. – № 12. – С. 257-263.

Цезар А.Р.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ СПОСОБІВ ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

В Конституції України закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Проте нині країна переживає складний період, у зв'язку з чим посилилися соціальні негаразди в суспільстві і, як їх наслідок – збільшився рівень смертності через вчинення самогубств.

Самогубство та шляхи його запобігання, окремі правові аспекти доведення до самогубства, а саме, в частині характеристики деяких способів (форм) доведення до самогубства та розроблення шляхів попередження самогубства, вивчали і розробляли такі вчені, як: Ю.В. Александров, В.О. Глушков, В.Ф. Войцех, С.В. Жабокрицький, М.П. Мелентьєв, О.М. Моховіков, Г.Я. Пілягіна, В.В. Сулиць-

кий, А.П. Тіщенко, А.П. Чупріков, О.В. Шаповалов, С.І. Яковенко, Н.М. Ярмиш та інші, у зв'язку з чим висловлювалися різні точки зору. Однак усі ці дослідження були присвячені окремим питанням, у той час як комплексних кримінологічних досліджень проблеми самогубств в Україні здійснено дуже мало.

Серед великої кількості самогубств можна виділити значну групу тих самогубств, які були вчинені внаслідок систематичних жорстоких або принижуючих дій іншої сторони по відношенню до самогубця, і в такому випадку слід говорити про доведення до самогубства, яке визнається злочином.

З появою та розвитком всесвітньої мережі Інтернет виникли нові способи вчинення даного злочину, який набирає обертів у світі разом із зростанням кількості постійних користувачів мережі Інтернет. За останній час було скоєно чимало самогубств особливо серед підлітків, а причиною цього стало те, в соціальних мережах популярними стали онлайн ігри, які мають назву «Синій кит», або «Тихий дім», «Море китів», «Розбуди мене о 4:20». У смертельної гри багато назв, але результат завжди один – самогубство та зламані горем батьки. Найперші згадки про гру з'явилися ще два роки тому в Російській Федерації, але з часом ця «гра зі смертю» дійшла і до України. Про неї писали видання, які здійснювали власні розслідування. До покарання притягнули лише адміністратора однієї з груп, який підштовхував підлітків до самогубства у закритих групах, де учасникам протягом 50 днів давали завдання, а у фіналі пропонували здійснити самогубство [2].

Це далеко не єдиний приклад, коли в соціальних мережах підлітків змушували здійснювати самогубство, впливаючи на них різними способами. На жаль, статистика вчинення таких самогубств значно більша, ніж статистика засудження осіб, винних у доведенні до самогубства. З 2010 р. по 2015 р. в Україні винесено чотири вироки за доведення до самогубства, тобто менше одного вироку на рік. Зазвичай, правоохоронці припиняють провадження у справах про самогубство, не знайшовши слідів насильства на тілі загиблих. Версію доведення до самогубства належним чином не розслідують або й, взагалі, ігнорують. Через високу латентність доведення до самогубства та відсутність норми в Кримінальному кодексі України, яка б давала можливість притягати до відповідальності за доведення до самогубства через мережу Інтернет, оцінити реальну ситуацію і стан проблеми вкрай складно [3].

В ч. 1 ст. 120 (доведення до самогубства) КК України законодавець визначає юридичні ознаки (об'єктивні та суб'єктивні) даного злочину – доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності [4]. Найбільше суперечок виникає навколо питання способів доведення до самогубства. Здійснюючи аналіз способів доведення до самогубства, потрібно зазначити, що кримінально караними є лише ті, що передбачені нормою КК України.

Жорстоке поводження, передбачене у диспозиції статті 120 КК України, слід розуміти як систематичні, триваючі, безжалісні та грубі діяння винного, метою яких є завдання потерпілому фізичних чи психічних страждань. Систематичне приниження людської гідності виявляється у тривалому принизливому ставленні до потерпілого, як-то: цькування, приниження, необгрунтовані службові стягнення, зачіпки, що принижують честь і гідність людини, розповсюдження наклепів, насмішки, анонімні звинувачення, постійні докори, принизливі, грубі відмови від вступу до шлюбу, переслідування тощо [5].

Наступним способом доведення до самогубства є шантаж. Поняття «шантажу» трактують неоднозначно, даючи різні визначення. Серед найбільш поширених визначень можна виділити:

- залякування винним потерпілого завданням йому шкоди шляхом розголошення як дійсних, так і неправдивих конфіденційних відомостей, які останній бажає зберегти в таємниці, а також завданням іншої шкоди з метою поставити потерпілого в залежне становище чи створити іншу вигідну для винного обстановку;

- залякування потерпілого якимись негативними наслідками, що можуть настати для нього чи його близьких, якщо потерпілий не вчинить певну дію (кілька дій) або не утримається від її (їх) вчинення;

- погроза розголошення компрометуючих або інших відомостей, які потерпілий бажає зберегти у таємниці.

Примус до протиправних дій – це загроза фізичним насильством, заподіяння побоїв тощо з метою примусити потерпілого вчинити небажані для нього діяння. На відміну від шантажу, при якому негативні наслідки для потерпілого чи його близьких можуть настати в майбутньому, примус передбачає, що певні негативні наслідки вже мають місце, і протиправне діяння потерпілий повинен вчинити для їх відвернення або для недопущення більш тяжких наслідків.

Систематичне приниження людської гідності – останній спосіб доведення до самогубства, закріплений у ст. 120 КК України. Систематичне приниження людської гідності виявляється у багаторазових образах, глумлінні над потерпілим, цькуванні, поширенніклепницьких вигадок, явно несправедливій критиці, іншому принизливому ставленні до потерпілого [6, с. 301-302].

В законодавстві зазначено перелік способів доведення до самогубства, але на практиці постійно виникає проблема з визначенням того, який саме спосіб став причиною здійснення конкретного самогубства. На мою думку, в чинному кримінальному законодавстві не вистачає детального тлумачення способів доведення до самогубства, що значно полегшило б процес кваліфікації злочину.

Ще одним способом є доведення до самогубства через соціальні мережі, що в цьому році стало дуже актуальним у зв'язку з появою вже зазначених вище «груп смерті», які стали причиною смерті сотень підлітків. Але в діючому Кримінальному кодексі відсутня норма, яка включила б даний спосіб до переліку способів доведення до самогубства, який закріплений у статті 120 КК України. В липні цього року до Верховної ради України був поданий проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо розширення переліку кримінально-карних способів доведення до самогубства чи самокалічення або до замаху на самогубство чи самокалічення)», в пояснювальній записці до якого зазначалось, що світова тенденція до росту злочинності в мережі Інтернет, тривожна динаміка зростання кількості самогубств, через спонукання підлітків до вчинення суїциду через так звані «групи смерті» у соціальних мережах та виникнення нових способів доведення до самогубства або самокалічення зумовлюють негайну необхідність розширення переліку способів доведення до самогубства чи його спроби шляхом внесення змін до кримінального законодавства, які б відповідали сучасним реаліям вчинення злочину – доведення до самогубства чи самокалічення [3].

Проблема кваліфікації доведення до самогубства викликає певні труднощі у правозастосовній діяльності. Особливо це стосується встановлення причинного зв'язку між діями (бездіяльністю) винного та самогубством (замахом на самогубство) потерпілого, встановлення вини, відмежування злочину, передбаченого статтею 120 КК України, від суміжних складів злочинів: вбивства (ст. 115 КК України), катування (ст. 127 КК України). І вирішення цієї проблеми може стати одним із тих факторів, які покращать правозастосовну сферу України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної ради України. – 1996 – № 30.
2. Шевченко В.А. Особливості способів доведення до самогубства / В.А. Шевченко // Молодий вчений. – 2017. – № 5(45) – С. 233-236.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо розширення переліку кримінально-карних способів доведення до самогубства чи самокалічення або до замаху на самогубство чи самокалічення)» від 17.07.2017 р. // Відомості Верховної ради України. – 2017 – № 6748.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р., № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001 – № 25-26.
5. Керик Л.І. Способи доведення до самогубства / Л.І. Керик // Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб. – Х., 2008. – Вип. 96. – С. 186-191.
6. Мельник М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.

Оленюк А.А.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Дослідження причин і умов злочинності неповнолітніх та їх девіантної поведінки відбувалися в усі періоди розвитку суспільства. Проте запропонована тема залишається актуальною, незважаючи на численні дослідження науковців у галузях кримінології та юридичної психології. Соціальні аспекти злочинності, в тому числі і злочинності неповнолітніх, були предметом досліджень Ю.М. Антоняна, І.П. Васильківської, А.І. Долгової, Г.М. Міньковського, Т.Г. Перепелиці, В.Я. Рибальської, С.А. Тарарухіна, А.П. Тузова та інших вітчизняних і зарубіжних вчених, в тому числі психологів і соціологів. Це пояснюється стрімким розвитком суспільних відносин, в результаті яких з'являються нові джерела отримання інформації, з яких неповнолітні дізнаються про криміногенне середовище, злочини та їх вчинення у яскравому романтичному висвітленні. У результаті неправильно засвоюється інформація про такі явища та виникає висока вірогідність вчинення злочину неповнолітнім, адже ця категорія осіб не має сформованого характеру, вміння зважено і розсудливо діяти в життєвих ситуаціях.

Злочинність неповнолітніх є самостійною кримінологічною проблемою, оскільки відрізняється від злочинності дорослих тим, що зумовлюється віком злочинців, який встановлює соціально-психологічні особливості цієї категорії і їх статус у суспільстві [1, с. 219-223].

До основних чинників, які обумовлюють злочини неповнолітніх, відносяться:

1. Негативний вплив у сім'ї. Родина посідає чільне місце в етичному формуванні особистості неповнолітнього. Саме тут через складність та тривалість процесу виховання дітей, труднощі в забезпеченні соціального контролю в сімейно-побутовій сфері найчастіше виявляються ті негативні наслідки соціальних процесів і явищ, які багато в чому й обумовлюють соціальні відхилення, у тому числі й злочинну поведінку неповнолітнього. Сімейне неблагополуччя кримінологи розглядають як один з чинників того, що найактивніше впливає на злочинність неповнолітніх, близько половини злочинів, вчинених неповнолітніми, відбуваються з цієї причини [2].

2. Недоліки у шкільному вихованні. За умов глибокої соціально-економічної кризи загальноосвітні школи і профтехучилища далекі від того, що від них вимагається. Частина вчителів має низький рівень культури і підготовки, не користується авторитетом серед учнів. Кращі вчителі переходять до елітних шкіл-ліцеїв, гімназій тощо. Відсутня нова концепція освіти та виховання учнів. Все це відчужує дітей від школи, вони втрачають до неї інтерес. Кумирами у підлітковому середовищі стають удачливі бізнесмени, які розбагатіли будь-якою ціною, в тому числі незаконним способом.

3. Вплив засобів масової інформації та загальнодоступних творів масової культури. На сучасному етапі розвитку технологій Інтернет та телебачення є в кожній оселі, проводячи своє дозвілля, неповнолітні користуються цими джерелами розповсюдження інформації. Тут вони знайомляться з кіноіндустрією, серіалами, відео, телепередачами тощо, які можуть містити у собі культ насильства і аморальну поведінку (грабежі банків, розбійні напади, вбивства, бійки, вживання наркотичних засобів, нецензурну лайку, сексуальну розбещеність та інше), формуючи у молоді переконання, що в соціумі, де вони живуть, головними є сила, гроші та влада. Демонстрація нехтування законом та іншими соціальними цінностями, безперечно будує враження у підлітка, що так і повинно бути [3, с. 22].

4. Значну роль відіграє оточення неповнолітнього – побутове, навчальне, виробниче. Шкільне середовище, коло знайомих, друзів, з якими підліток проводить час, відіграє важливу роль у становленні особистості. Не маючи можливості приділити дітям достатньої уваги, здійснювати належний догляд, батьки тим самим звільняють місце для впливу на дітей інших авторитетів, якими найчастіше стають члени дворових компаній. Неповнолітні у своєму оточенні, як правило, беруть приклад з «лідерів», повторюючи їхні вчинки, для заслуження поваги серед них та самоствердження як особистості [3, с. 5].

5. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність дорослими не є рідкістю. Як правило, це є результатом негативного оточення підлітка, в якому нав'язують, що вчинення певних (злочинних) дій принесуть користь йому та його дорослим знайомим. Вибіркові дослідження свідчать, що в 20-30 % випадків неповнолітні вчиняли злочини під безпосереднім впливом, «порадами» повнолітніх злочинців [4, с. 51].

Звертаючись до проблеми злочинності неповнолітніх в Україні, слід виходити з того, що вона є частиною загальної злочинності у суспільстві і розвивається під впливом тих самих факторів, що і злочинність в цілому. Але існують і певні особливості, які впливають на її кримінологічні показники: стан, динаміку та рівень злочинності.

Отже, необхідно зазначити, що усунувши вищезазначені причини та умови, кількість злочинів, вчинених неповнолітніми, значно зменшиться. Для запобігання таким злочинам потрібно проводити постійну профілактичну роботу серед цієї вікової групи осіб.

Список використаних джерел:

1. Корнієнко М.В. Причини та умови поширення злочинності неповнолітніх на сучасному етапі розвитку нашої держави / М.В. Корнієнко // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С. 219-223.
2. Дубовик К.Є. Вплив факторів сімейного неблагополуччя на формування девіантної поведінки у неповнолітньої особистості / К.Є. Дубовик // Державне будівництво. – 2007. – № 1(1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/2/10.pdf>.
3. Галаган В.І. Причини та умови негативного впливу засобів масової інформації (ЗМІ) на формування злочинної поведінки неповнолітніх / В.І. Галаган // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип 2. – Т. 4. – С. 21-24.
4. Коновалов В.В. Кримінологія: методичні рекомендації. Для самостійного вивчення / В.В. Коновалов. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. С. 47–48.

Ткаченко А.О.,

студент,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОКУРАТУРИ ЯК СУБ'ЄКТА СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ В УКРАЇНІ

Сучасний стан злочинності в Україні та негативні тенденції, що склались у її розвитку в сучасних умовах (2014-2017 рр.), а саме зростання кількості злочинів проти основ національної безпеки, особи, права власності та громадського порядку, зумовлює необхідність проведення наукових і практичних пошуків протидії цим суспільно небезпечним явищам у тому числі формами, методами і засобами запобігання злочинам. Особливу актуальність ця проблема набуває у зв'язку з тим, що одним із ключових суб'єктів реалізації завдань даного виду запобіжної діяльності виступають органи прокуратури. При цьому участь даного державного органу у запобіганні злочинам, з одного боку, є чітко встановленою (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» та відомчі нормативно-правові акти Генеральної прокуратури України), а з іншого – потребує переосмислення та впровадження в нових соціально-економічних, політичних і правових реаліях України, позаяк ті технології запобіжної діяльності, що досі були пріоритетними в цій сфері, сьогодні стали малоефективними і не дозволяють досягти мети спеціально-кримінологічного запобігання злочинам та в цілому боротьби зі злочинністю в Україні [2, с. 96-97].

На підставі дослідження та аналізу наукової та навчально-методичної літератури, питаннями підвищення ефективності діяльності прокуратури у сфері боротьби зі злочинністю досить плідно займаються науковці як прокурорського нагляду, так і кримінологи. Зокрема, у цьому контексті потужне доктри-

нальне підґрунтя створили такі науковці, як: В.С. Бабкова, О.М. Бандурка, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та інші.

Разом з цим в умовах проведення правової реформи в Україні, а також суттєвого підвищення рівня злочинності, останніми роками (2014-2017 рр.) питання щодо підвищення рівня ефективності та місця прокуратури в системі суб'єктів боротьби зі злочинністю, вивчені недостатньо, а тому потребують активізації наукових розробок у зазначеній сфері суспільних відносин, що й стало вирішальним [3, с. 311-312].

Основними напрямками діяльності прокуратури є: 1) кримінологічний аналіз злочинності та участь прокурора на цій підставі в розробці заходів щодо запобігання злочинності; 2) участь у комплексному плануванні та розробці заходів щодо запобігання злочинності, сприяння при складанні планів щодо запобігання злочинності й іншим негативним явищам і процесам, які її породжують; 3) контроль за виконанням правоохоронними органами заходів щодо усунення причин і умов, які сприяли вчиненню конкретного злочину; 4) активізація діяльності громадськості із запобігання злочинності; 5) організація роботи з кримінологічної поінформованості населення про злочинність та правової пропаганди і участь прокурора у зазначених заходах; 6) координація запобіжної діяльності правоохоронних органів, що дозволяє надати їй необхідну цілеспрямованість і результативність, вміло поєднувати їх можливості і ресурси [1, с. 156-157].

Підтримка публічного обвинувачення в суді є універсальною функцією прокуратури та всіх аналогічних їй інститутів. Процесуальний статус прокурора на судових стадіях істотно відрізняється від його ролі на стадії попереднього розслідування [2, с. 45-47]. У них прокурор втрачає владні повноваження й бере участь в іншій процесуальній якості, а саме як державний обвинувач – сторона в процесі. У цьому сенсі зауважимо, що один із головних критеріїв визначення місця прокуратури в державному механізмі є її функціональне наповнення. Від того, які функції прокуратура має виконувати у правовій державі, залежить місце, яке вона посідає.

Отже, можна зробити висновок, що сьогодні потрібно впровадити нові методи, та певні заходи для запобігання злочинам органам прокуратури, адже її функції та повноваження дещо обмежили із соціально-економічних, політичних причин та ін., які стають на заваді визначення місця в державному механізмі.

Список використаних джерел:

1. Погорілко В.О. Правова система України стан та перспективи розвитку / В.О. Погорілко // Віче. – 2013. – № 9.
2. Марочкін І.Є. Організація судових та правоохоронних органів: навч. посібник / І.Є. Марочкін. – Х.: Право, 2015.
3. Науково-практичний коментар Кримінально-виконавчого кодексу України / А.П. Гель, О.Г. Колиб, В.О. Корчинський та ін.; за заг. ред. А.Х. Степанюк. К.: Юрінком Інтер, 2014. – 496 с.

Юрченко Я.Ю.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПІДМІНА ДИТИНИ З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ

У Конституції України зазначено, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Одним із злочинів, що посягає на дане благо, і за який передбачена кримінальна відповідальність, є підміна дитини (ст. 148 Кримінального кодексу України (далі – КК України)).

Об'єктом даного злочину є особиста свобода дитини та сім'я як блага, а предметом злочину виступає дитина.

З об'єктивної сторони злочин полягає у підміні чужої дитини. При цьому потрібно зауважити, що під дитиною у даному випадку слід розуміти немовля як особу, ідентифікувати яку за її індивідуальними

ознаками її батьки чи інші законні представники з тих чи інших причин ще у повній мірі неспроможні [1, с. 168]. При цьому ця дитина повинна бути чужою для особи, яка її підмінює.

Підміна являє собою заміну однієї дитини, яка щойно народилася в пологовому будинку, на іншу, або заміну одного немовляти на інше у будинку дитини. Даний злочин становить не тільки злочинні дії щодо підміни чужої дитини на іншу чужу, а й підміни чужої дитини на свою. Варто зауважити, що згода батьків однієї дитини на її підміну не змінює суті діяння, оскільки при цьому ігнорується воля інших батьків. Обмін власними дітьми за спільною згодою батьків і наявністю відповідної мети може бути кваліфікований за ч. 2 ст. 149 КК України, як здійснення незаконної угоди щодо сплатної передачі неповнолітнього іншим особам. Варто зауважити, що якщо дитину вилучають без заміни, то даний злочин слід розглядати як викрадення людини за ст. 146 КК України.

Суб'єктом складу злочину у ст. 149 КК України може бути фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Це можуть бути батьки, особи медичного персоналу пологових будинків і дитячих установ та інші зацікавлені особи, для яких у даний час одне із немовлят юридично є чужим.

Особливості суб'єктивної сторони злочину в тому, що вона характеризується умислом. Особа при вчиненні даного злочину повинна усвідомлювати що підмінює чужу дитину та бажати чинити саме так. У ст. 148 КК України також передбачено мотив зазначеного злочину, а саме підміна дитини може бути вчинена з корисливих, або з інших особистих мотивів. У даному випадку мотив є обов'язковою ознакою складу злочину. При цьому потрібно зауважити, що необережна підміна дитини, здійснена внаслідок помилки складу даного злочину не утворює.

У випадку підміни дитини в пологовому будинку через необережність винні можуть бути притягнуті до відповідальності за недбалість або до дисциплінарної відповідальності, адже у них не було мотивів, які передбачені у ст. 148 КК України [2, с. 156]. Важливе значення при дослідженні даного злочину має розуміння саме корисливих мотивів при підміні дитини. Необхідно зазначити, що у кримінологічній теорії вчиненими «із корисливими мотивами», зазвичай, називають злочини проти власності, які вчиняються у формах прямого незаконного заволодіння чужим майном, в цілях безпідставного збагачення за рахунок чужого майна тощо [3]. У даному випадку таке визначення не може бути застосоване, адже особа, яка вчинила підміну дитини від самого вчинення злочину може і не отримувати жодних матеріальних благ.

При цьому, корисливість все ж розглядається як мета незаконного збагачення або позбавлення від матеріальних чи інших фінансових зобов'язань. [4, с. 89]. Зокрема, корисливий мотив буде присутній в діях медперсоналу пологового будинку, якщо він за винагороду здійснить підміну дитини у породіллі.

Заздрість, помста, бажання отримати підвищення по службі тощо відносяться до інших особистих мотивів і не є корисливими [4]. Варто зазначити, що мотиви можуть бути і «позитивними» і не нести значної суспільної небезпеки, зокрема такими мотивами можуть бути співчуття, усвідомлення факту невідворотності настання смерті матері здорового немовляти тощо.

Таким чином, підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок про те, що питання щодо дослідження такого злочину як підміна дитини потребує детальнішого вивчення на науковому рівні. Зокрема, більш детального дослідження потребує питання вчинення підміни дитини з корисливих мотивів, а зокрема визначення поняття корисливих мотивів конкретно для цього злочину.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Концерн Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 1196 с.
2. Белова О.І. Суб'єкт у злочинах, що посягають на сім'ю і неповнолітніх // Матер. VII звіт. наук.-практ. конф. Кримського юридичного інституту Нац. ун-ту внутр. справ. – Сімферополь: Ельїньо, 2005. – Т. 1. – С. 155-160.
3. Кримінологія: питання і відповіді. Поняття і види загальнокримінальної корисливої злочинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/81580/pravo/ponyattya_vidi_zagalnokriminalnoyi_korislivoyi_zlochinnosti.
4. Коржанський М.Й. Науковий коментар Кримінального кодексу України / М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, 2001. – 656 с.

Осауленко А.В.,

студентка 2 курсу СО «Магістр»,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ТОРГІВЛІ

На сьогодні Україна розвивається та інтегрується до європейського економічного та правового простору. Впровадження нових підходів до розуміння споживчої політики та реалізації прав споживачів, вдосконалення законодавства націлено на створення європейської якості життя для кожного громадянина України. Проте на сьогодні сучасний стан внутрішньої торгівлі суттєво не відповідає світовим тенденціям розвитку цієї галузі та відстає від вимог українського суспільства, а незначний розмір штрафів за порушення вимог законодавства в сфері торгівлі не забезпечує належний адміністративний контроль/нагляд та унеможливує належний рівень безпеки продукції і послуг. Торговельна діяльність спричиняє шкоду здоров'ю, матеріальним, соціальним інтересам чи моральності громадян і вимагає посилення контролю.

Враховуючи сучасний стан ринкової економіки в Україні, необхідність приведення рівня захищеності прав споживачів відповідно до норм Європейського Союзу, виникла необхідність в прийнятті змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), в частині посилення відповідальності за окремі правопорушення в галузі торгівлі. Якщо йдеться про європейські стандарти, то і відповідальність повинна бути європейською, покликана вирішувати всі питання у сфері споживчого ринку, захисту прав споживачів.

Відносини в даній сфері регулюються положеннями Конституції України, КУпАП, Закону України «Про захист прав споживачів» та іншими нормативно-правовими актами. КУпАП виділяє цілий ряд правопорушень в галузі торгівлі, за які настає адміністративна відповідальність [1]. Разом з тим, ці норми не дають ефективних заходів щодо припинення та попередження правопорушень у цій сфері. Проблема полягає в тому, що існуючі на сьогодні розміри штрафів, які передбачені за адміністративні правопорушення, не переглядалися понад 10 років, не є дієвим важелем впливу на порушників і не спонукають їх до запобігання порушенням законодавства, оскільки суб'єктам господарювання набагато вигідніше сплатити маленький штраф, ніж виконувати вимоги норм і правил в сфері торгівлі. Крім того, розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, який застосовується при визначенні розміру штрафу, не індексовано вже понад чверть століття, при цьому, нерідко, заподіяна шкода громадянам у декілька разів перевищує розміри самих штрафів. Таким чином, виникла потреба в прийнятті змін до КУпАП, оскільки існуючий на цей час перелік адміністративних правопорушень у сфері провадження торговельної діяльності, а також санкції за їх вчинення, не виконують тієї виховної функції, яка закладена в основу адміністративної відповідальності та функції попередження нових правопорушень; рівень розмірів штрафів не відповідає інфляційним процесам; розміри штрафів не забезпечують необхідний рівень соціального захисту населення від порушень у сфері захисту прав споживачів.

Для покращення ситуації пропонуємо внести зміни до статей 155 «Порушення правил торгівлі і надання послуг працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю», 1551 «Порушення порядку проведення розрахунків», 1552 «Обман покупця чи замовника», 156 «Порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами», 1561 «Порушення законодавства про захист прав споживачів», 159 «Порушення правил торгівлі на ринках», 160 «Торгівля з рук у невстановлених місцях» КУпАП і посилити штрафні санкції. Однак, при підвищенні розмірів штрафних санкцій слід враховувати матеріальний стан правопорушників та узгоджувати з метою запровадження адміністративного стягнення, яке є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами (ст.

23 КУпАП), а не одержання державою якомога більшої кількості коштів у вигляді штрафів. Крім того, слід пам'ятати, що Конституційний суд України у своєму Рішенні зазначив, що справедливість юридичної відповідальності передбачає домірність поступків і їх оцінки, діяння і покарання, співвідносності між правопорушенням і відповідальністю [2]. Справедливе застосування норм закону про відповідальність означає не тільки те, що передбачений законом склад правопорушення та рамки стягнення відповідатимуть один одному, а й те, що стягнення має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного. Адекватність стягнення ступеню тяжкості правопорушення впливає з принципу правової держави, із суті конституційних прав та свобод людини і громадянина. Тому на наш погляд, розмір штрафів доцільно переглянути та обґрунтувати їх розмір.

Також слід звернути увагу на градацію мінімального і максимального розміру санкцій, оскільки це може значно розширити дискреційні повноваження суб'єктів владних повноважень, адже в такий спосіб уповноваженому органу надається можливість на власний розсуд вибирати міру публічно-правового впливу щодо правопорушника, що може створювати сприятливі умови для виникнення корупційних ризиків.

Підсумовуючи, слід зазначити, що прийняття зазначених змін сприятиме зменшенню порушень вимог законодавства у сфері торгівлі, усуненню їх негативних наслідків, забезпеченню правомірної поведінки суб'єктів господарювання, дозволить посилити адміністративну відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності в сфері торгівлі, а це дозволить підвищити якість обслуговування населення та покращити рівень захисту прав споживачів.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984р., № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання): Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004р., № 15-рп/2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04/print>.

Краковська А.Є.,

кандидат юридичних наук, доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Сучасний стан розвитку суспільства потребує побудови ефективної системи державного регулювання екологічним підприємництвом. А екологічне підприємництво («зелена» економіка) потребує не тільки подальшого посилення дієвості державного регулювання суспільними відносинами в цій сфері, а й оптимізації повноважень органів державної влади у сфері екологічного підприємництва.

Проведення кардинальних суспільних, політичних та соціально-економічних перетворень в нашій державі постійно підвищують увагу до питання щодо екологічного підприємництва. Саме тому зосередимо увагу на питаннях державного регулювання екологічного підприємництва, зокрема на формулюванні змісту поняття повноважень органів державної влади у сфері екологічного підприємництва.

Державне регулювання в сфері екологічного підприємництва має здійснюватися Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізує державну політику в цій сфері в межах їх компетенції. Обов'язковою складовою компетенції органів державної влади є їх повноваження. Для правового регулювання повноважень різних суб'єктів доцільно з'ясувати зміст категорії «повноваження».

Серед науковців, які зробили вагомий внесок у дослідження поняття «повноваження», варто назвати фахівців теорії держави та адміністративного права, таких як В.Б. Авер'янов, І.Л. Бачило, Ю.П. Битяк, Ю.В. Георгієвський, В.В. Лазарєв, Ю.С. Шемшученко, Ю.М. Старілов, К.Ф. Шеремет та ін.

Повноваження як елемент компетенції – це сукупність прав і обов'язків владного характеру, які визначають вид і міру впливу суб'єкта суспільних відносин на ці відносини на відповідному територіальному рівні з метою задоволення законних інтересів населення [1, с. 132].

Великий тлумачний словник сучасної української мови дає визначення поняття «повноваження» як право, надане кому-небудь для здійснення чогось [2, с. 1000].

В юридичних енциклопедіях поняття «повноваження» означає сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними в установленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій [3, с. 453].

Аналіз позицій науковців щодо поняття «повноваження» дає можливість спостерігати різноманітність його визначень. Наприклад, Ю. Шемшученко та В. Лазарєв визначають повноваження як сукупність прав та обов'язків державних органів і громадських організацій, закріплених у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій [4, с. 590]. Розширюючи поняття повноважень, Ю. Старілов визначає, що вони являють собою належні державному органу і державному службовцю права і можливості діяти в різних ситуаціях, функції та завдання, спрямовані на виконання компетенції державних органів. Однак погодитися з тим, що функції та завдання є частиною повноважень – важко, оскільки вони являють собою напрями діяльності державного органу, які реалізуються за допомогою прав та обов'язків, тобто повноважень. Отже, під повноваженнями слід розуміти права та обов'язки органу державної влади, законодавчо закріплені та спрямовані на здійснення покладених на них функцій, якість реалізації яких залежить від професіоналізму посадовців державного органу [5, с. 34]. Інші вчені визначають повноваження як конкретні права, що характеризуються правом і обов'язком здійснювати певні посадові обов'язки та наявністю адміністративних функцій, що дають змогу виконувати завдання органу державної влади. Повноваження органу державної влади – складова компетенції органу, яка встановлена для нього законом відповідно до Конституції України та яка забезпечує реалізацію відповідних функцій стосовно конкретних об'єктів юрисдикції (предметів відання) [6, с. 261].

Зауважимо, що існують такі способи набуття повноважень як: встановлення компетенції – нормативне закріплення предметів відання, прав і обов'язків; централізація – здійснення функцій лише центральними органами; децентралізація – передача частини функцій нижчим і місцевим органам; деконцентрація – розподіл функцій управління за горизонталлю і вертикаллю, включаючи функціональні аспекти; делегування – узгоджене взаємне передання повноважень органам різного рівня; субсидіарність – взаємодоповнювальна діяльність різних ланок влади й управління. На практиці необхідно вміло застосовувати ці способи в певному співвідношенні, що дозволить правильно використовувати різні правові форми закріплення повноважень та їх регулювання [7, с. 4].

Також термін «повноваження» визначається як офіційно надане кому-небудь право певної діяльності, ведення справ. Повноваження органів державної влади як складова компетенції – це сукупність прав і обов'язків владного характеру, які визначають вид і міру впливу суб'єкта суспільних відносин на ці відносини на відповідному територіальному рівні з метою задоволення законних інтересів осіб. Органи державної влади повинні мати власні повноваження в різних сферах, в тому числі в сфері екологічного підприємництва («зеленої» економіки).

З аналізу чинного законодавства України та країн Європи в сфері економіки, підприємництва, екології, охорони навколишнього природного середовища та ін., випливає, що основні повноваження органів державної влади у сфері екологічного підприємництва мають визначатися Конституцією України з урахуванням відповідних положень природоохоронного законодавства.

Таким чином, на підставі проведеного дослідження, зазначимо, що державне регулювання в сфері

екологічного підприємництва має здійснюватися відповідними органами державної влади в межах їх компетенції. Невідкладної визначеності вимагають правові засади функціонування цієї сфери економіки та закріплення повноважень органів державної влади, з урахуванням зазначеного змісту цього поняття. Передумовою успішного становлення і розвитку екологічного підприємництва є належне нормативно-правове підґрунтя, а саме прийняття закону України «Про екологічне підприємництво («зелену» економіку), в якому слід закріпити відповідне коло органів державної влади та їх повноваження в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Лазарев Б.М. Компетенция органов управления / Б.М. Лазарев. – М.: Юрид. лит., 1972. – 280 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / за ред. В.Т. Бусела. – К.: Ірпінь, ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ Вид. «Юрид. думка», 2007. – 992 с.
4. Юридична енциклопедія: у 6-ти т. / голова ред. колегії Ю.С. Шемшученко. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2002. – Т. 4. – 717 с.
5. Потіп М.М. Щодо сутності компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування / М.М. Потіп // Право і суспільство. – 2012. – № 6. – С. 32-35.
6. Державне управління та державна служба: словник-довідник / уклад. О.Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2005. – 480 с.
7. Андріїв М.М. Поняття та структура компетенції органів публічної влади / М.М. Андріїв // Теорія та практика державного управління. – 2017. – № 2(57). – С. 1-8.

Кулик О.І.,

аспірант кафедри господарського права,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЩОДО ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ВСТАНОВЛЕННЯ «ЗЕЛЕНОГО» ТАРИФУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Україна та Словаччина є енергодефіцитними країнами, енергетичне забезпечення обох країн більш ніж на 70 % залежить від імпорту горючих корисних копалин [1; 2, с. 5]. Відтак, збільшення використання альтернативних джерел енергії є важливим для довгострокового забезпечення держав електроенергією та збереження їх енергетичної незалежності. При цьому серед способів стимулювання використання альтернативних джерел енергії в обох країнах передбачено встановлення «зеленого» тарифу, який полягає у тому, що держава купує електроенергію, вироблену з альтернативних джерел енергії за підвищеним тарифом.

Актуальність проведення порівняльно-правового аналізу правових аспектів встановлення «зеленого» тарифу пояснюється належністю Словацької Республіки до Європейського співтовариства, до якого прагне Україна, належністю Словаччини та України до романо-германської правової системи, а також успіхами, яких досягла Словацька Республіка у правовому регулюванні стимулювання використання альтернативних джерел енергії.

Метою даного дослідження є конкретизація правових особливостей встановлення «зеленого» тарифу за законодавством України та Словацької Республіки.

Вітчизняне законодавство, що регламентує питання установа «зеленого» тарифу становить розгалужену систему нормативно-правових актів різної юридичної сили. Профільним нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про альтернативні джерела енергії» (2003), положеннями

якого закріплено стимулювання виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, спосіб здійснення такого стимулювання, у тому числі установлення «зеленого» тарифу виробникам електроенергії з альтернативних джерел та надбавки за використання електроенергетичного обладнання українського виробництва

Важливе місце у правовому регулюванні «зеленого» тарифу посідає Закон України «Про ринок електричної енергії» (2017). Зокрема, ним установлюється обов'язок «гарантованому покупцю» купувати у суб'єктів господарювання, яким встановлено «зелений» тариф, всю відпущену електричну енергію альтернативного походження з урахуванням надбавки до нього протягом всього строку застосування «зеленого» тарифу (ст. 65 Закону України «Про ринок електричної енергії»).

Досліджуючи законодавство Словацької Республіки, слід зазначити, що основні цілі енергетичної політики цієї держави, які слідує в основному із законодавства Європейського Союзу, деталізовані у Енергетичній політиці Словацької Республіки (2000, 2006, 2013), Стратегії енергетичної безпеки Словацької Республіки, Плані дій з енергоефективності (2008-2010; 2011-2013), Національному плані дій з використання біомаси (2008) та Національному плані дій з розвитку альтернативної енергетики (2010).

Закон «Про відновлювані джерела енергії» (The Renewable Energy Act) є основним нормативно-правовим актом Словацької Республіки, яким регламентується стимулювання використання відновлюваних джерел енергії. На відміну від українського законодавства, «зелений» тариф згідно законодавства Словацької Республіки складається із двох частин: ринкової ціни та надбавки. Ринкова ціна виплачується за виробництво будь-якої електроенергії з альтернативного джерела, встановленої потужності не більше 125 MW, у той час, як надбавка виплачується за електроенергію альтернативного походження, яка виробляється на електроенергетичному обладнанні, що становить менше внутрішньо спожитого обсягу електроенергії (§ 3 par. 1 Letter b in conjunction with § 6 par. 1 RES Act).

Подібно до положень українського законодавства оператори, які забезпечують розподіл електричної енергії, зобов'язані укладати із виробниками електроенергії з альтернативних джерел «угоди про постачання електроенергії для покриття втрат у розподільчій мережі» (§ 5 par. 6 Letter a RES Act). Оператор, який забезпечує розподіл електричної енергії зобов'язаний брати всю електроенергію, яку генерує виробник електроенергії, який має право на підтримку (§ 5 par. 6 Letter b RES Act).

Виробник електроенергії з альтернативних джерел енергії повинен отримати відповідну ліцензію на здійснення такої діяльності, що видається Регулятором мережевих галузей (Úrad pre reguláciu sieťových odvetví), рішення про застосування коефіцієнту «зеленого» тарифу, а також сертифікований лічильник, яким здійснюється окремий облік електроенергії, виробленої з альтернативних джерел. Українським законодавством передбачені схожі вимоги, зокрема щодо наявності гарантії «альтернативного» походження енергії, проте наявність сертифікованого лічильника вітчизняним законодавством не передбачена.

Розмір «зеленого» тарифу у Словацькій Республіці визначається щорічно, у залежності від індексу інфляції, та гарантується на 12 років. При цьому припускаються темпи інфляції в межах від 2,6 % до 3,9 % для коригування «зеленого» тарифу [3, с. 15]. У Словаччині у 2011 році непомірно високий розмір «зеленого» тарифу призвів до «сонячного буму», що зумовило проблему з «непрозорими» спробами отримати державне фінансування, після чого у 2013 році уряд Словацької Республіки був вимушений зменшити та обмежити «зелений» тариф [4, с. 3]. Доцільно врахувати зазначений досвід Словаччини з метою запобігання подібним проявам в українській економіці.

Таким чином, аналіз норм вітчизняного законодавства та законодавства Словацької Республіки дозволяє зробити висновок що спільним є те, що з метою стимулювання суб'єктів господарювання виробляти електроенергію з альтернативних джерел, передбачено наявність «зеленого» тарифу.

При цьому, законодавством Словацької Республіки вдало передбачено обов'язок установлювати сертифікований лічильник, який вимірює кількість електроенергії, виробленої з альтернативних джерел, а також урегульовано питання кореляції розміру «зеленого» тарифу та індексу інфляції, яке може бути корисним для запозичення.

З урахуванням викладеного пропонується доповнити положення статті 91 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» пунктом щодо взаємозалежності рівня інфляції та розміру «зеленого»

тарифу, а також до умов встановлення «зеленого» тарифу додати наявність спеціального лічильника, який сертифікується Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 902-р // Офіційний вісник України. – 2014. – № 81 – Ст. 48.
2. Swens J.J. PV in Slovakia, An inventory of status, opportunities, and possible actions / J.J. Swens. – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://euractiv.sk/wp-content/uploads/old_files/images/Photovoltaic_Solar_Energy_in_Slovakia.doc//
3. Evaluation of different feed-in tariff design options: Best practice paper for the International Feed-in Cooperation / A. Klein et al. – 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.feed-in-cooperation.org/wDefault_7/download-files/research/Best_practice_Paper_3rd_edition.pdf.
4. The 2015 global climate legislation study. A review of climate change legislation in 99 countries / M. Nachmany et al. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/wp-content/uploads/2015/05/SLOVAKIA.pdf.

Корчевець Д.В.,

здобувач кафедри господарського права,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Павлюченко Ю.М.,

доцент кафедри господарського права, к.ю.н.,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ІСТОРІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ» В УКРАЇНІ

Для належного розвитку та функціонування системи публічних закупівель велике значення має наявність чітко визначеного понятійного апарату.

На формування правової основи, в тому числі поняття «публічні закупівлі», впливали нормативно-правові акти, які приймалися і діяли в різні часи незалежності України, зокрема Закони України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб» (1995), «Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти» (2000), «Про здійснення державних закупівель» (2010), Закон України «Про публічні закупівлі» (2015), постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» (2008).

У науці права інститут публічних закупівель досліджувався такими науковцями як: В. Смирчинський, Н. Ткаченко, В. Прядко, В. Зятковський, О. Мельников та інші. Проте питання трансформації поняття «публічні закупівлі» не виступало самостійним предметом дослідження.

Вищенаведене вказує на актуальність теми дослідження, метою якого є узагальнення історії трансформації поняття «публічні закупівлі» в Україні.

У період з 1995 по 2000 роки для позначення відносин закупівель за державні кошти використовувалось поняття «державне замовлення», яке регулювалось Законом України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб» від 22 грудня 1995 року та визначалось, як засіб державного регулювання на договірній основі замовлень держави на поставку (закупівлю) товарів, виконання робіт, надання послуг для задоволення пріоритетних державних потреб суб'єктами господарської діяльності України всіх форм власності. Юридичною формою державного замовлення виступав контракт (договір), за державним замовленням могла бути здійсненна закупівля товарів,

робіт, послуг, виконавцем державного замовлення виступали суб'єкти господарської діяльності України будь-якої форми власності. Певною мірою недоліком наведеного визначення можна визнати відсутність згадування про замовника у відносинах державного замовлення. В подальшому зазначені елементи було покладено в основу всіх інших офіційних визначень, які позначали і позначають державні закупівлі.

У рамках реалізації заходів з удосконалення ринку державних закупівель в Україні та з метою наближення діючих процедур розміщення державних замовлень до вимог системи Світової Організації Торгівлі проведена подальша робота по удосконаленню законодавства, зокрема прийнято Закон України «Про державне оборонне замовлення» і постанови Кабінету Міністрів України: «Про організацію та проведення торгів (тендерів) у сфері державних закупівель товарів (робіт, послуг)», «Про здійснення торгів (тендерів) у будівництві».

Практика застосування положень цих нормативно-правових актів обумовила необхідність закріплення регулювання державних закупівель на законодавчому рівні, тому 22 грудня 2000 року прийнято Закон України «Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти». Із прийняттям Закону, вперше з'являється визначення «державні закупівлі» – придбання замовником товарів, робіт і послуг за державні кошти у порядку, встановленому цим Законом.

Хоча державне замовлення і державні закупівлі у загальному розумінні позначають одні й ті самі відносини, проте порівняння визначень цих понять між собою дозволяє виділити значні розбіжності між ними. Так, державні закупівлі вже не визначаються як засіб державного регулювання, їх можна трактувати як певний процес, спрямований на створення конкурентного середовища серед учасників, з метою відбору найвигіднішої пропозиції за найменшою ціною для досягнення оптимального і раціонального витрачання коштів державних бюджету.

У визначенні державних закупівель відсутня вказівка на контракт (договір) як юридичну форму. Проте у визначення введено замовника товарів, робіт, послуг, який виступає розпорядником державних коштів та здійснює закупівлю в порядку, визначеному Законом, при цьому замовником вважається суб'єкт, тендерний комітет якого проводить процедуру закупівлі та який одночасно укладає з переможцем договір про закупівлю. Також Законом закріплено визначення товарів, робіт, послуг, державних коштів, та розписаний порядок здійснення державних закупівель.

Наступне визначення державних закупівель містилось у Положенні про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти, затверджене постановою КМУ від 17 жовтня 2008 року № 921, прийнятому на заміну Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти», який 20 березня 2008 року визнано таким, що втратив чинність. Порівнюючи визначення державних закупівель, закріплених у Законі та у Положенні, слід зазначити, що з визначення з Положення виключено замовника, хоча саме Положення визначає замовника, як розпорядника державних коштів, який здійснює закупівлю в установленому цим Положенням порядку. Визначення «державні кошти», «товар», «роботи», «послуги», залишилися незмінні. Суттєвих змін зазнав безпосередньо порядок здійснення державних закупівель.

Заміною Положенню став Закон України «Про здійснення державних закупівель» № 2289-VI прийнятий 1 червня 2010 року. У визначенні державних закупівель, яке містилось у першій редакції Закону, суттєвих змін не відбулось. Однак, у новій редакції названого Закону від 10 квітня 2014 року державні закупівлі визначались, як придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом.

Порівнюючи визначення державних закупівель з вищезазначеного Закону із попередніми визначеннями, закріпленими Положенням та Законом № 1490-III, знову з'являється «замовник», але суттєво змінюється його визначення. Замовник тепер визначається, як органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи соціального страхування, а також юридичні особи за наявності однієї з таких ознак: юридична особа є розпорядником, одержувачем бюджетних коштів; у статутному капіталі юридичної особи державна або комунальна частка акцій перевищує 50 відсотків. Також з визначення державних закупівель та змісту Закону вилучається поняття «державні кошти», оскільки ознаки та вичерпний перелік замовників у визначенні підкреслив, що кошти, які використовуються

замовниками є виключно державними. Змінюються визначення товарів, робіт, послуг. Суттєвих змін також зазнав порядок здійснення державних закупівель.

На сьогоднішній день результатом удосконалення законодавства у сфері державних закупівель стало прийняття Закону України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року, № 922-VIII, який запровадив перехід від здійснення державних закупівель у паперовому вигляді на електронну систему здійснення публічних закупівель через веб-портал Уповноваженого органу – www.Prozorro.gov.ua. Законом замінено низку термінів, наприклад «державні закупівлі» тепер «публічні закупівлі», «конкурс» – «тендер», «документація конкурсних торгів» – «тендерна документація», «пропозиція конкурсних торгів» – «тендерна пропозиція», «комітет з конкурсних торгів» – «тендерний комітет». Поняття публічних закупівель у Законі № 922-VIII визначається як придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом. Змістовно визначення залишається таким самим, як і в попередньому Законі № 1197-VII, але варто відзначити перехід до абсолютно нової філософії розуміння державних закупівель, адже вони перестають бути «державними» на користь «публічних», підкреслюючи, що закупівлі проводяться за гроші громадян та їх кінцевим бенефіціаром є суспільство. Публічні закупівлі забезпечують вільний доступ до всієї інформації щодо закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до Закону.

Таким чином, можна зробити висновок, що за часи незалежності України відбулась трансформація поняття «державне замовлення» у «державні закупівлі», які наразі замінені поняттям «публічні закупівлі». У ході історичного розвитку сформувались усталені погляди на державні закупівлі, зокрема, як засіб державного регулювання, правовідносини, учасниками яких обов'язково виступає замовник, як розпорядник (одержувач) бюджетних коштів і учасник, як суб'єкт господарювання. Об'єктом правовідносин виступають товари, роботи та послуги, придбання яких здійснюється на основі контракту (договору) у порядку передбаченому Законом. У визначенні поняття публічних закупівель збережені перераховані елементи та додана можливість громадського контролю, що надає змогу спільно з громадськістю виявляти порушення законодавства та недоліки роботи електронної системи закупівель з метою подальшого вдосконалення законодавства України у зазначеній сфері.

Масло Н.М.,

студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ДОДЕРЖАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

Характерною особливістю стану громадянина у суспільстві є всебічна забезпеченість реального здійснення широкого кола наданих йому демократичних прав та свобод, що закріплені у нормах чинного законодавства. Фактичне забезпечення прав і свобод досягається насамперед створенням необхідних економічних і політичних умов у країні, доповнених спеціальними юридичними засобами.

Одним з найбільш важливих засобів такого забезпечення є юридичні гарантії. Без створення широко розвинутої системи ефективних гарантій неможливо забезпечити кожному громадянину безперешкодне здійснення всього комплексу наданих йому прав.

Суттєві зміни, що відбуваються в економіці, зумовлюють необхідність удосконалення соціально-трудових і виробничих відносин. Трудові права громадян України повинні бути не тільки закріплені в трудовому законодавстві, але й забезпечені економічними, матеріальними, політичними, ідеологічними та юридичними гарантіями [2, с. 4].

Реалізація масштабних планів поглиблення інтеграційної взаємодії і виходу на рівень єдиного валютного союзу, а також плани щодо нового розширення ЄС із неминучістю загострили й без того серйозні проблеми безробіття, які здобувають все більшу актуальність в умовах формування основних конкурентних переваг на основі створення високотехнологічних виробництв і систем.

Слід відзначити, що в більшості європейських країн формування соціальної політики відбувається при безпосередній участі держави. Однак ступінь її втручання різний.

Однією з країн, де власне законодавство встановлює широкий перелік гарантій у сфері прийняття на роботу, зміни та припинення трудових правовідносин, є Франція. У цій країні забороняється дискримінація при прийнятті на роботу за ознаками раси, статі, сімейного стану, політичних і релігійних поглядів, належності до профспілок, віку, інвалідності, погашеної судимості, особистого життя, сексуальної орієнтації. Встановлено досить суворі санкції за порушення роботодавцями антидискримінаційного законодавства у Франції. Так, особа, що відмовляє в найманні працівникові через його етнічне або національне походження, расу, релігію, підлягає тюремному ув'язненню строком від двох місяців до одного року та (або) штрафу. Суд може вимагати, щоб вирок був вивішений біля воріт підприємства та опублікований у газетах за рахунок винного.

Звертає на себе увагу досвід Франції з використання так званих соціальних планів на підприємствах для пом'якшення негативних наслідків масового скорочення персоналу з економічних причин. Так, роботодавець зобов'язаний повідомляти представникам персоналу підприємства, або навіть загальним зборам трудового колективу, всі необхідні відомості щодо проектів масового звільнення працівників. У кожному випадку роботодавець повинен указати економічні, фінансові або технічні причини, що послужили підставою для розроблення проекту звільнень, і кількість працівників, яких планується скоротити. Роботодавець повинен також повідомляти, які професійні категорії працівників зачіпаються проектом звільнень, якими критеріями керувався при цьому роботодавець, на яке число скорочував постійних і тимчасових працівників, а також повідомляється попередній календар звільнень [1, с. 59-60].

У встановлений термін (30 або 60 днів залежно від загального числа працівників, що звільняють) роботодавець вивчає пропозиції комітету підприємства про можливі соціальні заходи і дає по них мотивовану відповідь. Коли ж проект стосується звільнення не менш 10 працівників за 30 днів, тоді весь обсяг необхідної інформації доводиться до відома відповідного компетентного органу, якому направляються також звіти загальних зборів з оцінками і пропозиціями представників персоналу або трудового колективу.

У ФРН роботодавець, що запросив кандидата на співбесіду, зобов'язаний оплатити його витрати на проїзд, виплатити добові, компенсувати витрати на житло, втрату заробітної плати незалежно від укладення з ним трудового договору. Якщо в результаті обіцянок роботодавця особа, що наймається, звільняється з колишньої роботи, але не одержує обіцяну роботу, вона вправі вимагати відшкодування шкоди в роботодавця, що не відбувся. У ході співбесіди роботодавець не тільки повинен розповісти претенденту про його майбутню роботу, але й обов'язково інформувати його про ризик для здоров'я, якщо такий є [1, с. 63-64].

Таким чином, для вирішення проблем оптимізації юридичних гарантій додержання трудових прав працівників доречно буде привести законодавство України у відповідність до законодавства ЄС.

Список використаних джерел:

1. Мельник К.Ю. Проблеми юридичних гарантій трудових прав працівників при укладенні, зміні та розірванні трудового договору: монографія / К.Ю. Мельник, А.О. Бабенко. – Х.: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. – 240 с.
2. Процевський В.О. Юридичні гарантії при укладенні трудового договору: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / В.О. Процевський; Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2001. – 18 с.
3. Яцкевич І.І. Юридичні гарантії права на працю за законодавством Німеччини / І.І. Яцкевич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – № 35. – Ч. II. – Т. 2. – С. 42-45.

Павлюченко Ю.М.,

кандидат юридичних наук, доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЩОДО ФОРМ ОРГАНІЗОВАНОГО АГРАРНОГО РИНКУ

Частиною аграрного ринку є організований аграрний ринок, який на практиці асоціюється, як правило, з діяльністю Аграрної біржі України, через яку Аграрний фонд здійснює товарні та фінансові інтервенції, державні закупівлі зернових. При цьому товарообіг іншої сільськогосподарської продукції здійснюється на позабіржовому ринку.

Положення щодо організованого аграрного ринку зосереджені у Законі України «Про державну підтримку сільського господарства», проте їх зміст отримав негативну оцінку як серед фахівців – практиків, так і серед науковців.

Питання організованого аграрного ринку досліджуються в економічній науці, зокрема, Р.П. Дудяком, М.О. Солодким та ін. В юридичній науці питань організованого аграрного ринку торкалися у своїх працях деякі дослідники, зокрема Т.О. Коваленко, А.М. Статівка та ін. Разом з тим дослідження питань зведено переважно до аналізу правових аспектів біржової торгівлі.

Викладене вказує на актуальність обраної теми дослідження, присвяченого конкретизації форм організованого аграрного ринку.

За ступенем організованості, упорядкованості і керованості торгівлі ринок поділяється на організований та неорганізований (стихийний). На підставі аналізу літератури [1] економіко-правовими ознаками організованого аграрного ринку можна назвати наявність визначених умов обігу сільськогосподарської продукції, концентрація попиту і пропозиції у часі та просторі; існування конкретної організації, яка керує певною формою ринку; наявність державного регулювання у поєднанні з саморегулюванням і громадським контролем.

В літературі запропоновано підстави для класифікації організованого ринку. Так, залежно від виду активу, яким торгують на організованому ринку, пропонується виділяти товарні ринки, фондові ринки або ринки цінних паперів, валютні ринки; за ступенем організованості: малоорганізовані, організовані та високоорганізовані; за формами торгівлі – на організовані оптові ринки, організовану роздрібну торгівлю та біржові ринки; залежно від походження організовані ринки ділять на самоорганізовані та централізовані [1].

Поняття організованого аграрного ринку отримало офіційне визначення у Законі України «Про державну підтримку сільського господарства», згідно з п. 2.12 ст. 2 якого він визначається як сукупність правовідносин, пов'язаних з укладенням та виконанням цивільно-правових договорів, предметом яких є сільськогосподарська продукція, за стандартизованими умовами та реквізитами біржових договорів (контрактів) і правилами Аграрної біржі.

Наведене визначення дозволяє зробити припущення, що організований аграрний ринок являє собою біржовий аграрний ринок. Разом з тим у літературі біржовий ринок розглядається однією з форм організованого ринку [2, с. 11]. Аналіз законодавства та практики функціонування аграрного ринку України дозволяє стверджувати, що організований аграрний ринок, крім біржового, включає також й інші форми упорядкованого обігу товарної сільськогосподарської продукції, які можуть бути класифіковані за вище приведеними підставами.

Так, формою організованого аграрного ринку можна назвати агропродовольчий ринок, тобто суб'єкт господарювання, що створює належні умови для реалізації (оптової реалізації) сільськогосподарської продукції, в тому числі харчових продуктів, на спеціально оснащених та відведених місцях відповідно до закону (ст. 1 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»). Такому ринку притаманні ознаки організованого аграрного ринку і за наведеними вище критеріями класифікації його потрібно віднести до самоорганізованого або централізованого ринку, на якому правила торгівлі регулюють основні елементи процесу як роздрібної, так і оптової торгівлі.

Більш високим ступенем організації вирізняється оптовий ринок сільськогосподарської продукції, який згідно з ст. 1 Закону України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» визначено як юридичну особу, предметом діяльності якої є надання послуг, що забезпечують здійснення оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією, і якій в установленому Законом порядку надано статус оптового ринку сільськогосподарської продукції. За походженням такий ринок потрібно віднести до змішаних, оскільки ініціатива щодо створення ринку відповідно до законодавства має виходити від самих учасників процесу торгівлі сільськогосподарською продукцією, а держава в особі уповноважених органів сприяє створенню, організації діяльності та ефективному функціонуванню оптових ринків сільськогосподарської продукції та надає статус такого ринку юридичній особі, яка бажає отримати цей статус і подала відповідний пакет документів (ст. 10, 4 вищезгаданого Закону). Висока організація торгівлі в цій формі організованого аграрного ринку забезпечується прийняттям локальних нормативно-правових актів ринку, зокрема правил роботи оптових ринків сільськогосподарської продукції, якими відповідно до ст. 11 вищезгаданого Закону мають бути визначені всі основні питання торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Найвищий рівень організованості має така форма організованого аграрного ринку як біржова торгівля. В Україні біржова торгівля сільськогосподарською продукцією ведеться на Аграрній біржі України, засновником якої виступає Кабінет Міністрів України в особі Аграрного фонду, та інших товарних біржах, яким право на участь у біржовій торгівлі може надавати Аграрна біржа за умови попередньої їх сертифікації щодо стандартів продажу або поставки біржового товару відповідно до порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України (ст. 17 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства»). Отже, за походженням ця форма організованого аграрного ринку може бути як самоорганізована (товарні біржі), так і централізована (Аграрна біржа). Законодавством створено передумови для високої організованості біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією, на що вказує аналіз положень Закону України «Про товарну біржу».

Слід зазначити, що організований аграрний ринок в усіх названих формах є переважно товарним ринком, оскільки торгівля товарними деривативами як похідними цінними паперами на біржовому аграрному ринку має епізодичний характер. Зроблено висновок, що основними видами контрактів є спотові, проте форвардні угоди укладаються під час державних закупівель Аграрним фондом і становлять зовсім незначну частку біржових угод [3, с. 283], а становлення біржової торгівлі ф'ючерсними та опціонними угодами розглядається як бажана перспектива розвитку організованого аграрного ринку [2, с. 257]. Реально сформовані аграрні ринки певної сільськогосподарської продукції (ринок зерна, молока, м'яса, овочів тощо) мають різний рівень організованості: від регламентації окремих елементів/етапів процесу торгівлі до охоплення регулюванням всього процесу торгівлі.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що формами організованого аграрного ринку крім біржового, також виступають агропродовольчі ринки та оптові ринки сільськогосподарської продукції. Визначення організованого аграрного ринку, закріплене у Законі України «Про державну підтримку сільського господарства», може використовуватись тільки для цілей згаданого Закону. Проте доктринальне поняття організованого аграрного ринку можна пропонувати визначити як сукупність правовідносин, пов'язаних з укладенням та виконанням цивільно-правових договорів, предметом яких є сільськогосподарська продукція, за умовами і правилами, що діють для певної форми організованого аграрного ринку. Таке визначення при розробленні нормативно-правових актів, концепцій і програм розвитку організованого аграрного ринку враховувати й інші форми організованого товарообігу сільськогосподарської продукції, створювати правові передумови для їх спільного і взаємопов'язаного функціонування.

Список використаних джерел:

1. Биржевое дело: учебник / под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 304 с.
2. Солодкий М.О. Біржовий ринок: навч. посіб. / М.О. Солодкий. – К.: Аграрна освіта, 2010. – 565 с.
3. Яворська В.О. Аналіз стану вітчизняного біржового аграрного ринку / В.О. Яворська, Л.В. Коберник // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2014. – Вип. 200(2). – С. 282-285.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

матеріали VIII міжнародної
науково-практичної конференції

Відповідальні редактори:
Злобін Ілля Володимирович
канд. економ. наук
Міхайліна Тетяна Вікторівна,
канд. юрид. наук

Технічні редактори
Кушнір Павло Тимофійович
канд. істор. наук
Нікітін Данило Андрійович

Верстка та коректура
Чумакова Ольга Сергіївна

Підписано до друку 20.12.2017
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнитура Myriad Pro.
Умовних друкованих арушув 11,61.
Налад 100 прим. Зам. № 96.

Видавець і виготівник
Центр оперативного друку «Документ Принт»
Реєстраційне свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців серія ДК №5909 від 18.09.2017 р.

Віддруковано з оригіналу макету замовника в ФОП Кушнір Ю.В.
м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, 1-й поверх, оф. 114.
Тел. 067 390 20 88